

אהלי שביעית

שביעית פ"ו מ"ז

פרשת חיי שרה • גליון 6

דבר שביעית

רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

כונס פירות שביעית לאוצר

אוצר - חזו"א י"ב ט' אייתי מר"ש פ"ה מ"ח ודחי לה", ועי' חזו"א סי' י"ב ס"ק ו' ד"ה ומהא", וסי' י"ד ס"ק י"ב ד"ה תניא]. ועי' תו"כ בקרא דוא"ת מה נאכל אין אנחנו מכניסין לקיום, ועי' ש הגהות הגר"א ודו"ק, ועי' לשון פה"מ לרמב"ם, ריש פ"ט, ופ"ב מ"י.

ולעיקר הדבר יעוין לשון ערוך ערך אבק, שעיקר איסור שביעית האוצר פירות שביעית עד שמינית [וסחורה אינה עיקר איסור אלא מדרשא לאכלה ולא לסחורה כמו אבק ריבית שאינו ריבית גמור]. ואין כונת הערוך דסחורה הוא

«««

א בחזו"א ד"ה שם מ"ז בתוה"ד. ומשמע דאפילו מביא משדה של אחרים אינו מביא יותר (מה' כדי יין וט"ו כדי שמן) וא"כ צ"ל משום גדר סחורה נגעו בה שכל האוצר לזמן מרובה לא הוי לאכלה וחשיב כסחורה [ותנן פ"ה מ"ח ומשאל לו סאתו אע"פ שיש לו גורן ופר"ש אע"פ שיש לו וכו' למדוד לכנוס לאוצר כו', ומשמע דלא משום שהכניס הכל קאמר אלא יש איסור להכניס לאוצר, ומיהו י"ל דאוצר למכור קאמר, אע"פ דלכנוס למכור אף כמעט אסור, אורחא הוא דאוצר למכור]. ב בסופה"ד שם. ועי' לקמן ס"ק ט' דאפשר דיש שבות גם בשל אחרים כשאוצר הרבה.

ג תניא בתוס' פ"ד בראשונה היו אומרים אין כובשין ואין מיבשין יבשת וכבשת מחו"ל לארץ, נראה דר"ל שאין כובשין ואין מיבשין פירות חו"ל בארץ, ונראה דבשביעית איירי ומשום דלמא אתו ליבש פירות שביעית ולכובשן וצ"ל דבכובש הרבה איירי דאסור בפירות שביעית דכל דעביד לאוצר הוי כסחורה.

ד בהר פ"ג פ"ד. וכי תאמרו עתידים אתם לומר מה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע ולא נאסף את תבואתינו, אם אין אנו זורעים מה אנו אוספים, אמר רבי עקיבא מיכן סמכו חכמים על הספחים שיהו אסורים בשביעית, וחכמים אומרים אין ספחים אסורים מדברי תורה אלא מדברי סופרים, אם כן למה נאמר הן לא נורע ולא נאסף את תבואתינו, אמרת לנו לא תורעו, ומה שאנו אוספים אין מכניסו לקיום, אמרת לנו בערוהו ומה אנו אוכלים מן הביעור והילך.

ה דהגיה שם, ומה שאנו אוספים ומכניסים לקיום אמרת לנו בערוהו ומה אנו אוכלים מן הביעור ואילך כצ"ל.

ו הנה ממה שאתה צריך לדעת שפירות שביעית אסור לאצמד ולא לסחור בהן

שי"ה שביעית

רשכבה"ג רבינו מרן שה"ת שליט"א

בדין הפסד וסחורה במאכל בהמה

כתב הרמב"ם פ"ה מהל' שמיטה ויובל הל' י"א וז"ל כלל גדול אמרו בפירות שביעית, כל שהוא מיוחד למאכל אדם כגון חיטים ותאנים וענבים וכיוצא בהן, אין עושין ממנו מלוגמא או רטייה וכיוצא בה ואפילו לאדם, שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה כל שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה, וכל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון קוצין ודרדרין הרכים עושין מהן מלוגמא לאדם אבל לא לבהמה ע"כ, לכא' מזה נראה דמה דדרשינן מקרא דלאכלה ולא לרפואה, אין זה אלא במאכל אדם, ולא קאי קרא על מאכל בהמה דעושין מהן מלוגמא לאדם, וצ"ע דא"כ מנא לן למימר דמה

נערך ע"י הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

«««

1 ע"י מהר"י קורקוס וז"ל כלל גדול אמרו וכו', ריש פ"ח, ובירושלמי [הובא בר"ש] נתבאר שם שלא מיעטו מלוגמא אלא במה שראוי לכם לאכלה, אבל מה שאינו ראוי לכם לאכלה דהיינו אוכלי בהמה עושים מהם מלוגמא, דהא מלכם לאכלה הוא דממעטין מלוגמא, ואע"ג דגבי בהמה נמי כתיב תהיה כל תבואתה לאכול, [א"ה ואיכא למידרש נמי לאכול ולא לרפואה], כיון שמדרש זה שובר את הראשון [דמן המדרש הראשון משמע דדוקא מה שלכם הוא דממעטין דלא לרפואה] לא דרשינן ליה, ולגופיה איצטרך, ואי נמי דממעטין מיניה מלוגמא לבהמה, ואי נמי דהאי קרא במיני דמאכל אדם מוקמינן ליה מדכתיב תבואתה, ולא שמועין שאם הלכה הבהמה מעצמה לאכול תאנים [שראויים לאדם] אין מוחין בידה [עי' רמב"ם פ"ה ה"ה] עכ"ל, ולכא' להת' הראשון והשלישי ליכא קרא במאכל בהמה למעט מיניה דלאכלה ולא לדבר אחר, ולהת' השני דרשינן מקרא דתהיה כל תבואתה לאכול, דאף מאכל בהמה יהיה לאכול ולא לרפואה, וממעטין מיניה שאין עושין ממנו מלוגמא לבהמה, ולהאי תירוצא י"ל דכמו"כ דרשינן דתהיה לאכול ולא להפסד ולא לסחורה, וכ"ה בר"ש סירליא פ"ח מ"א וז"ל דאפילו באוכלי בהמה קפיד רחמנא גבי שביעית ולא שרי להו אלא באכילה דידה, דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, ודרשינן ביה נמי לאכול ולא למלוגמא ולא לסחורה ע"כ, ברם יעויין בר"ש פ"ט מ"ז דמייתי מפ"ק דתענית דגרסינן בכל הספרים דשורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתדר רביעה שניה, וכי דא"א לקיים גי' זו, דכל דבר שקדושת שביעית נוהגת בו וחזי לאכילה אסור לשורפו, משום דכתיב לאכלה ולא להפסד ע"ש, ומשמע דמקרא דלכם יהיה לאכלה, דרשינן על כל דבר שיש בו קדושת שביעית דאסור להפסידו ואף על מאכל בהמה, ואמנם י"ל דמה שנינו דכל שאינו מיוחד למאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם, אין זה משום דקרא דלאכלה ולא לרפואה לא קאי על מאכל בהמה, רק דכשעושין ממאכל בהמה מלוגמא לאדם אין זה הפסד, דעילויי קמעלין לה מבהמה לאדם, הוא משום דכיון שעומד לאכילת בהמה הוי הפסד לעשותו סקפ"א, ומה שאין עושין ממנו מלוגמא לבהמה, הוא משום דכיון שעומד לאכילת בהמה הוי הפסד לעשותו לרפואה, [וע"ע בתוס' אנשי שם מה דמייתי מספרא, דקרא דלאכלה אתא למעוטי הפסד וסחורה, וקרא דתהיה לאכול אתא למעוטי מלוגמא ע"ש].

2 ע"י בצעה"ל שם סק"א שציינן ע"ז רבינו שליט"א שיערי צדק בבית אדם פ"ו אות ג' דלא ככס"מ פ"ה הל' כ' ע"כ, ויעו"ש שכ' הרמב"ם וז"ל מרחץ שהוסקה בתבן ובקש של שביעית מותר לרוחץ בה בשכר ע"כ, והראב"ד השיג

לע"נ הרה"צ ר' דוד זצ"ל ב"ר עמוס ברונר נלב"ע ביום שמחת תורה תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

נתרם ע"י בני משפחתו

הנתנלותונו על הטעות שנפלה באיות השם בשבוע שעבר

שי"ה שביעית

רשכבה"ג רבינו מרן שה"ת שליט"א

אדם וחומרי בהמה, ופי' הר"ש חומרי

אדם שאין עושין מהן מלוגמא⁴ וחומרי

בהמה שאסורין לשולקן ע"כ, לכאו' צ"ע מ"ט לא פי' הר"ש דנותנין עליו חומרי אדם שלא ליתנו לבהמה, דהלא אוכלי אדם אין מאכילין לבהמה.

ת. באמת אסור להאכילו לבהמה⁵ וכ"כ בבית רידב"ז⁶ (אך הלשון בפ"י המשנה להרמב"ם⁷ צ"ע).

בהנ"ל מאחר שאסור להאכילו לבהמה, למה נותנים עליו חומרי בהמה שאסור לשלוקו, והלא אינו עומד להאכילו לבהמה⁸.

ת. נהי שאסור לבהמה לחומרא מספק, מ"מ הוא גם מאכל בהמה שאסור לשלוק⁹.

דדרשינן מהאי קרא גופא, דלאכלה ולא

להפסד, לאכלה ולא לסחורה, קאי ג"כ

על מאכל בהמה, דהא כתב הרמב"ם שם הל' י"ט דאין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה, אלמא אסור להפסיד מאכל בהמה, וכמו"כ לענין סחורה כתב רבינו שליט"א בפ"ו סק"א דאין עושין סחורה בפירות שביעית ואפילו במאכל בהמה², ומאחר דקרא קאי על מאכל אדם מנ"ל למידרש כן במאכל בהמה.

ת. השערי צדק באמת הוכיח מדאסור לשרוף תבן וקש, אלמא דלא להפסד קאי גם על מאכל בהמה, וא"כ הוא הדין לסחורה ע"ש³.

בדין אוכל שחישב עליו לאדם ובהמה שנותנין עליו חומרי שניהם מתני' פ"ח מ"א חישב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי

בהמה דאסור שלקו עכ"ד.

7 ע"י בפ"י המשנה להרמב"ם שם וז"ל וחומרי אדם הוא שלא יעשה ממנו מלוגמא, כמו שלא יעשו מן המיוחד למאכל אדם עכ"ד, וכפי הנראה שדקדק רבינו שליט"א, דממש"כ כמו שלא יעשו מן המיוחד למאכל אדם, משמע דזה שחישב עליו לשניהם, אינו מיוחד למאכל אדם ועומד גם למאכל בהמה וצ"ע.

8 ע"י בס' כרם ציון גידולי ציון עמ' קמ"ד שהק' כן הג"ר בנימים זאב פרג זצ"ל דאם הדין דאסור ליתנו לבהמה, א"כ מעיקרא לא חל על זה שם מאכל בהמה כלל, ולמה נותנין עליו חומרי בהמה שאין שולקין אותו, וע"כ דמותר ליתנו לבהמה, [ודלא כהריב"ז], ובטעם הדבר כ' שם דמן התורה כיון דחישב עליו גם למאכל בהמה אין איסור לעשותו מלוגמא, ורק מדרבנן נתנו על זה חומרי מאכל אדם, אבל הא לא החמירו שלא יתנו למאכל בהמה, דכיון שחישב עליו גם למאכל בהמה לא החמירו לעקור מחשבתו ע"ש, וע"ע מה שביאר בזה מו"ר הגר"ד פוברסקי שליט"א [שביעית פ"ח מ"א] דמה שאסור ליתן לבהמה דבר שהוא ראוי למאכל אדם, הגם שהבהמה אוכלת ואכילתה מותרת בפירות שביעית, הוא משום דאין זה אכילה הראויה לדבר, ודומה לדבר שדרכו להיאכל שלוק והוא יאכלנו חי דהוי כהפסד, אבל כאן שהוא מיוחד גם לאכילת הבהמה ודרכה בהכי, שפיר שרי ליתנו לבהמה, ואינו מגרע מה שהוא ראוי גם לאדם, דסוף סוף גם אכילת בהמה אכילה היא, ואינו ענין להא דאין עושין ממנו מלוגמא, דמלוגמא אינו צורת אכילה כלל עכ"ד.

9 מבואר בזה דעת רבינו שליט"א דרק מספק אנו מחמירין לדונו כמאכל אדם ולהחמיר עליו חומרי אדם, וכיון שאינו אלא מספק, שייך להחמיר בו גם חומרי מאכל בהמה, ולחוש דמאכל בהמה הוא ואסור לשלוקו, וע"י חזו"א סי' י"ד סק"ה דכשחישב לבהמה וחזר וחישב לאדם הולכין אחר מחשבה אחרונה לחומרא, וגם מותר לבשל שאין איסור שליקה אלא על מנת להאכיל לבהמה דהוי בכלל הפסד, אבל משלך לאדם אף שחשב מתחילה לבהמה עכ"ל, והו"ד בד"א פ"ה סקפ"ח, ויעו"ש בצעה"ל ס"ק קס"ב שם דלפי"ז הא דאסור לשלוקו, הוא רק על זמן שלא החליט עדיין אם יהיה לאוכל אדם או לבהמה, אבל אם החליט לאוכל אדם מותר ג"כ לשלוקו, ובשערי אמונה פ"ח מ"א [ד"ה חישב] דן רבינו שליט"א ד"ל דאם חישב בשעת לקיטה לאדם ולבהמה, שוב אין יכול לשנות ולחשוב לא' מהן, ונותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה וצ"ע, עוד כתב שם ד"ה שאסורין לשולקו, דאפי' אם רוצה להאכילו עתה לאדם אסור לשולקו, דכיון דעומדין ג"כ לבהמה שמה ימלך ויאכילן לבהמה עכ"ד, ולכאו' יש לדון עוד דאף שנותנין עליו חומרי אוכלי אדם ואין מאכילין אותו לבהמה, מ"מ נקבע בו שם מאכל בהמה מעכשיו לענין היכא דיפסד ממאכל אדם, ומשום כן אף מעכשיו אסור לשולקו, שלא להפסידו ממאכל בהמה לכשלא יהיה ראוי לאדם ועיין.

ע"י דלא אמרו שמותר לרחוץ בה כי אם בחינם, אבל בשכר לא דהוי כסחורה, וכ' ע"י הכס"מ די"ל דלא נאסרה סחורה אלא בדבר שראוי לאכילה, וכדדרשינן לאכלה ולא לסחורה עכ"ד, ומבואר בזה דדעת הכס"מ דתבן וקש אף שהוא מאכל בהמה כיון שאינו ראוי לאכילת אדם אין בו איסור סחורה, דקרא דלאכלה ולא לסחורה קאי אמאכל אדם, וע"י רש"ש ספ"ח דשביעית ובתפארת ישראל שם בהלכתא גבירתא שתמהו ע"י ממתני' פ"ו מ"ג וברמב"ם פ"ו ה"ב דלא יצבע מקליפי שביעית בשכר מפני שזה עושה סחורה, אלמא איכא איסור סחורה אף במין הצובעים שאין ראוי לאכילה, וע"ע בהערה הבאה.

3 יעויין בשערי צדק [פ"י דין כ"ט בבית אדם אות ג'] שם וז"ל גם מה שכתב הכס"מ דלרמב"ם דמתיר בשכר דס"ל דסחורה אינו אסור רק במאכל אדם, דכתביב לאכלה ולא לסחורה, צ"ע שהרי אסור לשרוף קש ותבן משום טעם זה לאכלה ולא להפסד, אע"ג דהוי מאכל בהמה, אלא צ"ל דס"ל דלרמב"ם דזה לא הוי סחורה כיון שאין הדבר בעין ע"כ, [ויעו"ש דין ל' שם] וז"ל אבל תנור שהסיקוהו בתבן וקש של שביעית יוצן, דגרע ממרוחץ, דהתם אין הנאות ניכרת ואין בה ממש, משא"כ באפיה ובישול דיש שבה עצים בפת ותבשיל וניכר כאילו הוא בעין ע"כ], וכזאת הק' ג"כ בפאת השלחן פ"ו ה"ו בית ישראל אות כ"ב וז"ל הכס"מ כ' וכו', וליתא דהא תבן וקש ראוי לאכילת בהמה, דמה"ט נאסר לשרפו משום לאכלה ולא להפסד, כמש"כ הר"ש במ"ז פ"ט והוא ג"כ מלאכלה דקרא וכו', אלמא טעמא דרבינו דבדיעבד מותר לאחר שכלה האיסור ואינו נהנה אלא מהמים עכ"ל.

4 כן כתב הרמב"ם פ"ה מהל' שמיטה ויובל הל' י"א.

5 ע"י ברמב"ם שם פ"ה הל' י"ב דאין מוכרין אוכלי אדם ליקח בהם אוכלי בהמה, ואם לקח בהן או החליף בהן אוכלי אדם באוכלי בהמה, הרי הן כאוכלי אדם עושין מהן מלוגמא לאדם ע"כ, וכדרך אמונה שם סקצ"ד כתב דלכאו' הוא הדין שאין מאכילין אותו לבהמה, ובצעה"ל ס"ק קע"ב ציין על זה, וע"י מש"כ בזה בבה"ל לקמן פ"ז הל' י"ט ד"ה יש לפקפק בזה, ויעו"ש שדן דכיון שעכשיו החליפין באוכלי בהמה א"א לאוסרו למאכל בהמה דא"כ מפסידו לגמרי, וגם דהא דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה אינו אלא בעודו ראוי לאדם, אבל אם נתקלקל ואין ראוי אלא לבהמה מאכילין אותו לבהמה, וא"כ כאן שהוא מאכל בהמה, לא עדיף ממאכל אדם עצמו שנעשה אין ראוי לאדם שמאכילו לבהמה עכ"ד ע"ש, וכל זה בהחליף אוכל אדם לאוכל בהמה, אבל בנד"ד שראוי לאדם ולבהמה, י"ל דשפיר נותנין עליו חומרי אדם שלא להאכילו לבהמה, וע"ע בהערה הבאה.

6 ע"י בית רידב"ז פ"ו עמ' פ' וז"ל וזה פשוט דהמיוחד לאדם ולבהמה, דנותנין עליו חומרי אדם ובהמה הוא דע"כ דאסור ליתנו לבהמה, דהא נותנין עליו חומרי אדם, וכמו דאין עושין ממנו מלוגמא משום חומרי אדם, כמו כן בודאי אסור ליתנו לבהמה, משום חומרי אדם דאין מאכילין לבהמה, ואסור לבשלו ולשלוקו משום חומרי דמאכל בהמה, וע"כ אפי' לאכילת אדם יש עליו חומרא למאכל

כל המזכה את הרבים...

אנו חוזרים ומבקשים את עזרת הציבור במימון הפצת הגליונות ברחבי הארץ והעולם.

ניתן לתרום דרך מכשירי 'קהילות' ונדרים פלוס על שם אהלי שביעית

דבר שביעית

רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

בענין אפי' וצלי' בקדושת שביעית שמועטם ממידתו

אותם האופים בתנור תפוזי [ודרכן בכך], מהו לעשות כן בשל שביעית. מי נימא דדמי להא דתנן רפי"א דתרומות דאין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעט, ואיכא מ"ד בירוש' הובא בר"ש שם, מפני שממעט ממידתו. והכ"נ מסתמא הדין ביין של שביעית וא"כ בנד"ד נמי שמתמעט הפרי ע"י האפי' [וגם לפעמים נחרך קצת בצד החיצון] יאסר לאפותו. או דילמא על כרחך ל"מ למימר דכללא הוא. והנה שרי לצלות בשר קדשים אף שמתמעט וגם מסתמא קצת נחרך. ומיהו י"ל דשאני דהוה למשחה לגדולה וכו'. ויל"ע מצליית בשר הניקה בדמי מע"ש בירושלים דמסתמא נמי שרי לצלותו. [ואפית פת עדיפא]. מיהו יש כמובן לחלק בזה.

אך לאידך גיסא גם לכישול יין ל"ד, שעיקר תשמישו וחשיבותו של יין כששותהו חי אף שהבישול משבחו, ומשא"כ אפית תפוזי דחשיבא להו לאינשי כמאכל מיוחד וחשוב, ודרכם למעבד כן, ואינו שבח בעלמא בשיפור הטעם, י"ל דשרי אף שמתמעט ע"כ ממידתו הקודמת. ולכ' נראה דשפיר דמי לעשות כן [וק"ו בחמוצים דל"ח כ"כ לאכלם כד חז"ל]. וצ"ב.

ביכורים בשמיטה

מצות הבאת ביכורים כתב רש"י בפרשת משפטים דנוהגת גם בשביעית¹, ויש לעיין היכי משכח"ל שיהיה ביכורים בשביעית והא הוה הפקר ומי מחויב להביא ביכורים אם אין הפירות של הבעלים, ויש לדון דמשכח"ל בכמה אופנים, חדא, כגון שזיכה הבעלים בפירות בעודם מחוברים לקרקע, (לפי מש"כ הרש"ש ר"ה י"ג א' בענין זכי' במנחת העומר במחובר, ועי' חזו"א שביעית סי"ג ס"ק ט"ז ד"ה ועי') אי נימא דשייך קנין בכה"ג וכדאיתא בגמ' (ב"מ קי"ח א') דשומרי שעורים דמנחת העומר היו קונים את השעורים בהבטה אם הבטה בהפקר קניא, ומבואר דמצי למיקני פירות שביעית אף בעודם מחוברים. עוד אפ"ל דאי שביעית לא הוה אפקעתא דמלכא וכל שלא מפקיר שדהו אינו מופקר, א"כ משכח"ל בעבר ולא הפקיר וביכרו פירותיו. עוד אפשר לומר דמיירי בפירות שחנטו אחר ר"ה דשמינית וקודם ט"ו בשבט דהם שייכים לשנת שביעית לענין תרו"מ, ובוה קמ"ל רש"י דחייבים בבכורים אע"פ שלענין תרו"מ הם מתייחסים לשנת שביעית (וע"ע חזו"א ערלה סי' י"א ס"ק י"ח דרך אחרת²).

מדרבנן, והדמיון לאבק ריבית אינו אלא לענין הלשון בלבד, אבל כאן הכל

מה"ת כדמוכח גמ' קידושין יעו"ש³, וכוונתו דתרי עניני הם, פשטי' דקרא הוא דלא יאצור פירות שביעית, וסחורה לא הוה אלא מדרשא ולא מעיקר המשמעות, ודו"ק⁴. [מיהו לכאורה משיטת ר"ש שביעית פ"ז מ"ד בדעת ר' יהודה שם דשרי ביש לו אומנות אחרת מוכח דלא הוה אלא מדרבנן, ומסרו הכתוב לחכמים לא שייך כאן]. ומיהו לכאורה הוה כשי' רש"י.

שכח קדירה עם פירות שביעית על האש בשבת

בחזו"א (או"ח סי' ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה דינים) כתב דשכח קדירה ע"ג האש לפני כמאכל בן דרוסאי אסור לאכלו⁵ וצריך להסירו ואע"ג שהוא מוקצה⁶ ולא אמרי' בזה דהאיסור בדיעבד יציל את הלכתחילה דמה דאסור לאכול לא יחתהי' [ועי' באפשר למוצ"ש], ויל"ד בלשון המ"ב סי' רנ"ג סק"י⁷.

ודין זה דרוחה איסור מוקצה (בקום ועשה) הוא לכ' חידוש. ויל"ע הדין בזה בפירות שביעית בגוונא שאם יורידם לא יהיו ראויים למוצ"ש ונמצא שע"י ההורדה יעבור בקום ועשה על איסור דלאכלה ולא להפסד, ולכ' אף אי שביעית בזה⁸ מדרבנן יש לאסור בשבת להורידם⁹ וצ"ב.

יסוד דיני ספיחין לר"ע משום קדו"ש

תפיסת דמים דספיחים לר"ע שחידש בחזו"א¹⁰ (ואסמכתא לזה מסוגיא דרפי"ג דזבחים) ודאי דהוא מדיני שביעית, (וכל דין ספיחין לר"ע הוא מדין שביעית, יעוין חזו"א סימן כ' במאמר שם, ד"ה ראייה העיקרית, מיהו יש לדון ודו"ק). ואינו מדין איסור¹¹ בעלמא, דבהנך דלא כתיב קרא אינם תופסין דמיהן (מה"ת). וא"כ ע"כ מדין קדושת שביעית (דילפינן מיובל עיין סוכה מ' ב') אתיא, ולפי"ז ספיחין לר"ע מגדרי קדושת שביעית הן¹².

מיהו נראה דג' חנויות אחת מוכרת קדושת שביעית ואחת ספיחין ואחת של שישית, ונמצא פרי בשוק שרי לאוכלו ושרי להפסידו¹³, לר"ע דס"ל ספיחין מה"ת¹⁴, אך לדידן אף אי נימא דספיחין מותרין בהפסד¹⁵ אסור¹⁶ (וכן ספק שישית ספק ספיחין, אי נימא ספיחין דרבנן לקולא נמי אסור בהפסד¹⁷) ויל"ע חזו"א סי' כ' סק"ז ד"ה ועיקר, וכל"ע. ודו"ק.

1 ע"כ רבינו. ועיין קו' ר"ש פ"ט מ"א (כמה שורות לפני הסוף) בענין ביעור בספיחין לר"ע, (ומשמע קצת דלדין דמדרבנן שייך ביעור, וי"ל), ויש להבין קו' הר"ש בב' פנים ודו"ק. ע"כ.
2 יח ואע"פ דמותר לאוכלו מותר להפסידו, דקדו"ש דספיחין שאינה מעמדת אותם לאכילה, אלא אדרבא אוסרתם באכילה, אינה אוסרתם בהפסד משום האי קדו"ש.
3 יש ולא אמרינן דהא איסור ספיחין נמי משום קדו"ש הוא, א"כ איכא רוב הקדוש בקדו"ש, והדר הוה ספק שביעית ספק ספיחין ויהיה אסור משום ספק, אלא דיינינן צד שביעית וצד ספיחין בלחוד.
4 כ כמש"כ החזו"א סי' ט' ס"ק ו', ואפילו ספיחין דרבנן נמי כמש"כ שם, כיון דלא חזו לאכילה.
5 כא דכיון דהוה ספק דרבנן, ולא נהגינן בהו איסור ספיחין, תו ממילא חזו לאכילה, ואסורין בהפסד מצד קדו"ש שבהם.
6 כב דמותרים באכילה ואסורים בהפסד מצד ספק קדו"ש שבהם דהוה דאו'.
7 כג חולין קל"ב ב'. אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא חרדל מאי טעמא אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים.
8 כד אע"פ דלית ביה דינא דלמשחה לגדולה.
9 כה כתבי תלמידים.
10 כו פכ"ג פ"ט. ראשית בכורי אדמתך אף השביעית חייבת בבכורים.
11 כז דפי' נמי בפירות דיש בהם קדו"ש ואינם הפקר, וס"ד כיון דאינה שנת שמחה ואסיפה לא יביא ביכורים קמ"ל.

כמו שביארנו.
12 לפי שאסור לקחת פירות שביעית ולהצניעם לזרע כמו שיתבאר. ויתבאר לך שפירות שביעית ותבואתה אסור לאספן ולקצרן כדרך שעושין בשאר שנים.
13 ח כ' א', דתניא רבי יוסי ברבי חנינא אומר בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר וכו'.
14 ט עי' רגמ"ה ערכין ל' ב'. אבקה של שביעית. אבקה כמו ריח איסור שביעית, כלומר שעיקר איסור שביעית הוא זהו שמאצר פירות שביעית עד שמיטה, וסחרין בפירות שביעית אינו עיקר איסור שביעית אלא דקא דרשינן לקרא לאכלה ולא לסחורה וכו'.
15 י סוכה ל"ט א' ד"ה אין מוסרין, ב"ק ק"א א' ד"ה שביעית, ושם ע"ב ד"ה יש להן, דמבואר בדבריו דאיסור סחורה יסודו במצות ביעור, דעי"ז יבוא לצבור דמי שביעית אחר הביעור. עי' פנ"י שם ק"א ב'.
16 יא משום איסור שהיה.
17 יב דאין ראוי לאכילה.
18 יג ולא נחייבו להסירו מע"ג האש.
19 יד (בתה"ד שם) אם נתנו מבעוד יום אסור דכבר נתבשל קצת קודם שבת וצריך לסלק כשהגיע זמן שבת וכו'. ואין בלשון זו הכרע אי איירי אחר שנכנסה שבת, או קודם לזה.
20 טז דשביעית עיקרה דאורייתא.
21 טז סימן ו' ס"ק י"ז, דספיחין לר"ע נמי אע"פ דהוה דאו', תופסים דמיהם.

משנת שביעית

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

משנה ו'

הורד והכופר והקטף והלוטם, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית.

הר"ש מביא את דברי הגמ' בנדה (דף ח' ע"א)

דיש להם ביעור. ובתניו"ט העיר דהרמב"ם לא הזכיר דיש להם ביעור, וצידד דאפשר דס"ל דאין להם ביעור, דומיא דהני דתנן במשנה ג' דס"ל לרמב"ם דכיון דלא הוזכר דיש להם ביעור דינן דאין להם ביעור, יעו"ש. וכבר תמהו האחרונים דהא להלן משנה ז' תנן להדיא דלוורד יש ביעור, ואין לדמות לדינא דקליפי רימון והנין שלו במשנה ג' דס"ל לרמב"ם דאין להם ביעור, דשם פירש הרמב"ם דהך מתני' קאי על דינא דמשנה ב' דתנן דאין להם ביעור, אבל הכא מהיכ"ת דנימא דאין להם ביעור.

בהא דתנן יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, יעו"י בלשון הר"ש שכ' דיש להם שביעית, וצריך להפקירן ואסור לעשות בהם סחורה וכו', ולדמיהן שביעית. דמה שקונה מהן נכנס בקדושת שביעית ואסור לאבדו ולעשות ממנו מלוגמא. וצ"ב אמאי שינה הר"ש ביניהם. דלגבי הא דלהם עצמם יש שביעית פירש דקדושים לענין הפקר וסחורה, ואילו לענין הדמים פירש דקדושים לענין דאסור להפסידן, ובודאי מה דנוהג בדמים נוהג גם בהם, ומשמע דכוונתו לנקוט דבהם יותר נוהגת קדושה לענין הפקר וסחורה. ולבאר הטעם פשוט, דהדמים ליכא בהו דין הפקר השייך רק במה שגדל בשביעית ולא בכל דבר הקדוש בקדו"ש, ולכן הדמים ודאי אינם הפקר, וכן הא דלא נקט בדמים איסור סחורה י"ל דמאחר דהן יוצאים מקדושתן ע"י החילול א"כ מותר למכור דרך סחורה דע"י המקח יוצאין מקדושתן וליכא בהו איסור סחורה, [וי"ל עוד לפמש"נ לעיל במשנה ג' דהר"ש למד כאן במשנה דהאיסור הוא ללקוט כדי לעשות סחורה, וא"כ כ"ז שייך רק בפירות ולא בדמים], ולכן נקט הר"ש בדמים רק איסור הפסד, [אבל כ"ז הוי ביאור רק בהא דלא נקט איסור לקנות בזול ולמכור ביוקר, אבל פרעון חוב ודאי דאסור גם בדמי שביעית, ופשוט].

בענין קדו"ש במיני בשמים

בהא דמבואר במתני' דלורד כופר וקטף ולוטם יש קדושת שביעית, יעו"י רש"ל בנדה (שם) שכתב הורד והכופר מין בשמים הן, ולכאן משמע מדבריו אלו דהא דיש בהם קדו"ש הוא משום דהן מיני בשמים, ויעו"י גם בדברי הר"ש דכופר הוא מין בושם. אמנם בירושלמי בפירקין (ה"א) מספק"ל מיני בשמים מהו שיהא עליהן קדושת שביעית, וסלקא באיבעיא דלא איפשטא, ולא הוכיח הירושלמי ממתני' דמיני בושם קדושים בקדו"ש. ויעו"י בחזו"א (סי' י"ד סק"ט) שכ' דבמשנתנו יש להם טעם וכדאיתא במשנה ז', ולכן קדושים בקדו"ש, וכ"כ בתורת זרעים.

ובביאור ספק הירושלמי אם מיני בשמים קדושים בקדו"ש, ביאר הר"ש דכיון דהנאתן קודם ביעורן מספק"ל אם בכה"ג קדוש בקדו"ש. אמנם כבר נתבאר במשנה א' דהאי מילתא תליא בפלוגתא דהראשונים, דבדברי רש"י בסוכה (מ' ע"א) מבואר דלקדו"ש בעי שיהא הנאתו וביעורו שוה דוקא, מדכתב גבי לולב דהנאתו הוא לכבד את הבית והיא שעת ביעורו וקלקולו, וכן מתבאר בדברי התוס' בב"ק (ק"ו ע"ב ד"ה שהנאתן) דהביאו מש"כ רש"י דצבע הנאתו וביעורו שוין בשעת קליטת הצבע, והק' עליו התוס' דהא חזותא מילתא היא וא"כ קליטת הצבע אינה חשובה ביעור, ומבואר דנקטו דבעי שיהא הנאתו בשעת ביעורו, אבל הבעה"מ בסוכה (דף מ') כ' דדבר שהנאתו וביעורו שוין קדוש וכ"ש אם הנאתו הוי קודם ביעורו, ורק אם הנאתו אחר ביעורו לא מתקדש, וכ"כ בחידושי הגרעק"א שם בב"ק לתמוה ע"ד התוס'. והיינו דיסוד הנידון הוא אם הדין דהנאתו וביעורו שוה הוי משום איסור הפסד בשביעית, דכשהנאתו היא אחר ביעורו חשיב כהפסד, דא"כ כ"ש דמהני הנאתו קודם ביעורו דודאי ל"ח

הפסד, או דהוי הלכה דבעי דומיא דלאכלה, ולכן צריך שיהיו הנאתו וביעורו שוין, דבהכי הוי דומיא דלאכלה ועי' בקה"י (סימן י"ט אות ב'). ועוד יש לדון דבבשמים נמי חשיב הנאתו וביעורו שוה, וכש"כ בדרך אמונה (פ"ז הי"ט

בהה"ל ד"ה הוורד) דהנאת בשמים היא ע"י שמוללן, כמבואר בביצה ל"ג ע"ב, וא"כ ע"י המלילה מתבער קצת והוי דומיא דלולב דחשיב הנאתו וביעורו שוה. ובחזו"א (סי' י"ב סק"ט) כ' לבאר ספיקת הירושלמי דאפשר דהני לא חשיבי הנאה שוה לכל נפש ולכן לא יחול עליהם קדושת שביעית, ועיין מש"כ בד"א שם בדברי החזו"א.

ומנת בשו"ת ציץ הקודש (ח"א סי' ט"ו) הביא בשם מרן המהרי"ל דיסקין דאפשר להבליע דמי האתרוג בהדסים, ונקט דהדסים אין להם קדו"ש, וצ"ב דהא איבעיא דלא איפשטא היא בירושלמי אי מיני בשמים יש להם קדושה. ויל"ע אם נקט המהרי"ל דיסקין בהך ספיקא לקולא כדין ספק דשביעית בזה"ז הוי מדרבנן. ונחלקו בזה באחרונים. אכן י"ל דלעולם לא בא להכריע דבדרבנן יש להקל שאין בהם קדושה אלא דס"ל דכיון דנטעו ההדס למצוה לא חשיב עומד לריח. ואין להק' מאתרוג שנטעו למצוה דאעפ"כ קדוש בקדו"ש. ועי' בקונטרס משמרת הלהבות בס"ס בית הרידב"ז (דף כ"ב) שהביא הגר"נ וינפלד זצ"ל בשם אחיו הגאב"ד מטשעביץ זצ"ל לדון בזה. אך לכאן צ"ל ע"פ המבואר בירושלמי (פ"ק דערלה) דאתרוג שנטעו למצוה אסור בערלה, וביאר האו"ש (בפ"ח מלולב) דכיון דלנטילת אתרוג בעינן שיהא באתרוג היתר אכילה (עי' סוכה ל"ה ע"ב) חשיב כנטעו לאכילה והוא בכלל הנטיעה למצוה דמכריח שיהא גם לאכילה, אבל בהדסים העומדים למצוה ולא לריח, הרי אין עומדים אלא למצוה ובהו ודאי אין קדושים בקדו"ש, [ועיין עוד בדין הדסים בד"א פ"ז צהה"ל אות רכ"ב].

*

בעיקר הא דמבואר דורד קדוש בקדו"ש ונתבאר לעיל מדברי החזו"א והתו"ז די"ל משום שהוא עשוי ליתן טעם באוכל, הנה יעו"י ברא"ש פרק כיצד מברכין (סי' ל"ז) שהביא בשם רב האי גאון דמברכים עליו הנותן ריח טוב בפירות, ומבואר דורד חשיב כפרי אמנם הרא"ש חלק עליו דאין עיקרו לאכילה, וכן קי"ל להלכה (או"ח סי' רט"ז סעיף ג'), וע"ע בס"י ר"ד (סעיף י"א) דעל ורד מברכין בפה"א, ועיי"ש במג"א שפי' דכיון דאינו נאכל בפנ"ע אלא עם דבש, אין מברכין עליו בפה"ע.

רש"א אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי.

יעו"י בסוגיית הגמ' בנדה (דף ח' ע"ב) שדנה הגמ' אם נחלקו בקטפא דגוזא או בקטפא דפירא, ואם איירי באילן שעושה פירות או באילן סרק, ועיין בר"ש שהאריך בזה.

והנה התוס' בנדה (שם ובב"ק דף ק"א ע"ב) והר"ש כאן תמהו ממנ"פ, דאם הנאתו וביעורו שוה א"כ מה איכפ"ל דל"ה פרי, ואם אין הנאתו וביעורו שוה הרי אפי' אי הוי פירא יהא מותר, ותירצו דלעולם הנאתו וביעורו שוה אלא דאם ל"ה פרי הוה מתבטל לגבי העץ, [ועיין בר"ש שנתקשה בגוזא דפירא מה הטעם דלא יהא בו קדו"ש, וכ' הר"ש דכיון שדרך קטף לבוא באילן כמו בפירי בטלן זה וזה אגב אילן, וביאר החזו"א (סי' י"ד סק"ו) דהכונה דהשרף ל"ה יוצא מהפרי אלא מהאילן דרך הפירות, ולכן מתבטל אגב האילן].

אמנם לפמש"נ לעיל (מ"א) בדעת הרמב"ם דפסק דדין קדו"ש תליא בדין פרי, א"כ ביאור המח' אם הקטף חשוב כמו פרי אתי בפשיטות, דאם הוי פרי אית ביה קדו"ש ואם ל"ה פרי לית ביה קדו"ש. [והיה אפ"ל בעוד אופן, דלעולם ל"ה הנאתו וביעורו שוין, אלא דאם אית ליה שם פרי קדוש גם בגוונא דל"ה הנאתו וביעורו שוה, ורק במה דהוי דומיא דלאכלה בעי הנאתו וביעורו שוה].

עיוני שביעית

הגאון הגדול ר' דניאל זולפסון שליט"א

פ"ז מ"ו, הורד והכופר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, וכתב עלה הר"ש והרא"ש דאע"ג בדמשניות דידן לא גרסינן בשום ספר דיש להם ביעור [אם כי

בנדה גרסי' כן בכל הספרים, ושמא התם ברייתא היא, וא"נ כוונת הר"ש דגיי שלפנינו עיקר] מ"מ אמת הוא שיש להם ביעור מדלא תני אין להם ביעור ש"מ יש להם, וכתב עלה התו"ט דזהו רק להר"ש והרא"ש לטעמיהו במשנה ג' אבל לשיטת הרמב"ם חזינן דכל היכא דלא תני יש להם ביעור נקטינן דאין להם ביעור, ובתוס' חדשים ומשנה ראשונה תמהו מאוד על דבריו דלהדיא שנינו במשנה ז' דיש להם ביעור לודר שנכבש בשמן [ומש"כ תוס' אנ"ש לצדד דהתם שאני שנכבש בשמן ונתחייב בביעור דלא ליתו למטעי דשמן של שביעית אין לו ביעור, הוא חידוש גדול מאוד, ובעצמו כתב דאין נ' כן, וגם לכא' הוא בכלל טענת חכמים לר' מאיר במשנה ב' דאם להם אין ביעור ק"ו לדמיהן, ואף בדעת ר' מאיר לא אשכחן אלא בדמיהן דלא מינכרי, ובפשוטו כי היכי דידעו שיש קדו"ש בשמן וגם ידעו מסתמא שהוא מחמת הורד, ה"נ ידעו דהורד אי"צ ביעור], ואף המהריק"ו פ"ז הי"ט נקט בפשיטות מה"ט דיש ביעור אף להרמב"ם, ולכא' דברי רבינו התו"ט צ"ע טובא, וכמעט שוויהו האחרו' ז"ל כטועה בדבר משנה חלילה.

ונראה לדון בזה דהנה לא נתפרש להדי' בראשונים ז"ל מהו ייעוד אלו הדברים המנויים במתני', ויעוי' במשנה ראשונה שכתב "כל הני לריחא עבידי וכל העשוי לריח שייך בי שביעית כמו מיני צבעים דהני נמי אם מריח בהן כמו שהן הנאתן קודם ביעורם ואם נותנם לתבשיל הנאתן בשעת ביעורן בשעה שהתבשיל קולט הריח כלה העיקר כמו גבי צבעים, עכ"ד, ובאמת אי"ז פשוט כלל שהרי אבעי' היא בירושלמי פ"ז הא"ה "בשמים מהו שיהא עליהן קדושת שביעית" ובפשוטו לא איפשטא האבעיא וכמש"כ הרש"ס שם, והנה להמבואר בגליון הרש"ס [אינו ברור אם הוא ממנו ז"ל] יסוד האבעי' בזה אי בעינן לקדו"ש הנאה בשעת ביעור דווקא או דהעיקר שלא תהא הנאה אחר הביעור (ככביסה סוכה מ). אבל בהנאה שקודם הביעור שפיר דמי ואיכא קדו"ש מכח הנאה זו, ולדרך זו י"ל דתליא בפלו' רש"י ובעה"מ בסוכה אם הטעם שיש קדו"ש בלולב הוא משום שנהנה מכיבודו בשעת ביעורו כרש"י או לפי שנהנה בו קודם ביעורו כבעה"מ, ומיהו ע"ע בריטב"א ע"ז ר"פ השוכר דנראה מדבריו ז"ל משמיה דהרשב"א שאין קדו"ש אלא בדבר הנאכל ומתבער ומתכלה קודם זמן הביעור, וכעיי"ז בריטב"א סוכה ד"מ ד"ה נותן לו אתרוג וד"ה לא רצה, וכמש"כ הקה"י סי' ו' סק"ד ויעוי"ש בסק"ה מה שביאר בזה דברי הירושלמי פ"ה דמעשרות דאין קדו"ש בפשתן שהרי הוא דבר המתקיים ואינו מתכלה ע"י השימוש, עיי"ש, וה' לפי"ז לכא' נמצא דמהירושלמי במעשרות סמך דלמסקנא אין קדו"ש בדבר העשוי לריח, והנה לדרך זו י"ל דהא דלא פשטו בירו' ממתני' דידן [מורד וכופר], היינו כטעם השני במש"ר הנ"ל דעשוי אף לריח הנקלט בתבשיל, ופשוט דחשיב הנאתן וביעורן שווה, [והיינו דכלה בשעת קליטה או בשעת אכילה וי"ל דתליא ברש"י ותוס' בב"ק גבי צביעה בבגד, ומיהו יתכן דלענין זה ריחא לאו מילתא ולא דמי לחזותא, ובזה יודו התוס' לרש"י דהכילוי בשעת קליטה, כסברת מש"ר, ועי']. אולם כ"ז לדרך גליון הרש"ס אבל החזו"א י"ד סק"ט פירש טעם ספק הירו' לפי שלענין יו"ט חשיב ריח הנאה שאינה שווה לכל נפש, או דלמא שביעית שאני מיו"ט [וכפי' זה נראה בפי' הכתוב ברש"ס עצמו וכעיי"ז בפי' ניר], ולדרך זו איירי הירו' אף בבשמים שדרך שימוש ריחם במוגמר או במלילה דהנאתם ע"י ביעורם, ויתכן דלפי"ז לא סגי בפי' מש"ר הנ"ל, דאפשר דאף קליטת ריח במאכל אינו שווה לכל נפש, ובאמת דאשכחן בזה להדי' פלו' אמוראי ביצה כב: וכג. לענין יו"ט וכמוש"כ הרשב"א שם כג' א' דפליגי אם עישון פירות הוי דבר השווה לכל נפש, ויעוי"ש ברא"ה דלרבא עישון פירות כאכילה ממש חשיבא,

ומאי דך גיסא למלחמות שם אף לרבא אי"ז חשיב לכל נפש, ועי' שעה"צ תקי"א סקל"א, ומעתה יל"ע דעכ"פ להאוסרין ביו"ט תקשי ממתני' דידן דיש קדו"ש, אא"כ נחדש דהנך אמוראי פשיטא להו דשביעית לא דמי ליו"ט, [ויהי' מזה סמך למה שפסק החזו"א כהך גיסא דיש קדו"ש בריח, משום דמכמה אמוראי בבבלי בביצה יהא מוכח כן, אם כי החזו"א עצמו מפרש מתני' באו"א וכדלהלן].

ואמנם כ"ז לדרך מש"ר, אבל החזו"א י"ד ט' כתב דאין לפשוט ממתני' דיש קדו"ש בבשמים דמתני' דידן שאני שיש להם גם טעם וכדתנן במשנה ז' [ולפו"ר הך ראי' אינה פשוטה שהרי הר"ש מפרש שם דהורד לא יחב טעמא בשמן, וכחזו"א גופיה י"א סק"ד אם כי יעוי"ש בתו"ח ובגרע"א, ואפשר דאפ"ה משמע מיהת דכשמניחנו זמן רב נותן טעם, עיי"ש ברמב"ם], ועו"ע בתורת זרעים במתני', ובאמת שיש להוסיף דלהדי' כתב הרשב"א בתשובה ח"א שצ"ז דורד יש לברך עליו הנותן ריח טוב בפירות לפי שנאכל במרקחת כאתרוגים, וכ"ד רב האי גאון והראב"ד, ואף להרא"ש דפליגי בברכות פ"ו סל"ז דברכתו בורא עצי בשמים זהו רק לפי שאין עיקרן לאכילה וכמפורש ברא"ש טעם זה, ונקט כן בש"י הרמב"ם פ"ט ה"ו מהלכ' ברכות, ואכתי י"ל דאיכא קדו"ש אף מצד האפשרות האכילה [ויל"ע אי דווקא כשחשב עליהן לאכילה וע"ד שכ' החזו"א י"ד רסק"ג בלולבי זרדין, ועי' בירו' רפ"ז בעלי לוף השוטה, או דהכא עדיף טפי וכדלהלן] וכ"ש לטעם הב"י סי' ר"ד סי"א דלעולם הוי פרי ורק שאינו כפרי העץ ומברכין עליו בורא פרי האדמה, דלפי"ז פשוט שיש לו קדו"ש אף מצד דין מאכל שבו.

והנה לא מצינו כ"ז להדיא אלא בורד (ויעוי"ש בחזו"א לענין שרף וי"ל), אלא שהחזו"א כפה"נ נתכוון דנלמד סתום מן המפורש, אכן יעוי"י בערוך שכתב בערך לטם שבמתני' דבו פורחים ניצנים דקים וריחם ערב, וערש"י נדה ח. ור"ש ורא"ש דכופר היינו מין בושם, ופשטא דמילתא היה נראה שעשוין בעיקר לריח אלא דיתכן דריחם ע"י כילוי כגון במלילה או מוגמר או בנתניה לתבשיל וכנ"ל, אך נמצא דאכתי לפי' החזו"א באבעיא דירו' הנ"ל (אי יש קדו"ש בבשמים) דאי"ז מטעם הנאה קודם הביעור אלא משום דבעינן שוה לכל נפש, אכתי איכא רבותא במתני' דיש להם קדו"ש מחמת הריח ועי', ומיהו לקושטא מצינו ברשב"א בתשובה ח"ה סל"ח שהסכים לדברי הרב השואל שם דמדעריב ותני להו במתני' לכל הנך מיניים בהדדי יש לנקוט בכולהו דהוו אוכל אדם, והוא סיוע להבנת החזו"א, ויתכן די"ל כן אף בדברי רד"ש ערוך ר"ש ורא"ש הנ"ל ונימא דאף שעיקרם לבושם מ"מ משמשים קצת פעמים אף לטעם וכדברי החזו"א, והרא"ש הלא כתב כן אף בורד ונקט כן אף בש"י הרמב"ם עצמו וכנ"ל, ונמצא דעיקר ייעודם לבושם וכלשון הראשונים אלא שמ"מ סגי במה שפעמים משמשים לטעם דלכך יש להם קדו"ש וכדאשכחן כוותה בכמה דינים, ואפשר דאה"נ לכו"ע בהנך מינים אין לברך עליהם הנותן ריח טוב בפירות אף אילו היו כפרי העץ, ולרמב"ם לטעמיה הנ"ל הלא אף ורד אין עיקרו לאכילה וכדברי הרא"ש בברכות.

ומעתה יל"ד ביישוב דעת רבינו התו"ט, דמאחר שמצינו שיטת הרמב"ם פ"ז ה"ג דאף במינים המתכלין לחיה אם אין נאכלין לאדם ולבהמה אלא ע"י הדחק אין להם ביעור וכפי' החזו"א י"ג סק"ט (וכן הוא דעת הפאה"ש) ונתבאר במקו"א דיסוד הדבר משום דמצינו בתו"כ דאיצטרך קרא יתירא דאף בקדו"ש שמכח מאכל בהמה נתחדש דין ביעור, וחזינן דלא כל דבר שיש בו קדו"ש בהכרח יש בו ביעור, ואף לבתר קרא היינו דווקא במאכל שהוא חשוב ומיועד לבהמה, אבל בדבר שאף לבהמה אינו נאכל אלא בשעת הדחק ליכא דין ביעור [ועמש"כ בפ"ז מ"ה להעיר על פי' ד"א בזה], ואשר מעתה יתכן דאף בדברים הנאכלין בשופי ע"י טירחא, מ"מ אם אי"ז עיקר ייעודם

עיוני שביעית

הגאון הגדול ר' דניאל זולפסון שליט"א

ביעור.

ורק שפעמים משמשים לכך ליכא דין ביעור
אף שיש בהם קדו"ש, והם הם דברי התו"ט
דליכא דין ביעור בהנך בשמים שעיקרם
עשוי לריח ולא לאכילה, ויסבור התו"ט

כהצד בירו' דליכא קדו"ש בדבר שעשוי רק לריח, [וברמב"ם לא הובא בשום
מקום דין קדו"ש בדבר העשוי לריח לחוד, ואפשר דס"ל דאיפשט האבעי'
להקל, ועוד דיתכן דאף להך גיסא דאסור זהו רק כשעומד לריח ע"י כילוי
ומספק"ל אי חשיב צורך השוה לכל נפש וכפי' החזו"א, אבל שלא ע"י כילוי
דלמא בעינן הנאתו בשעת ביעורו, מיהו בד' הרמב"ם עצמו יש בזה שיטות
אי ס"ל להך כללא להלכה], ומאחר שכל עיקר הקדו"ש אינה אלא משום
שפעמים עומדים אף לאכילה אף שאי"ז עיקר שימושם, דמי לאכילה שאינה
חשובה דאין בה דין ביעור, ואף שיש מקום לחלק מהנאכל ע"י הדחק, מ"מ
יתכן כן, ובפרט שיתכן דזהו אף טעם הדין דקליפות וגרעינין שאין להם ביעור
לשיטת הרמב"ם מ"ג ואכמ"ל, ושו"ר דאכן בתורת זרעים משנה ג' פירש כן
דעת הרמב"ם שם דלענין ביעור לא סגי בראויין לאכילה אלא בעינן שיהו
מיוחדין לאכילה, וכ"כ כבוד הגאון רא"ג שליט"א במשנת שביעית במשנה
ב' בשם כבוד אביו הגאון שליט"א ויעו"ש במשנה ג', ולהאמור יש לזה יסוד
גדול מהס"ד בתו"כ, ועכ"פ מעתה את"ש היטב סברת התו"ט אף במתני'
וככל מה שנתבאר.

ועכ"פ לפי"ז נוכל ליישב קושי' האחרו' לתו"ט מהא דתנן במ"ו בורד שכבשו,
די"ל דהתם שאני שייחדו להדי' לטעם ע"י כבישה, ומאחר שבתחילת גידולו
עומד לאפשרויות שונות או לריח או לאכילה הרי הדבר מיתלא תלי וקאי,
ואם לבסוף טורח בכבישה ומייעדו לאכילה הוי כאילו גדל מעיקרא לכך,
וע"ד שפירש החזו"א יסוד זה בסי' י"ג סקכ"ה ובסי' י"ד סק"ג [ד"ה ויל"ע]
דחשיב כאילו הוא פרי הגדל לאכילה למפרע, עיי"ש שביאר דזה ספק הירו'
לענין חנט בשישית בכה"ג אי חשיב חניטה, ואפשר שדינו כמכאן ולהבא
ולמפרע ולעולם מי שזכה בו מן ההפקר קודם לכן אין חלה זכיותו דאכתי לא
נקבע בשעתו דין ההפקר לפירות האלו, שהרי ביד הבעלים החליט שאינם
לאכילה ושוב אף אם יחליט לאכילה אי"ז למפרע ממש, ועי', ואולם מכ"מ
י"ל דסגי בזה לחייב ביעור דבכה"ג אף מצד ייעוד האכילה לחוד איכא קדו"ש
ושוב חשיב כאי' עיקרו מיועד לאכילה ולא לריח ועכ"פ אף האכילה היא
מעיקר ייעודו, ומצינו כעין זה בלולבי זרדים דמוכח דסגי בזה לחייב בביעור
אילולי שמתקשין ונעשין כעץ, ואף לקושטא יש ביעור בעלין כדתנן במ"ה,
ולפי' החזו"א י"ד רסק"ג הלוא אף התם אי"ז אלא כשייעדם לאכילה ע"י
כבישה ומיתוק, הרי דאף בכה"ג אשכחן חיוב ביעור, וה"נ לפרש בהך דורד
שכבשו, ואי"ז סתירה למש"כ התו"ט לדקדק ממתני' דדן דאין לו ביעור,
דזהו מסתמא וכרוב שימושיו דעומד דווקא לריח וכשיטת הרא"ש בברכות
הנ"ל לענין ברכת ורד, אלא שמ"מ יש ביה קדו"ש מכוח מה שפעמים מחליט
להשתמש בו למאכל.

ונראה לפי"ז דלא דמי לעלי לוף השוטה שבירושלמי רפ"ז וכן לנידון לולבי
זרדים הנ"ל דליכא קדו"ש בלא מחשבה לאכילה, דיש מקום לחלק דהתם
שאני דבלא שמיעדם להדיא הוו כעצים ואם לבסוף מייעדם לאכילה הוו
כפרי אף לביעור, משא"כ בנידון דידן דאיך שיהיה עומדים לשימוש חשוב
של בושם, ורק שיעוד זה אינו סיבה לקדו"ש [לפמשנת' בד' התו"ט], בכה"ג
מחד גיסא סגי שיהיה בזה קדו"ש מכוח אפשרות שימוש של אכילה אף שלא
חשב להדיא, דדווקא ליתן לזה שם פרי ולא עצים (וכהך דסוכה מ. שציין
החזו"א י"ד ג') בענין מחשבה להדיא, אבל כשהוא פרי בעבור ריח ופעמים
משמש אף לאכילה סגי במה שמיועד פעמים אף לאכילה, ורק ליתן לזה שם
פרי בעינן מחשבה להדיא, אולם בכה"ג מיהת לא עדיף מייעוד שאינו עיקר
[כאכילה בשעה"ד דאף אחר הייעוד מיועד רק לשעה"ד] ואיכא קדו"ש בלא

ואמנם היה אפ"ל עוד ע"פ כל הנ"ל דלעולם
בורד מודה התו"ט וכדתנן במשנה ז' וסמך
התנא עמש"כ ביעור משנה ז' ורק כלפי
שאר מינים הוא שדקדק התו"ט דליכא דין ביעור, וטעם החילוק ע"פ מה
שהוכחנו מדברי הרשב"א הנ"ל ועו"ר דורד חשיב טפי עומד לאכילה, משא"כ
הנך מיני דעיקרון לריח, ואף שיש בהו קדו"ש מחמת האפשרות לאכילה ככל
המשנה, מ"מ ליכא דין ביעור וככל הנ"ל, [ולפי"ז אי"ז צ' לחדש דמשנה ז' שאני
שייחדו להדיא לאכילה], ובאמת אשכחן להדיא בירושלמי פ"ט ה"א [לפ"מ
דמסיק הר"ש וכן פשיטא ליה להגר"א וכ"ה בריטב"א ברכות ל"ו: וסוכה ל"ה.
דקאי אורד עיש"ה] דעלי ורד יש להם ביעור ומאיך אשכחן התם ד??? שלו
יש לה שביעית ואין לה ביעור, ונמצא דלענין ורד עצמו בלא"ה א"ש מדוע לא
שנה התנא לא דין ביעור להדיא ולא שנה אף שאין לה ביעור, משום דתליא
בחלקי הורד [וי"ל דזהו מצד המציאות אם מתכלה], דעיקר דקדוק התו"ט
שייכי טפי כלפי שאר העניינים שבמשנה, ולענין זה שפיר י"ל ככל משנת'
ולא תקשי כלל קושיית האחרו' לתו"ט ממשנה ערוכה במשנה ז'.

והנה לפי כל האמור היינו רק אם נקוט בדברי התו"ט דלהלכה ליכא קדו"ש
בדבר העומד לריח בלבד [ואף שהירו' עצמו מספק"ל בדבר, ותקשי דקדוק
התו"ט להך גיסא דיש קדו"ש בבשמים דמהאי טעמא יהי' אף ביעור, אולם
י"ל דהירו' לטעמיה דלא ס"ל אף מחידוש הרמב"ם במשנה ג' דכל היכא דלא
תנן דיש ביעור אין ביעור ונתבאר בארוכה בפ"ו מ"ג מקור הרמב"ם דהבבלי
פליג בזה, ונמצא דאכן להבבלי אף מדקדוק מתני' דידן מוכח דאין ביעור
ויהא מוכח דמצד הריח ליכא קדו"ש ולפי כל משנת', והירו' לטעמיה, ודו"ק
היטב], אכן מסברא היה מקום לדון עוד דמצד היותו עומד לריח אף אי איכא
קדו"ש ליכא דין ביעור מכוח זה ועפ"ד המב"ט בקרי"ס רפ"ז דשימוש שאין
הנאתו וביעורו שווה אף דגורם לקדו"ש בגדרים מסויימים מ"מ לא נתחדש
בו דין ביעור, ויסוד דברי המב"ט נ' דמוסבר ג"כ ע"פ הס"ד דתו"כ הנ"ל דאף
במאכל בהמה ליכא קדו"ש, ודו"ק ולפי"ז י"ל ככל דברינו הנ"ל אף אם יסבור
התו"ט דיש קדו"ש בבשמים ודו"ק.

[יש לדון כן מטעם נוסף לפי ששימוש לריח אינו עומד כלל לחיה וליכא דין
ביעור אלא בדבר שכלה לחיה ועומד לשימוש חיה וכדאשכחן סברא כע"ז
במרכה"מ, ועיין עוד בחזו"א י"ג סוסקי"א ורס"י י"ד, ונצטרך לומר דמיני
צובעין חשוב ראוי לחיה כמרכה"מ או באופן אחר, ועיין בקר"ס הנ"ל מש"כ
בזה לפי דרכו, ואמנם באמת יש להעיר דלכאורה אף דברים העומדים למאכל
רק ע"י טרחה מרובה כגון מיתוק וכבישה, אם אילולי זה אין עומדים אף
למאכל חיה (כדמשמע בירו' בנידון לולבי זרדים לפי' החזו"א י"ד ג' וכן בעלי
לוף השוטה בירו' רפ"ז דמשמע שבלא מחשבה למיתוק אין בהם קדו"ש,
אלמא אין עומדים אף למאכל בהמה) הלא א"כ גידולים אלו שבשדות אין
עומדים כלל למאכל חיה, דמי יכבוש וימתק בעבורה, ואפי' הכי משמע
דאיכא דין ביעור, ולכאו' יהא מוכח מזה דכשכלה לחיה הוי סיבה לביעור אף
בדבר שאין עומד למאכל חיה, ושלא כחידוש מרכה"מ וחזו"א הנ"ל, ופרט זה
לא עיינתי כעת].

והנה לפי"מ שצידדנו לחדש בפ"ו מ"ג ובמ"ב דכל יסוד דברי הרמב"ם לפטור
קליפות וגרעינין מביעור, ואף במה שפטר בדברים הנאכלים רק ע"י הדחק
מביעור, היינו דווקא לפי יסוד דברי הרמב"ם בגדר דין ביעור וע"פ מה שפסק
כר' יוסי, עיי"ש באורך, נמצא מעתה דאף דקדוק התו"ט הנ"ל לפטור אף
במתני' מביעור הוא רק לפי יסוד דברי הרמב"ם, ומעתה יתיישב באופן נפלא
דכך לא שנה רבי במתני' דידן לא חיוב ביעור ולא פטור מביעור, לפי שדבר זה
תליא בפלוג' ר יהודה ר' יוסי, וע"ד שפירשנו במשנה ג', ודו"ק היטב.

אליבא דהלכתא

הגאון הגדול ר' מ"מ לובין שליט"א

מיני בשמים

וורד וקטף ראויים למאכל

הוורד והכופר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, ר"ש אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי.

פירוש הרמב"ם [בפירושו המשנה] הוורד הם השושנים האדומים שיש להם ריח טוב, ע"כ. הרי דוורד הוא מין בושם, וכן קטף היה נראה דהוא מין בושם, וכדאמרינן בכריתות (דף ו' ע"א) לענין קטורת הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף. **אולם** כידוע בירושלמי [פ"ו ה"א] נסתפק אם במיני בשמים יש קדוש"ש, ולא פשוטו ממתני' דהכא, וע"כ דאף דמינים הללו הם מיני בשמים, אך יש להם גם שימוש של אכילה, וכן מוכח במשנה ז' דתנן וורד שכבשו בשמן, ומבואר דהשמן מקבל טעם מהוורד, הרי שהוורד עשוי ליתן טעם, [ובר"ש איתא שהוורד ג"כ נאכל] וכן לענין קטף מבואר בנדה דף ח' ע"א דיש בו איסור ערלה, והרי ערלה אין במיני בשמים, ועל כרחך דהקטף עומד ג"כ לאכילה.

ביאור הספק לענין בשמים

ויל"ע מהו הנדון אם בבשמים יש קדוש"ש, והרי שימוש של ריח נמי חשיב שימוש וכמסקנת הגמ' בפסחים [דף כ"ו ע"א] דהמריח בקטורת מעל, ורק לאחר שתעלה תימרתו פטור משום דהוה ליה דבר שנעשית מצותו, וא"כ יל"ע מה הצד שאין קדוש"ש במיני בשמים.

ויש פירושו דהספק הוא אם חשיב הנאתו וביעורו שווה, אך זה קשה לפי מה שנתבאר [בגליון מס' 1] דשיטת הירושלמי דקדוש"ש לא תליא בהנאתו וביעורו שווה, וצ"ל דמ"מ כיון שההנאה מבשמים אינה הנאה ממשיית ואינה דומיא דאכילה וצביעה, [שהרי אינו משתמש בגוף הדבר אלא רק בריח היוצא מהדבר] לכן מספקא לן אם מיני בשמים הם בכלל לאכלה וקדושי בקדוש"ש, או שאינם בכלל לאכלה ולא קדושי.

הכרעת הדין בבשמים

לענין הלכה אם במיני בשמים יש קדוש"ש, הנה הירושלמי לא הכריע בהך ספק, וברמב"ם לא הזכיר כלל דין בשמים לענין קדוש"ש, והיה מקום לומר דכיון ששביעית בזה"ז דרבנן, ממילא ספק דרבנן לקולא, אולם למעשה מבואר באחרונים להחמיר בזה, עי' דרך אמונה פ"ז ס"ק קכ"ז, ובצה"ל אות רכ"ב.

קדושת שביעית בהדסים

לענין הדסים לכאורה היה נראה דתליא בספק הירושלמי לענין מיני בשמים, אולם בדרך אמונה [בצה"ל שם] הביא ששמע בשם החזו"א שצידד להקל [אף שלעצמו החמיר] ובטעמא דמילתא כתב מרן שליט"א, וז"ל ואולי משום שבזמנינו אין רובן עומדין לריח אלא למצוה או לנוי, וצ"ע, עיי"ש.

אולם קשה דבגמ' סוכה [דף ל"ז ע"ב] איתא אמר רבה הדס של מצוה אסור להריח בו, אתרוג של מצוה מותר להריח בו, מאי טעמא הדס דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה, אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאכילה אקצייה, ע"כ. היינו דאתרוג כיון דאין עיקרו לריח לכן כשלוקחו למצוה אינו מקצהו מריח, ורק הדס שעיקרו לריח לכן כשלוקחו למצוה מקצהו מריח, ואטו בזמנינו מותר להריח מהדס של מצוה, וע"כ דגם בזמנינו חשיב עומד לריח וא"כ אמאי לא יהיה בו קדוש"ש.

ויותר מכך יש לדון דגם אם באמת הדס בזמנינו אינו עומד כ"כ לריח, אינו מוכרע שזהו סברא שלא יהיה קדוש בקדוש"ש, דהרי הדס בעצמותו ניתן לריח, וא"כ מנא לן דאם בזמנינו אין רגילים להשתמש בו לריח זהו סיבה שלא יתקדש בקדוש"ש [עיי' בגליון מס' 1] ואינו דומה ללולב דבזמן הגמ' היה קדוש בקדוש"ש כיון שהיה עומד לטאטא את הבית וכמו שפירש"י בסוכה דף מ' ע"א ד"ה יצאו, ובזמנינו מסתבר דאינו קדוש בקדוש"ש, והחילוק הוא דלולב אינו בעצמותו דבר שעומד לטאטא, אלא שכך היו רגילים בזמנם, ואם כיום אין רגילים בשימוש זה ממילא לא חשיב שימוש ואינו סיבה לקדוש"ש, ומשא"כ לענין הדסים שבעצמותם עומדים לריח ממילא גם אם אין רגילים בכך יתכן דקדושים בקדוש"ש.

כותרת נושא - דין קטף וקני סוכר

בעיקר דין קטף [והוא כמין משקה שיוצא מהאילן], בגמ' נדה דף ח' איתא אמר ר' פדת מאן תנא [דמתני' שסוכר דקטף נוהג בו שביעית] ר"א היא, [ובע"ב] מיייתי לה דתנן ר"א אומר המעמיד [הלכ לעשותו גבינה] בשרף ערלה אסור, היינו דהגמ' מדמה דאם קטף קדוש בקדוש"ש

הכא נמי נוהג בו ערלה, והא בהא תליא.

סוגי הקטף

ובסוף הסוגיא מיייתי ב' דרכים ליישב משנתנו ככו"ע, א. דכל המחלו' לענין קטף זהו קטף היוצא מן העץ אבל קטף היוצא מן הפרי לכו"ע זהו פרי [משנתנו בקטף היוצא מהפרי], ב. כל המחלו' היא באילן שעושה פירות, ובה נחלקו אם הקטף שיוצא מן העץ הוא ג"כ בכלל פרי, אבל באילן שאינו עושה פירות לכו"ע קטפו [היוצא מן העץ] זהו פרי. **וברמב"ם** [פ"ז משמיטה ה"ט וה"כ] פסק כתריוויהו להחמיר, היינו דקטף היוצא מן הפרי קדוש בקדוש"ש, וכן קטף היוצא מן העץ באילן שאינו עושה פירות קטפו זהו פרי.

קני סוכר

והנה בשו"ת הרדב"ז [סי' תקס"ג] דן לענין קני סוכר אם נוהג בהם תרו"מ, ומסקנתו דכיון שאי"ז פרי אלא מים היוצאים מן הקנים, ממילא לא הוה בכלל פרי, ופטור מתרו"מ, וז"ל שלא נקרא פרי אלא הגדל מן העץ או מן הירק, אבל זה אינו אלא מים היוצאים מן העץ ולא נקרא זה פרי, [ועיי' שדן אם נדון זה תלוי בפלוגתא דברכת הסוכר, או דגם להסוכרים שברכת הסוכר היא העץ או אדמה ולא שהכל, מ"מ לא חשיב ליה פרי ופטור מתרו"מ], ולכאורה פלא דבגמ' וברמב"ם מבואר דאילן שאינו עושה פרי אחר, ממילא המשקין היוצאים מין העץ, הם גופא נחשבים לפרי, וכבר הקשה כן מרן בדרך אמונה [פ"ב מתרומות ה"א, בבאור"ל], וצ"ע.

דין ביעור בקטף

הר"ש מביא מהסוגיא בנדה שקטף יש לו ביעור, ולכאורה יל"ע דאם איירי בקטף היוצא מן העץ, הרי העץ מתקיים ואמאי יש ביעור לקטף, וצ"ל דאף שהעץ מתקיים, אך הקטף שהוא לחות שיוצאת מהעץ הוא דבר שמתכלה [ומגיע לחות חדשה] ולכן יש לו ביעור. ועיין בתוס' ב"ק [ק"ב א' ד"ה ה"ג] שאפילו בעצים יש ביעור לר"י שעצים קדושים בקדוש"ש, וצ"ע.

ערלה בעלי הוורד

נחלקו הראשונים אם בוורד נוהג ערלה, והביא דבריהם בב"י יו"ד סו"ס רצ"ד, [משמע מדבריהם הוורד גדל על עץ, אלא שדנו אם עלי הוורד חשיבי פרי לענין ערלה], דעת הראב"ד שלא נוהג בו ערלה שאינו חשוב פרי ולא שומר לפרי, ועל כרחך אין כוונתו שעלי הוורד אינם עומדים כלל למאכל, דהרי במשנתנו מוכח שהוא עשוי ליתן טעם בשמן, אלא מכל מקום לא חשיבי ליקרות פרי ולכן אין בהם ערלה.

אולם הרשב"א [שו"ת הרשב"א ח"ז סי' שני' - שני'] סבירא ליה דנוהג בו ערלה, ומוכיח הרשב"א מדתנן במשנתנו שנוהג בוורד שביעית, וכשם ששביעית נוהגת בו הכא נמי ערלה נוהגת בו, וכמבואר בגמ' בנדה לענין קטף דאם אין בו ערלה אין בו שביעית, אלמא כל שאינו פרי לענין ערלה, אינו פרי לענין שביעית.

ומזסיף הרשב"א דאי לא תימא הכי [היינו דנימא שיש לחלק בין ערלה לשביעית] מנא לן דהא מתני' דשביעית ר"א ולא רבנן [דס"ל שאין בקטף ערלה] דילמא רבנן, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא לענין ערלה דבעינן פרי ממש, אבל לענין שביעית כל שהוא מאכל אדם או בהמה נוהג בו שביעית, אלא ש"מ דכל שאינו פרי לגבי ערלה, אינו פרי לגבי שביעית, וא"כ וורד, הואיל והוי פרי לגבי שביעית לכו"ע, אף לגבי ערלה הוי פרי. [ועיין בר"ש על משנתנו].

אך מכל מקום מסיק הרשב"א [סי' שני'] וז"ל ומצאתי להראב"ד שנסתפק עליו ואמר שהזרע הוא הפרי והפריחים הן כמו עליו, ולפיכך אין חוששין להן משום ערלה, לפי שאינן פרי ולא שומר לפרי, ואע"פ שאין הדבר ברור אצלנו וכו', אלא שלא ראיתי אדם נוהר בהם משום ערלה בחוצה לארץ מותר, הנה לך הרב הגדול ז"ל שידוע לטהר את השרץ מן התורה, ואע"פ שאין דעתי סומכת בכל זה להלכה, לו שומעין שהוא רב מובהק, וכל המחמיר עליו הראיה, ע"כ.

ביאור החילוק בין קטף לוורד בדין ערלה כשביעית

ויש לבאר דעת הראב"ד דלא יקשה עליו קושיית הרשב"א מהא דהגמ' מדמה ערלה לשביעית, דהנה הקשו הראשונים [תוס' בנדה ובב"ק וכן בר"ש] מהי באמת ראית הגמ' משביעית לערלה, דהרי שביעית נוהג בכל דבר שהנאתו וביעורו שווה, וגם במאכל בהמה ומיני צבעים, וכן בלולב [לשיטת רש"י] ומשא"כ ערלה שאינו נוהג אלא בפרי

המשך בעמוד ט'

זהב הארץ

הגאון הגדול ר' משה זאב איתן שליט"א

קדושת שביעית חלה רק בפרי

דין הורד בשביעית ובערלה

א. מבואר במשנה שנוהגת קדושת שביעית בורד, ועמדו החזו"א בס"י ד"ד סק"ט, והתורת זרעים כאן,

הא לדעת כמה ראשונים אין לורד תורת פרי לחייבו בערלה, וכן כתבו כמה אחרונים שאין לו דין אוכל כלל, ואינו חייב בתרו"מ, ומפני מה נוהג בו קדושת שביעית, ואם מפני שהינו עומד לריח, הא בעיא היא בירושלמי האם נוהג דין שביעית במיני הריח, ונפשוט מהכא שנוהג בהם קדוש"ש.

[ודנו בדין הורד הראשונים בכ"ד, ונוכח בקצרה, שהריטב"א בסוכה דף ל"ה ע"א כתב בפשיטות שנוהג ערלה גם בשיחים נמוכים, וכדוגמת הורד, וכן הוא מסקנת הרשב"א בתשובותיו, והביאו הב"ב בדבדק הבית יור"ד סי' רצ"ד, וכפי שיבוארו דבריו בהרחבה לפנינו. והרשב"א והרא"ש בפרק כיצד מברכים הביאו שנחלקו הראשונים כיצד מברכים ברכת הריח על הורד, האם ברכתם בורא עצי בשמים, כנהנה מעץ שריחו טוב, או שמברכים על ריחם הנותן ריח טוב בפירות, הואיל ותורת פרי להם, וז"ל הרא"ש בברכות פרק ו' סימן ל"ז, כתב רב האי גאון דאותן ורדן שאנו קורין אותן רוז"א מברכין עליהם ברוך שנתן ריח טוב בפירות, ורבינו משה ז"ל כתב ורד ומי ורד והלבונה והמצטכי וכיוצא בהם בורא עצי בשמים, וכן נראה דודאי לאו פרי הוא שאין עיקרו לאכילה.

וכתב המהרי"ט ב"יור"ד סי' ל"ד שמחלוקתם תלויה בנידון האם נוהג ערלה בורד, וכבר קדמו בתלייה זו המאירי בנדה דף ח' ע"א, ובברכות דף מ"ג ע"ב, אבל הריטב"א בהלכות ברכות פרק א' אות י' כתב שאין בורד ערלה, ומ"מ ברכת אכילתו בורא פרי העץ, ועל ריחו מברכים ריח טוב בפירות, (וצ"ע שסתר משנתו מסוכה שם שכתב בפשיטות שיש בורד ערלה), וכן היא גם דעת הראב"ד כמו שהביא המהרי"ט שם.

והאריך בנידון זה גם המהר"ם חביב, בתוספת יוה"כ פ"א דף פ"א ע"ב, שהוורדים שעיקר נטיעתם על דעת להריח בהם, ולערבם במאכל לבשמו, ולא על דעת שייאכלו הם בעצמם, אין בהם חשיבות פרי לנהוג בו איסור ערלה, והעיד שאין נוהגים בא"י להפריש ממנו תרו"מ, ש"מ שאין לו חשיבות מאכל כלל, אחר שרובם עומדים רק לתבלין ולא למאכל בפני עצמם, אבל המהרש"ד ב"יור"ד סי' קצ"א כתב לאסור את הורד משום ערלה, והרדב"ז ח"א סי' מ"ד מסופק בכך].

וכתבו האחרונים שהורד חוץ ממה שהינו עומד לריח, עומד הוא גם ליתן טעם וריח בתבשיל, וכדתנן במשנה הבאה בורד שכבשו בשמן, ועל כן דינו כשאר נותני טעם ודינם כמיני מאכל לקדוש"ש.

והדברים מבוארים כבר בשו"ת מהרי"ט יור"ד סי' ל"ד, שכתב לחלק בין דין הורד לערלה משביעית, וז"ל אלא יש לחלק דגבי שביעית אפי' מידי דלאו פרי הוא נוהג בו שביעית הואיל ונאכל בכל ענין בין חיים בין כבושים בין מבושלים אחד מאכל אדם ואחד מאכל בהמה, אבל גבי ערלה כתיב וערלתם ערלתו את פרוי במה שהוא פרוי תלה רחמנא, וקליפי ערלה אסורים מרבויה דאת פרוי הטפל לפרוי שהוא שומר לפרי, אבל מידי דלאו פרי ולא שומר אעפ"י שנאכל אין בו משום ערלה, כדתנן לולבי גפנים מותרים משום ערלה, ואילו גבי שביעית תנן לולבי זרדין והחרובין יש להם שביעית ולדמיהן שביעית יש להם ביעור ולדמיהן ביעור, לולבי האלה והבטנה והאטדים יש להם שביעית וכו' וכל הני נאכלים בעודן לחין ואינן פרי של האילן, ואעפ"כ שביעית נוהגת בהם וה"ה לוורד.

ואכן דברי המהרי"ט הינם לבאר חילוק בין ערלה ושביעית, שלערלה בעינין שם פרי, ואילו השביעית אין דינה תלוי בשם פרי, אבל כבר זכרנו שיש שכתבו שאין הורד בחשיבות אוכל כלל, ועל כן אין נוהג בו אף תרו"מ, וא"כ למה נוהג בו שביעית.

והביאור בזה שאין הורד עומד לאכילה לעצמו, אבל אחר שעליו ופריו עומדים ליתן טעם וריח במאכל, דינם כדין התבלין שאע"פ שאין בו תרו"מ וטומאת אוכלים, יש בו קדוש"ש, לפי ששימוש להטעים הקדירה דינו כשימוש שהנאתו וביעורו שווה ודי בכך להחיל בו קדוש"ש, ולא דמי לחובת תרו"מ שהינה נוהגת רק בדבר העומד לאכילה לעצמו ולא בהיותו עומד להטעים לאחרים, שכל דבר שאינו נאכל לעצמו לאו תורת אוכל לו, אבל קדוש"ש שאינה תלויה בשם אוכל שפיר חלה גם על התבלין ועל הורד המתקן מאכלים אחרים, הגם שאינו נאכל בפני עצמו.

ודברי המהרי"ט שם באים כטענה על הרשב"א, שבחלק ז' סימן ש"ב כתב שערלה נוהגת בוורדים כשם שנוהגת בהם שביעית, שכל שחשוב פרי לענין שביעית ערלה נוהגת בו, כדמשמע פרק קמא דנדה.

וביאר הרשב"א את ראייתו בתשובה נוספת, בח"ז סי' שנ"ו, ומנא אמינא לה מדתנן בפ' ז' של מסכת שביעית הורד והקטף והכפר והלוטס יש להם שביעית ולדמיהם שביעית יש להם ביעור ולדמיהם ביעור, ואמרינן עלה בנדה פרק קמא גמרא ר' אליעזר אומר ארבע

נשים דיין שעתן אמר ר' פדת מאן תנא קיטפא פירא הוא ר' אליעזר, פי' ר' אליעזר דפרק ראשון דערלה דמעמיד בשרף ערלה אסור, אלמא כל שאינו פרי לענין ערלה אינו פרי לענין שביעית, דאי לא תימא הכי מנא לן דהא מתניתין דשביעית ר' אליעזר ולא רבנן, דילמא רבנן ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא לענין ערלה דבעינן פרי ממש, אבל לענין שביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה נוהג בו שביעית, אלא שמע מינה דכל שאינו פרי לגבי ערלה אינו פרי לגבי שביעית, וורד הואיל והווי פרי לגבי שביעית אף לגבי ערלה.

למד הרשב"א מדמיון הגמ' בנדה לדין הקטף השנוי כאן לענין שביעית, ללמוד ממנו לאיסור ערלה, הרי שרק מה שיש לו חשיבות פרי קדוש בקדוש"ש, ומינה יש ללמוד גם לענין הורד ששנינו כאן שנוהגת בו קדוש"ש, הרי שהוא גם אסור משום ערלה.

דמיון הגמ' בדין הקטף משביעית לערלה
ב. ובעיקר טענתו של הרשב"א, כבר עמדו בזה הר"ש כאן, והתוס' בנדה, היאך מדמה הגמ' הנידון של הקטף לענין שביעית עם דינו לענין ערלה, שבשלמא לענין ערלה נחלקו האם שם פרי לו, אבל לענין קדושת שביעית אין הנידון תלוי בכך כלל, ודינו תלוי באם הנאתו של שרף זה עם ביעורו שווה ראוי שיהג בו קדושה, ואם אין הנאתו וביעורו שווה ראוי שלא ינהג בו קדושה, ואילו במשנה נראה שנחלקו האם הוי פרי או לא.

וכתבו לבאר שמצד עצמו ראוי באמת שיהג בקטף קדוש"ש משום שהנאתו וביעורו שווה, אבל לדעת רבנן בטל הוא אגב העץ, שאין נוהגת בו קדוש"ש, אחר שאין לו חשיבות פרי לעצמו, אלא הינו חלק מן העץ, ורק לר"א שיש לו שם פרי, אזי יש לו חשיבות ושם עצמי, ונהגת בו קדוש"ש משום שהנאתו וביעורו שווה.

ומעתה לדבריהם באמת שאין צורך בשם פרי לענין שביעית בעצם, אלא שרק באם יש לקטף חשיבות פרי אהני ליה חשיבותו למידן אותו כדבר העומד לעצמו, ואזי קדושתו משום שהנאתו וביעורו שווה, הא אם אין לו חשיבות פרי, אף שאין זה חיסרון בדיני שביעית בעצם, הדבר גורם לדונו כדבר שאינו חשוב ויתבטל לעיקר העץ שממנו הוא יוצא, ולו הרי אין קדושה.

ג. ואכן נמצאו עוד דברים בתשובות הרשב"א בביאור הסוגיה בנדה שם, ויש בכלל דבריו לבאר הענין באופן אחר, שבחלק ה' סימן ל"ז נשאל רבינו, ואילו דברי השואל, עוד שאלת הא דאמר ר' פדת בפ"ק דנדה (דף ח ע"א) מאן תנא קיטפא פירא הוי ר' אליעזר, ותמה אני מנ"ל לר' פדת דקיטפא פירא הוי, אי משום דנהיגה בה שביעית הא כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה נוהג בו שביעית, ואף על פי שאינו פרי, וניחא ליה דילמא ר"פ אמילתיה דר"ש סמיך דאמר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי, אלמא שמע' לת"ק דאמר פירא הוי.

תשובה שפיר קאמר דמדד' שמעון נשמע ליה לת"ק, דטעמיה דקיטפא משום דהוי פירא, ועוד י"ל דכיון דשמעינן לר"א דאמר בהדיא דקיטפא פירא הוי, דתנא ר' אליעזר אומר המעמיד בשרף העלין ובשרף הפגים אסור, ורבנן נמי לסהדותיה דר' יהושע אמרינן פירא הוי, דתנא א"ר יהושע בפ"י שמעתי שהעמיד בשרף העיקרים מותר, בשרף הפגים אסור מה"ט נמי שביעית נוהג בה, והאי טעמא טעמא תריצה היא דלית בה ספיא.

והמשיך הרב השואל בשאלתו בתשובה הבאה, סי' ל"ח, שאכתי קשה מה טעמו של ר"ש הסובר שאין לקטף שביעית הואיל ואינו פרי, הא קדוש"ש אינה תלויה בשם פרי, וז"ל עוד כתבת ק"ל מאי קאמר מפני שאינו פרי, ומה בכך והלא שביעית נוהגת בכל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה, אף על פי שאינו פרי וכו'.

וכן נ"ל הדברים דאי לאו דקיטפא פרי אפי' הוי מאכל אדם ומאכל בהמה אין לו שביעית, לפי שאין שביעית נוהגת אלא מן האילן, והווי כמו הגפנים, ואי אמרת דקיטפא פירא שפיר, אלא אי אמרת דלאו פירא אינו אלא כמים בעלמא ואין לו שביעית.

יסד רבינו שכשאמרו שביעית נוהגת בכל צורכיכם בדומיא דלאכלה, נאמר שכל עיקרו של הגדל באילן, שהוא עצם הדבר הגדל, הן החלק הנאכל ממנו, והן החלק שמשמשים בו לכל הצרכים, נוהגת בו קדושה, אבל מים בעלמא אשר נוצרים באילן, אין הם עיקרו של אילן, ואין בהם קדושה, אף שהנאתם וביעורם שווה.

והוסיף הרשב"א דברים נפלאים לפרש את כל השנוי בפרק דידן, ואילו המשיך דבריו שם, וסידורא דמתני' דכלל גדול אמרו בשביעית הכין תני ברישא, מה שאינו מתקיים בארץ כגון עלה לוף שוטה ועלה הדנדנא, ואח"כ תני מה שהוא יוצא עם פירות האילן ואינו מעיקר הפרי אלא טפילה לו כגון פיטמא של רמון והנין שלו והגרעינן כלומר של תמרה וזתים, ואח"כ תני מה שהוא יוצא מן האילן בעצמו ושהוא בעצמו אחד מן העיקרין של יוצאי האילן ואינו עיקר הפרי כגון לולבי זרדין וחרובין, ואחר כך תני מה שהוא עיקר מפירות האילן והן הוורד והכפור והלטם, ומיאה שמעינן דפירא הוי, וזה נראה לי יותר נכון.

זהב הארץ

הגאון הגדול ר' משה זאב איתן שליט"א

ממין הצובעין ספחתי סטים וקוצה וכו', אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית, ורמיניה עלי קנים ועלי גפנים שליטסם לעצים אין בהם קדושה, וכן הגמ' בסוכה מקשה וכי לולב יש בו קדושה, הא אין קדושה בעצים כדתנן בהך ברייתא.

וביאור הנידון בזה כתב הרבינו חננאל בסוכה דף מ' ע"א, ומקשינן וכי לולב כפרי הוא דמוקמת לה בכך ששית שנכנס לשביעית, עץ הוא, ועץ אין בו קדושת שביעית דתנן עלי קנים ועלי גפנים שגבבן וכו'.

הרי שהנידון בגמ' הינו האם חלה קדושה רק על פרי, או שהיא חלה גם על עץ, (וזה דלא כמו שכתבו התוס' רא"ש והרבינו פרץ בב"ק שהנידון בגמ' הינו רק האם חלה קדושה על עצים הראויים לאכילה על ידי הדחק, אבל הא פשיטא שעץ בעלמא לא עיי"ש).

ונראה שסובר הרמב"ם פירוש מסקנת הגמ', שעצי הסקה אין להם קדושה, ואילו מיני צובעים כן, ודרשינן לה מלכל צורכיכם דומיא דלאכלה, לומר שחלה קדושה על דבר שהנאתו וביעורו שווה דומיא דלאכלה, הביאור בזה שנתחדש בקרא שקדושת העצים תלויה היא בזה שיהא מהם הנאה וביעור כאחד, ואילו עצים שאין הנאתם וביעורם שווה לאו ברי קדושה ניהו.

וכל זה דין מסוים בקדושת העצים, אשר בהיות ואינן פרי, אין להם חשיבות לגרום להם קדושה אא"כ הנאתם וביעורם שווה, ודרשינן לה מדכתיב כל צורכיכם דומיא דלאכלה, שהאכילה כך הוא טבעה, אבל לאו למימרא שבמידי דלאכלה בעינן הנאה וביעור כאחד, אלא לו יצויר פרי שהנאתו אחר ביעורו י"ל דשפיר נוהגת בו קדושה בהיותו פרי, ורק עצים שכל עיקר קדושתם נתרבה מלכל צורכיכם, בזה נאמר תנאי שאין חלה קדושה בעצים אלא באם הנאתם וביעורם שווה, ולא בעצי הסקה.

וזהו שפסק בפ"ה ה"י, מיני כבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לכל צרכיכם, הרי שאף שמיני הכבוסים הנאתם לאחר ביעורם, ואין להשתמש בדבר המקודש בקדושת שביעית עומד למאכל לכיבוס, אחר שהנאתו לאחר ביעורו ובכל זאת חייל ביה קדושת שביעית, אלמא דחלות הקדושה אינה תלויה בדבר שהנאתו וביעורו שווה, אלא כל שיש לו תורת פרי מתקדש בקדושת ש.

הרי שסובר הרמב"ם שישנם שני סיבות להחלת קדושת שביעית, שהפרי מצד עצמו הינו סיבה לקדושה, גם לו יצויר שיהא הנאתו אחר ביעורו, וחזון מזה ישנה קדושה גם בעצים לדבר המשמש להנאתו וביעורו כאחד.

ג. ומעתה יתיישב היטב מה שתלה הרמב"ם דין קדושת הקטף באם הוא פרי או לאו, שבאמת הנאתו של קטף י"ל שבאה אחר ביעורו, אלא שאעפ"כ בהיותו פרי הוא קדוש, אבל קטף של אילן פרי, דלאו היינו פרייו של אילן, נידון הוא כעץ בעלמא שאין לו קדושה אחר שהנאתו אחר ביעורו הוא.

וכמו כן מיני קליפים ולולב הסיבה שאין בהם קדושה פירש הרמב"ם שהוא בהיותם עצים, שעל כן יש בהם חיסרון שהנאתם אחר ביעורם, שזה דין מסוים בעצים בלבד, דלא חשיבו למיחל עליהו קדושה אא"כ הנאתם וביעורם שווה, הא אם היו הקליפים חלק מן הפרי ממש היו קדושים, גם אם הייתה הנאה שלהם אחר הביעור, וזה חדש.

והיינו שאו גופו של אילן, או פירותיו שלו, או גם הנשפלים לו, הם הדברים שחל בהם קדושה, אבל שרף הקטף אם אין לו שם פרי, הרי הוא כמים בעלמא שאין בו קדושה.

ד. ומעתה נראה ברור שזהו גם ביאור דברי הרשב"א בורד, שלמד ממה שיש בורד קדושה הרי שפרי הוא, ונוהג בו ממילא גם איסור ערלה, וזה לפי שאין אוכלים את גופו של ורד כמות שהוא, אלא כובשים אותו ומוציאים את מימיו ומהם נהנים.

ומאחר שמבואר במשנה שיש חשיבות פרי לורד משום מימיו, היינו שמי הורד הם גופו של ורד ממש, שעל כן הורד מקודש בקדושת ש, יש להוציא וללמוד מזה שינהג איסור ערלה בורד.

שאל נראה את הורד כפרח בעלמא, ורק מימיו הם העומדים וראויים לאכילה, ואין זה מחשיב לגוף הורד כפרי, הרי אין במים בעלמא קדושה, אף שהנאתם וביעורם שווה, שאין קדושה חלה אלא בעולה מגופו של אילן, ולא במים בעלמא היוצאים ממנו, כמו שלדעת הרשב"א מבואר בגמ' לענין הקטף, ורק מאחר שראויים אנו את מי הורד כגופו של ורד ממש, נידון הוא משום כן כפרי, ואחר שכך נוהגת בו גם קדושת ש.

שיטת הרמב"ם בקדושת שביעית על עצים

א. הרמב"ם ביאר בפ"ז הכ"א הטעם שיש קדושת ש בקטף של אילן סרק לפי שהוא פרי, משמע שהתורת פרי הוא שגורם לו קדושה, ואם אין הקטף פרי אין בו קדושה, וכפשוטו הגמ' בנדה שקדושת שביעית תלויה בשם פרי, ומשמעות הדברים הינה דלא כהר"ש והתוס' שאם הוא פרי יש בו חשיבות ואינו בטל לאילן, אלא השם פרי הוא הגורם לקדושה שתבוא.

ובפ"ה הכ"א כתב, הקליפין והגרעינין שמוותרין בתרומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן בעצים, נראה שהעצים מופקעים הם מקדושת ש יותר מן הפירות, הרי שישנה קדושת ש רק על פירות, והקליפות הואיל ואינן פרי על כן הם מופקעים מקדושה. וז"ל הרמב"ם בפירושו לסוכה פ"ג מ"ט, אבל לולב מותר למכרו כמו העצים ואין קדושת שביעית חלה עליו, הרי שהטעם את שאין קדושה ללולב לפי שהינו עץ.

ודבריו הם נגד פשוטות סוגית הגמ' בסוכה שם שהטעם שאין קדושת ש ללולב הינו לפי שנחנט בשישית, ואין הולכים בתר לקיטה אלא באתרוג, אבל לולב שנחנט בשביעית נוהגת בו קדושה אף שהוא עץ, ולא דמי לשאר עצים שהם עומדים להסקה, ואילו הלולב לכיבוד הבית עומד, כמבואר בראשונים בסוכה שם, וצ"ל בדעתו שאחר שרוב עצים עומדים להסקה, מעתה אין קדושה בכל העצים.

ועדיין צ"ב הא אין הטעם שאין בלולב קדושה משום שהינו עץ, אלא בהיות רוב העצים הנאתם אחר ביעורם, נידון אף הלולב כמי שאין הנאתו וביעורו שווה, ואילו משמעות דבריו הינה שהתורת עץ הינו שמפקיע את הקדושה, שאין קדושה חלה על עצים, וזה אינו שקדושת שביעית חלה על כל דבר שהנאתו וביעורו שווה, שהרי היא חלה על מיני הצובעין. ב. ובסוגיית הגמ' בב"ק ובסוכה מבואר נידון האם נוהגת קדושה בעצים, דרבא רמי תנן

המשך אליבא דהלכתא מעמ' ז'

[ובשומר של פרי], וא"כ דילמא קטף אין לו שם פרי לענין ערלה ומ"מ קדוש בקדושת ש כיון שהנאתו וביעורו שווה.

ותירצו תוס' דודאי קטף הוא הנאתו וביעורו שווה, ואפילו הכי אי לא הוי פירא, בטיל לגבי עץ, והרי הוא כחלק מן העץ, אבל אי הוי פירא חשיב באפייה נפשיה ולא בטיל לגבי עץ ואית ביה קדושת שביעית. [ובר"ש הוסיף להקשות התינוח לענין קטף היוצא מן העץ, אך קטף היוצא מן הפרי מהו סברת מאן דמיקל, עיי"ש מה שביאר].

ומעתה יש לבאר דזהו דווקא לענין קטף דאם אינו פרי הרי הוא טפל לעץ וממילא חשיב כעץ הן לענין ערלה והן לענין שביעית, ואם חשיב פרי אינו טפל לעץ והו"ל פרי הן לענין ערלה והן לענין שביעית, ומשא"כ לענין וורד דגם אם אין בו ערלה משום דאין לו חשיבות של פרי אך אי"ז משום שטפל לעץ, אלא דאין שימוש חשיב לחשבו פרי והוה ליה כמו עלין בעלמא, [וכמו לענין צלף] וא"כ זהו סברא לענין ערלה דאין לו תורת פרי אלא תורת עליו, אבל לענין שביעית אף אם אין לו תורת פרי אלא תורת עליו מכל מקום כיון דהנאתו וביעורו שווה הרי הוא קדוש בקדושת ש, וכמו לולב שאף שאין לו כלל תורת פרי הוא קדוש בקדושת ש כיון שהנאתו וביעורו שווה [ואינו נטפל לעץ עצמו אלא הוא כדבר נפרד מן העץ].

סיכום

- א. מיני בשמים ספק בירושלמי אם יש בהם קדושת ש, והאחרונים נקטו להחמיר.
- ב. דבר שעיקרו לבשמים אך הוא גם עשוי ליתן טעם קדוש בקדושת ש [בורדא].
- ג. לענין הדסים בפשוטות ג"כ יש להחמיר, וצ"ע אם יש לחשבו כספק ספיקא [עין בפנים].
- ד. דין קטף פסק הרמב"ם שקטף היוצא מן הפרי קדוש, וקטף היוצא מן העץ אינו קדוש, ובאילן שאינו עושה פירות גם קטף היוצא מן העץ קדוש.
- ה. צ"ע בדברי הרדב"ז שנקט דקני סוכר אין נוהג בהם תרו"מ כיון שהמסקה אינו פרי, ולכאורה הרי זה ממש כקטף היוצא מן העץ בדבר שאינו עושה פירות דפסק הרמב"ם שקטפו זהו פרי.
- ו. עלי וורד, נחלקו הראשונים אם נחשבים פרי לענין ערלה, הראב"ד מיקל והרשב"א מחמיר, וראית הרשב"א מהא דעלי וורד נוהג בהם קדושת ש וא"כ ה"נ לענין ערלה, שהרי הגמ' מדמה ערלה לשביעית לענין קטף, וא"כ הכא נמי יש לדמות לענין עלי וורד, ובדעת הראב"ד יש ליישב דווקא לגבי קטף מדמי לה דאם אינו פרי הרי הוא בטל לעץ והרי הוא כעץ הן לענין ערלה והן לענין שביעית, ומשא"כ לענין וורד גם אינו פרי לענין ערלה, אך נוהג בו קדושת ש כיון דהנאתו וביעורו שווה.

ביאורי שביעית

פרק ז' מ"ו

הַנֶּזֶד וְהַכֶּפֶר וְהַקֶּטֶף וְהַלֶּטֶם, יֵשׁ

לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית. רַבִּי

אשכולות יפות עד מאד⁴, ויש מי שיאמר שהכופר הוא אלקרנפל". (רמב"ם בפיהמ"ש) "אילן שעושה אשכולות ויש בהן ריח,⁵ ושוחקין אותן אשכולות וצובעין בעפרן הידים להיות אדומות, ונקרא תמרחניא בלע"ז, כן פירש הרמב"ם ז"ל, וזהו אשכול הכופר". (רש"ם) והקטף. "קטב,⁶ כמו קטף,

הורד. "הם השושנים¹ האדומים שיש להם ריח טוב² ועליהם נאמר (שה"ש ה' י"ג) שפתותיו שושנים". (רמב"ם בפיהמ"ש) "אילן³ העושה שושן אדום או לבן". (רש"ם) והכפר. "מין בושם כדכתוב (שה"ש י"א י"ד) אשכל הכפר". (ר"ש ורא"ש) "נקרא בלשון ערב חנא, וכן נאמר באשכול הכפר, אלחנה היא

האילן א"כ מהיכי תיתי כלל לדמויי ל"שרף", ומבאר דהיה מוכח הכי לגמ' מהא דפליג רבי שמעון רק אקטף ולא שאר מינים הנזכרים כאן, וזוהו מוכח דקטף דהכא היינו שרף ורק עליה קפליג ר"ש ונקרא השרף על שם העץ.

8 ובסוגיית הגמ' בנדה (שם) מבואר בשיטת ר' זירא ב' אופנים, האחד דמתני' מיירי בקטפא דפירא, והשני דאיירי בקטפא דגוואא ובאילן שאין עושה פרי, וכתוס' (שם בד"ה קטף) כתבו "ומה שפירש"י דאינו עושה פירות אלא שרף נוטף ממנו וזהו פריו אינו למאי דמוקי ליה ר' זירא בסמוך בקטפא דפירא, ונראה דרש"י פירש כן לשינויא בתרא". אמנם זה דוחק גדול בפירש"י, דמאיזה טעם ראה רש"י צורך בתחילת הסוגיא כשמיירינן עדיין בשיטתו של ר' פדת להעמיד פשט המשנה לפי שינויא בתרא דר' זירא ולהעמיד לזה כדבר פשוט. [ואולי אפשר לבאר בשיטת רש"י דהוקשה לו שמחד גיסא מוכח ד"קטף" הוה שם של האילן וכפי שהוכיחו תוס' הנ"ל מברייתא דכריתות דהצרי הוא השרף הנוטף מ"עצי הקטף" ומבואר דקטף הוא שם של העץ ומה שיוצא ממנו נקרא שרף, ומאיך גיסא חזינן בסוגיית הגמ' שם ד"קטף" הוא שם כללי לשרף היוצא בין מן האילן ובין מן הפירות ובין ממיני אילנות שאין עושים פירות ובין ממיני אילנות העושים פירות ויעו"ש, וזוהו משמע לכאורה ד"קטף" הוה שם של השרף ולא שם של אילן מסויים, וזה הכריח לרש"י לפרש דאילן הקטף אינו עושה פירות אחרים אלא את השרף, וזה סיבה ששם האילן נהפך להיות שם כללי לשרף היוצא אף משאר האילנות, דאילו היה לאילן זה פירות עיקריים אחרים חוץ מהשרף אין סבא לקבוע שם כל מיני השרף של שאר האילנות בשם אילן הקטף דוקא. (ויעוין בסמוך (הערה 9) משנ"ת בזה בדברי הרש"ם).

9 הרש"ם מבאר בהיפוך משיטת רש"י ותוס' בנדה הנ"ל, דהם מפרשים ששם "קטף" הוא של מין האילן ומה דנקרא השרף בשם זה הוא משום שנקרא שם האילן עליו, אבל הרש"ם מבאר דאדרבה עיקר השם קטף הוא של השרף והאילן נקרא בשם זה על שם שרפו היוצא ממנו. ולכאורה הטעם שהרש"ם פירש כן הוא משמעות הסוגיא בנדה הנ"ל שהשם קטף הוא שם כללי לשרף של כלל מיני האילנות, ואם עיקר השם קטף הוא של מין האילן אז קשה הייך נהפך זה לשם כללי למיני השרף, ולכן ביאר הרש"ם דעיקר השם קטף הוא שם כללי לשרף היוצא מן האילנות, אלא שיש מין אילן מסויים שאין לו פרי אחר ושרפו הוא פריו ולכן נקרא מין אילן זה בשם קטף על שם השרף היוצא ממנו שהוא עיקר פריו. [ויעוין בהנ"ל (בהערה 8) משנ"ת בזה בשיטת רש"י].

10 דברים אלו של הר"ש חוזרים לבאר אקטף דלעיל מיניה ולא אלוטם, דלוטם מין אילן הוא ולא שרף. (ע"פ שערי אמונה) אמנם הרש"ם מפרש דהא דלוטם מיירינן בשרף היוצא מפריו, ויעו"ש.

11 בפשטות משמע מרש"י דפירש שסיבת הקדושת שביעית דידיהו הוא משום מה שעומדים לריח, ויעוין להלן (הערה 13).

12 ומשמעות דברי הרשב"א שם דאף סיבת הקדושת שביעית דידיהו הוא מחמת היותם מאכל אדם ולא מחמת עמידתם לריח, דהוכיח שם דקטף מאכל הוא מדעריב ותני להו בהדי הורד והכפר שהם מיני מאכל אדם הן, ואם היתה סיבת קדושתם משום עמידתם לריח לכאורה לא שייך להוכיח בזה מידי על קטף דשמא הקטף אינו מאכל ועריב ותני להו משום שעומד לריח. ויעוין עוד בזה בסמוך (הערה 13).

13 נחלקו המפרשים בבואר הסיבה שיש קדושת שביעית להני דמתניתין, האם משום שהם עומדים לריח, או משום שהם ראויים ועומדים לאכילה, וכדלהלן. המשנה ראשונה מבאר ד"כל הני לריחא עבידי, וכל העשוי לריח שייך ביה שביעית כמו מיני צבעים, דהני נמי אם מריח בהן כמו שהן הנאתם קודם כיעורם, ואם נותנן לתבשיל הנאתן בשעת כיעורן בשעה שהתבשיל קולט הריח כלה העיקר כמו גבי צבעים בר"פ". וכבר נתבאר לעיל (הערה 11), דלכאורה כן משמעות שיטת רש"י בנדה, דהקדושת שביעית מחמת שהני מינים עומדים לריח.

אבל האחרונים מקשים על שיטה זו מדברי הירושלמי (ה"א) שמבעיא ליה אי מיני בשמים קדשי בקדושת שביעית, ואם הביאור בהני דמתניתין הוא דקדשי בקדושת שביעית מחמת עמידתם לריח אם כן היה לירושלמי לפשוט הספק ממתני' דהכא. וכבר הובא לעיל מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ה ל"ח) מבואר דפירש דהני דמתני' מיני אוכל גמור הם וזהו

1 "הר"ש לעיל מ"ב הביא ירושלמי דג' חילוקים בורד, עיקרו אין לו שביעית ולא ביעור, עליו יש לו שביעית וביעור, פיקה שלו יש לה שביעית ולא ביעור, וכאן כתב הר"ש בסמוך שיש להן ביעור וע"כ מיירי בעלין שלהן" (שערי אמונה), ויעוין עוד בסמוך (הערה 17).

2 בירושלמי (שם) דנו האם שרי לכבוש בשביעית ורד בשמן, ומסיק הירושלמי "תני ר' חייא אוכל אדם הוא", ומבואר דהורד עומד לאכילת אדם עד שמשום כך אסור לכבוש דהוה הפסד. ויש להקשות מדברי הירושלמי לעיל מינה בתחילת ההלכה, דלגירסת הגר"א וביאורו שם מוכח דוורדים מיועדים לכבישה בשמן לריח, ויעו"ש. ואולי אפשר לומר דיש הפרש בין ב' חלקי הורד העלים והפיקה, דאחד מהן עומד בעיקר לאכילה ואחד מהן עומד בעיקר לריח, וצ"ע. ובספר משנת יוסף הביא בזה מה שנחלקו הראשונים בברכת הריח בוורדים, האם מברך הנותן ריח טוב בפירות כדון פירות העומדים לאכילה, או שמברך כאשר בשמים, שברמב"ם (פ"ט מברכות ה"ו) כתב דברכתם בורא עצי בשמים, וכן פסק הרא"ש בברכות (פ"ו סי' ל"ז). אבל לדעת רב האי גאון מברכין אשר נתן ריח טוב בפירות, וכ"כ הרשב"א (דף מ"ג) בשם הראב"ד, וכ"כ הרשב"א בתשובה (ח"א סי' צ"ז) משום שהם נאכלין במרקחת. ובפשטות היה נראה דיסוד המחלוקת בזה היא האם ורד חשוב פרי שיש לו גם ייעוד להריח, או שכלל לא חשיב פרי, אמנם במגן גיבורים (ר"ט סק"ג) מבאר דגם למ"ד שמברך על הורד בורא עצי בשמים, הורד חשיב פרי כיון שראוי לאכלו במרקחת, ורק שכיון שאין עיקרו לאכילה אינו בכלל תקנת ברכת אשר נתן ריח טוב בפירות, ויעוין.

והנה למ"ד דמברך על הורד הנותן ריח טוב בפירות פשיטא דקדושת שביעית בורד היא משום דהוי מאכל אדם, ואף אי נימא דמיני בשמים אין בהם קדושה, הרי הורד עומד לאכילה, וגם למ"ד דמברך עליו בורא עצי בשמים, יש לדון דהקדושה שבורד היא כדון מאכל אדם כיון דעומד גם לאכילה, ובפרט לדברי המגן גיבורים הנ"ל. ויעוין להלן (הערה 13).

3 נחלקו הראשונים אם הורד דינו כאילן או כירק. (דרך אמונה שם) ולענין ערלה נחלקו בזה קמאי ובתראי, ע"י בית יוסף (יו"ד סי' צ"ד) בשם תשו' הרשב"א, שהראב"ד פטר והרשב"א מחייב, ובכ"ז פ"מ"א הביא ד' הרשב"א, והרמב"ן כתב דהמחמיר תבא עליו ברכה, ועי' ברא"ה ריטב"א (ברכות ל"ו ב') דדעתם דפטור, ומהרש"ם (יו"ד סי' קצ"א) מחמיר, ורדב"ז (ח"א סי' מ"ד) כתב דהוא ספק, ומהרי"ט (בי"ד סי' ל"ה) ותוס' יו"כ יומא פ"א ב' מקילין, ועיין לקט הקמח שנדרס בי"ד בסוף הלכות ערלה. (ציון ההלכה הלכות מעשר שני פ"י סקנ"ד)

4 בפשטות אין כונת הרמב"ם בזה שעיקר ענינם הוא מה שהם לויפי ולכן קדשי בקדושת שביעית, אלא רק לתיאור מציאותם נקט הכי, אבל סיבתם ליקדש בקדושת שביעית היא מטעם אחר, וכפי שביאר בזה הרש"ם המובא בסמוך משום שעומדים לצביעה, עוד אפשר שהוא משום שעומדים לאכילה או לריח וכפי שיבואר להלן (הערה 13). [ובענין מיני פרחים העומדים לנוי האם יש בהם קדושת שביעית, יש לדון בזה הן מצד הגדר של דבר שהנאתו וביעורו שוין, והן מצד עצם חשיבות הנאת ראייה בעלמא אי הוייא סיבה לחלות קדושת שביעית, ויעוין בזה].

5 וזה שעומדים לריח אינו הסיבה לקדושת שביעית דידיהו לשי' הרש"ם אלא מה שעומדים לצביעה, וכמו שממשיך הרש"ם לבאר בהדיא שכל עיקר החידוש של המשנה היא שלא נטעה לומר דלא קדשי משום שעומדים לריח, יעו"ש.

6 כנראה שהר"ש היתה גירסתו במשנה "הקטב" ולא "הקטף" (מלאכת שלמה), וכן משמע ברא"ש.

7 מבואר בדברי הרמב"ם בפיהמ"ש ובדברי רש"י בנדה הנ"ל, דהשם "קטף" אינו על אותו השרף היוצא מהעצים אלא על מין העץ בעצמו, והתוס' בנדה שם מסייעים פירש"י בזה מדברי הברייתא דכריתות שהובאה בר"ש לעיל "הצרי וכו' מעצי הקטף", ומשמע ד"קטף" הוא שם העץ עצמו. ומוסיפים שם התוס' לבאר לפי"ז, "ושרף עצמו נקרא קטף על שם העץ כדאמר הכא וכו'", והיינו דהרי מוכח בסוגיא שם דנקרא השרף בשם קטף וזה לכאורה סותר למה שביאר רש"י דקטף הוא שם האילן, ולזה מבארים תוס' דנקרא השרף הכי על שם האילן. [ויעוין בזה עוד בסמוך (הערות 9, 8)]. ובמשנה ראשונה כאן עומד בדברי הגמ' בנדה שם דדימתה קטף דמתני' דהכא לשרף דמתני' דערלה יעו"ש, ולכאורה אי "קטף" קאי על שם

ביאורי שביעית

מפני שאינו פרי

פרק ז' מ"ו

שמעון אומר, אין לקטף שביעית,

הנוסף ממנו". (רש"ם) והלפס. "הוא לוט דקרא (בראשית שם) דמתרגמינן לטום. וקסבר ת"ק¹⁰ דקטפו זהו פריו". (ר"ש) הורד והכפר. "מין בשמים הן".¹¹ (רש"י נדה ח' א') אמנם בתשובות הרשב"א (ה' ל"ח) מבואר דהם מאכל אדם.¹² יש להם שביעית ולדמיהן שביעית.¹³ וצריך¹⁴ להפקירן ואסור לעשות

והוא צרי(בראשית מ"ג י"א) דמתרגמינן קטף, ותניא (כריתות ו' א') הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף". (ר"ש ורא"ש) "אילן אפרסמון". (רמב"ם בפיהמ"ש ורע"ב) "מין אילן⁷ ואין עושה פרי אלא שרף". (רש"י נדה ח' א') "האילן של אפרסמון קרוי כן⁹ על שם שרפו וכו' ואין לו לקטף פרי אחר אלא השרף

לעיל במשנה א' כתב בבירור ופשיטות דכל שכן הוא. ויתכן לבאר בהתחבטותו של המשנה ראשונה, שיש מקום לומר דמעיקר הדימוי ל"לאכלה" הוא שתהיה הנאה המכלה את הדבר דומיית דאכילה, ואמנם אם יצויר הנאה הקודמת לביעור שהיא גורמת לכליו הדבר ככה"ל שכן הוא שנוכללת בגדר של דבר שהנאתו וביעורו שוין כדברי המשנה ראשונה לעיל משנה א'. והביאור האחרון של המשנה ראשונה הנ"ל, לכאורה יכול לעלות יפה ביישוב שיטת רש"י אף אי נימא כמו שהוכיח הדרך אמונה כשיטת רש"י שסובר שהנאתו הקודמת לביעור לא חשיבא הנאתו וביעורו שוים, כיון דשפיר חשיבו מיני הבשמים כולם שהנאתם בשעת ביעורם, מכח שרובם עומדים לבישול וכו'.

הסיבה שקדושת שביעית חיילא עליהו. והנה לעיל (הערה 2) הובא מחלוקת השיטות בברכת הריח דוורדים אי מברך אשר נתן ריח טוב בפירות או בורא עצי בשמים, ובפשטות נראה דהרשב"א הנ"ל שנקט דסיבת חלות קדושת שביעית על מינים דמתני' הוא משום שהם אוכל זה אתי שפיר דוקא כשיטתו שסובר דורד מברכים עליו אשר נתן ריח טוב בפירות, אבל לשיטת דברכתו בורא עצי בשמים חזוין דעיקרו לריח הוא עומד ואינו חשוב פרי, וא"כ לכאורה יש בדין שלא תחול עליו קדושת שביעית משום עמידתו למאכל אלא רק משום עמידתו לריח. אבל בשו"ת מהרי"ט (ו"ד ח"ב סי' ל"ד) ביאר דזה אינו, אלא גם להנך שיטות דברכת הורד בורא עצי בשמים ולא חשיב פרי, י"ל דמכל מקום קדושת שביעית דידיה היא משום שהוא ראוי לאכילה, דסגי בהכי לחלות קדושת שביעית ואף שאינו פרי, יעו"ש. ולפי מה שהובא לעיל מהמגן גיבורים (רט"ז ס"ק) דגם להנך שיטות שברכת הורד בורא עצי בשמים, מ"מ הורד חשיב פרי כיון שראוי לאכלו במרקחת, ורק דאינו בכלל התקנה לברך אשר נתן ריח טוב בפירות כיון שאין עיקרו לאכילה, אם כן יש לומר דיש עליו קדושת שביעית מחמת הא גרידא שהוא עומד גם לאכילה, שהרי דין שביעית אינו תלוי דוקא בשם אוכל ומה בכך שאין עיקרו לאכילה. והנה המשנה ראשונה אויל בדבריו הנ"ל לשיטתו לעיל במשנה א', שביאר שם דהגדר שנלמד בסוגיית הגמ' בסוכה (מ"א) ובב"ק (ק"א א') דלא חיילא קדושת שביעית לשיטת חכמים אלא "בדבר שהנאתו וביעורו שוה" דומיית ד"לאכלה", אינו בא אלא לאפוקי הנאה שאחר הביעור [וביאר שם שיש בזה טעם משום דמיקלי קלי איסורא קיל טפי יעו"ש]. ולפי"ז ביאר שם דכשהנאתו קודם לביעורו כל שכן דנוהג בו קדושת שביעית, ולפי"ז ביאר דבריו כאן בפשיטות דמינים העומדים לריחא קדשי בקדושת שביעית דמה שהנאתם קודמת לביעורם אין זו סיבה שלא ינהוג בהם קדושת שביעית אלא להיפך. ואף שיטת הרע"ק א"ב בב"ק (ק"א ב') היא כשיטת המשנה ראשונה בזה. ויעוין בדרך אמונה (פ"ה ה"ט בביה"ל) שכתב שם במהדורא בתרא דמשיטת הבעה"מ בסוכה מוכח ג"כ דהנאתו קודם ביעורו הוה בכלל הנאתו וביעורו שוין, וכן הוא בקה"י י"ב. אבל כל זה אינו מוסכם, דיש שיטות דהגדר של "שהנאתו וביעורו שוין" הוא בדווקא, וכשהנאתו קודמת לביעורו לא נכלל בגדר זה דלא הוה דומיית ד"לאכלה"

עד שתהיה הנאתו בשעת ביעורו, ובדרך אמונה (פ"ה ה"ב בביה"ל) מוכיח משיטות רש"י ותוס' בב"ק (שם) דסברי דהנאתו הקודמת לביעורו אינה בכלל הגדר של הנאתו וביעורו שוין, ויעוין שם. [ויעוין עוד בזה להלן הערה 15] וא"כ יש להקשות בשיטת רש"י היאך יפרש במתני', דמחד גיסא מדבריו בנדה משמע דיש קדושת שביעית במיני בשמים משום שעומדים לריח, ומאידך גיסא הדרך אמונה הנ"ל הוכיח כשיטתו דבעינן הנאה בשעת הביעור דוקא, והנאה שקודם הביעור לא חשיבא בגדר של הנאתו וביעורו שוים, וא"כ לכאורה יש בדין שמניי בשמים לא יקדשו בקדושת שביעית. והחזו"א (י"ד ט') עומד ג"כ למצוא דרך לבאר דין המשנה באופן שלא תהא הוכחה מהמשנה לפשוט בעיית הירושלמי במיני בשמים, והוא מעמיד דבריו לבאר אף לפי דברי רש"י בנדה הנ"ל, וז"ל "והא דתנן פ"ז מ"ו הורד והכפר והלטום יש להם שביעית והן מיני בשמים כמו שפרש"י נדה ח' א' אין לפשוט מכאן דבשמים יש להן שביעית דהתם יש להם גם טעם וכו' ועיקר דינא דמתנ' אשמעינן אע"ג שאינו אוכל חשוב כפ"ע אלא שכושבין בו שמן ושאר דברים ועיקרו לריח מ"מ נוהג בו שביעית ולא הוי כמלוגמא דלא מקרי שוה לכל נפש וכו' ". ונראה בביאור דבריו דלעולם יש לומר דסיבת הקדושת שביעית במינים דמתנ' הוא מחמת עמידתם לריח, ומכל מקום ליכא למיפשט מיניו לבעיית הירושלמי כיון דהני מינים דמתנ' פשוט יותר ששוה הנאתם לכל מחמת שיש בהם גם טעם וראויים ליאכל במרקחת, משא"כ בשאר מיני בשמים שבהם מיבעיית לירושלמי אי חשיב שהנאתם שוה בכל. והחזו"א הולך בזה כשיטתו שם בביאור הבעיית הירושלמי שהיא משום הגדר של הנאה השוה בכל. ויעוין עוד במה שיתבאר להלן (הערה 15) לדון ביתר הרחבה בפשט הבעיית הירושלמי [והנה, המשנה ראשונה בהמשך דבריו כתב "ואפשר דרובא דבשמים לתבשיל נתונים ונאכלין ודמי למאכל", ומשמע דלא פשיטא ליה לומר דיש סיבה לקדושת שביעית מחמת עמידתם של הני מינים לריחא בעלמא אלא דוקא מחמת שמשתמשים בהם לבישול, ולכן דן לבאר דסיבת הקדושת שביעית אף במינים שלא מבשלים בהם היא מחמת שרוב מיני הבשמים עומדים לבישול. ולא מסתבר דנתחבט כאן בגדר של דבר שהנאתו וביעורו שוים האם סגי לזה בהנאתו הקודמת לביעורו, כיון דבדבריו

15 הנה, בירושלמי (ה"א) איכא בעיא במיני בשמים אי אית בהו קדושת שביעית ולא נפשטה שם הבעיא, ומצינו באחרונים ב' שיטות בביאור ספק הירושלמי, החזו"א (י"ד ט') ביאר בזה דבסוגיית הגמ' בסוכה מבואר לשי" ר' יוסי דבעינן דומיא דלאכלה שתהא הנאה השוה בכל, ובוה מבעיא לן אי חשיבי מיני בשמים בכלל הנאה השוה לכל או לא. ויעוין בדרך אמונה (פ"ה ה"ט בביה"ל) מה שדן בביאור הדבר מדוע שתיחשב הנאת הבשמים כאינה שוה בכל. אבל הרש"ם מבאר בבעיא של הירושלמי דהצד לומר שלא יקדשו בשמים בקדושת שביעית הוא משום שהנאתן אינה בשעת ביעורן, ובקה"י (י"ט ב') מבאר לפי שיטת הרש"ם דהבעיא של הירושלמי היא בגוף הגדר של הנאתו וביעורו שוין דבעי' בכדי שיהא דומיית ד"לאכלה", האם הוא לאפוקי רק להנאה שאחר הביעור או דאף הנאה שקודם הביעור לא חשיבא בגדר זה. וכבר הובא לעיל (הערה 13) שבדרך אמונה (פ"ה ה"ב בביה"ל) מוכיח משיטות רש"י ותוס' בב"ק (שם) דסברי דהנאתו הקודמת לביעורו אינה בכלל הגדר של הנאתו וביעורו שוין ויעוין שם עוד, ולפי שיטות אלו מקשה בדרך אמונה כאן (פ"ה ה"ט בביה"ל) דמאי מיבעיא לירושלמי במיני בשמים הא תיפוק ליה דלא הוה בגדר של הנאתו וביעורו שוין כיון שהנאתם קודמת לביעורן. וביאר בזה באופן אחד דדרך הנאתם ע"י מלייל ולכן חשיב שהנאתן וביעורן שוה. ובאופן אחר ביאר, הירושלמי לא סבירא ליה כלל דבעינן שתהיה הנאתו וביעורו שוה, ובאמת לשיטת הבבלי דבעינן דבר שהנאתו וביעורו שוין פשיטא דמיני בשמים לא קדשי. ולפי אופן זה כתב לבאר בשיטת הרמב"ם שהשמיט מלבאר הדין במיני בשמים כיון דפשיטא שאינם קדושים בקדושת שביעית משום שהנאתן קודם לביעורם. ויש להעיר בבעיא הירושלמי מדוע לא פשטינן לה מהא

ביאורי שביעית

פרק ז' מ"ו

דאין להם ביעור, ¹⁷ וכהני דלעיל במשנה ג'. (תוי"ט) רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי. ¹⁸ ודינן כעצים, דאין להם קדושת שביעית משום דהנאתן אחר ביעורן והתורה אמרה לאכלה דומיא דאכילה שהנאתן וביעורן שוה עצים דהנאתן אחר ביעורן, ¹⁹ ות"ק סבר דקטפו זהו פרי, והלכה כר"ש. (רע"ב)

בהן סחורה ולא אמרינן דהוו כעצים דאין בהן קדושת שביעית משום דהנאתן אחר ביעורן, כדאיתא בפרק לולב הגזול (סוכה מ' א'). (ר"ש) ¹⁵ שם. "ובפ"ק דנדה (ח' א') מייתי לה וגרסינן שם בכל הספרים יש להן ביעור ולדמיהן ביעור, וכאן אינו כתוב בשום ספר, ומ"מ אמת הוא מדלא תני אין להן ביעור ש"מ דיש להן ¹⁶". (ר"ש ורא"ש) אבל משיטת הרמב"ם נראה

התוי"ט, ומוסיף לדקדק לזה מלשון הרמב"ם בדין דמשנה ז' (פ"ה הכ"א) דהעמיד חובת הביעור על השמן ומשמע דהורד אינו חייב בביעור. אמנם בפירושו חסדי דוד לתוספתא (פ"ה ה"ט) חוזר בו מחידושו מהא דקתני בתוספתא (פ"ה ה"ג) דעלי וורד יש להם ביעור. והנה הובא לעיל (הערה 1) לדברי הירושלמי שבר"ש שיש ג' חלקים בורד, עליו, יש להם שביעית וביעור ופיקה שלו יש לה שביעית ואין לה ביעור ויעו"ש, ולכאורה אמנם זה דוחק ליישב בשי הרמב"ם ולאוקים דורד דמשנה דידן מיירי בפיקה שאין לה ביעור וורד דמשנה ז' הסמוכה לה מיירי בעלי וורד שיש להם ביעור וכן לחלק בהלכותיו של הרמב"ם, כיון דמשמע דמיירי בחדא גוונא, אבל כלפי מה שהוקשה לחסדי דוד מדברי התוספתא (פ"ה ה"ג) לכאורה יש מקום ליישב דהתוספתא מיירי בעלי וורד כמפורש בה ולכן יש להם ביעור משא"כ מתני' מיירי בפיקה של הורד ולכן אין לה ביעור, וצ"ע. [והנה, בדברי תוס' אנשי שם מבואר שהטעם לומר דין ביעור בשמן אינו מעיקר הדין אלא מדרבנן דלא ליתו למיטעי וכו', אמנם אולי יש מקום לומר כן מעיקר הדין, ויעויין בנדון שיש בכל דבר שקדוש בקדושת שביעית מכח חילול או מקח האם זמן הביעור הוא כפי המין הזה או כהפרי ראשון, ואם שם אזלינן בתר הפרי ראשון או ודאי שכאן אין מקום לדון שמעיקר הדין יש לשמן דין ביעור, אבל אם שם אזלינן בתר המין הזה ולא אחר הפרי ראשון, ונוסיף לומר דזה לא רק לענין שיעור זמן הביעור אלא אף לעיקר הדין ביעור כגון כשהפרי ראשון אינו חייב בביעור והמין שנחלל עליו חייב בביעור או להיפך, אז יש מקום לדון דהשמן יתחייב בביעור מעיקר"ד אף אם הורד אין לו ביעור, אבל ודאי שעדיין יש לחלק ולומר דשאני בזה שאין זה חליפין אלא בליעות טעם הורד, ויל"ע במשמעות דברי השושנים לדוד בזה].

18 בסוגיית הגמרא בנדה (דף ה') מביאה הגמ' למתני' דערלה (פ"א מ"ו) דפליגי התם רבי אליעזר ורבי יהושע אם חשוב שרף כפרי ויש בו איסור ערלה, דר"א סובר דשרף אסור משום ערלה ור"י סובר דאין בו משום ערלה. ובמשנה שם מבואר דפלוגתתם בקיטפא דגוואז אבל בקיטפא דפירא מודה ר"י דחשוב פרי ויש בו משום ערלה. ובביאור פלוגתא דת"ק ור"ש במתני' דידן מבואר שם לשיטת ר' זירא דת"ק מצי קאי שפיר כר' יהושע ולא כרבי אליעזר, ומבאר בזה בב' אופנים, באופן הראשון מוקים למתני' בקטפא דפירא, ובאופן השני מוקים למתני' בקטפא דגוואז ובאילן שאין עושה פרי. נמצא דלפי אופן הראשון דר' זירא רבי שמעון פליג דאפילו קיטפא דפירא לא חשיב פרי, ולפי אופן השני דר' זירא ר"ש פליג רק אקוטפא דגוואז אבל בקיטפא דפירא אפשר שמודה.

19 הראשונים עומדים בביאור הנדון והפלוגתא בקטף, דלכאורה מה איכפת לן אי חשיב בשם פרי או לא והרי לענין שביעית הדבר תלוי רק אי הנאתו וביעורו שווין או לא שאף מיני הצבעים נתרבו, וביאר הר"ש דצ"ל לעולם דהנאתו וביעורו שווין, ומ"מ איכא למישרייא משום שהשרף בטל על גבי העץ, ואכתי מוקשה הר"ש מהא דמבואר בסוגיית הגמ' בנדה לשיטת ר' זירא באופן הראשון דמיירינן הכא בשרף היוצא מהפירות, ובה מה טעם יש לומר דלא יקדש אי הנאתו וביעורו שווין, ומבאר הר"ש דאף בזה יש לומר "דכיון שדרך קטף לבוא באילן כמו בפרי בטילין זה וזה אגב אילן מאחר דקיטפא לאו פירא". וביאר בדבריו החזו"א (י"ד סק"ו) דכיון דחזינן דנפיק השרף גם מהגוואז יש לתלות דאף השרף שיוצא מהפירות הוא תולדה של גוף האילן ולכן הוא מתבטל לאילן ולא נחשב בכלל פירותיו. ויעויין בתוס' נדה (שם בד"ה מאן תנא) דביארו בדומה לדברי הר"ש האלו. ולפי זה נמצא שביאור מחלוקת התנאים בזה האם קטפא הוה פירא או שאינו פרי, דת"ק סבר דהשרף חשוב לעמוד כפרי של האילן העומד לעצמו ולא בטל על גביו, ור"ש סבר דאינו עומד כפרי בפני עצמו אלא בטל אגב האילן. [ויעויין בתשובת הרשב"א (ח"ה ל"ה) שמבאר מהלך חדש בפלוגת התנאים, דלכו"ע חשובים מינים אלו אוכל מעלייא, אלא דאין שביעית נוהגת אלא מן האילן ולכן בעינן שיהא נחשב פרי של האילן, ולחכמים חשיב הקטף כפרי של האילן ולכן חלה ביה קדושת שביעית, אבל ר"ש סובר דאינו פרי והוה כמים בעלמא ואינו בכלל האילן, ולכן אינו בכלל קדושת שביעית, ויעו"ש עוד]. **20** וכן כתב הרמב"ם בפיהמ"ש כאן דהלכה כרבי שמעון, אבל כבר העיר התוי"ט דבהלכותיו לא פסק הרמב"ם כר"ש אלא כת"ק, דהרמב"ם בהלכות (פ"ז ה"ט ה"ב) כתב דקטף היוצא מהפירות יש בו קדושת שביעית אבל קטף העלים והעיקרים אין בו קדושת שביעית, ומוסיף לחלק בין אילן העושה פירות לאילן שאין עושה פירות, והיינו כשיטת ת"ק דמתני' וכשיטת האופן הב' דר' זירא בנדה הנ"ל.

דמתני' דמיירי במיני בשמים וקדושים בקדושת שביעית, והנה נתבאר לעיל דלשיטת הרשב"א ועוד דמפרשי בהני מינים דמתני' דקדושת שביעית דידהו היא מחמת שעומדים למאכל ולא משום שעומדים לריח, לא קשה מידי הנ"ל. ולפי משמעות דברי רש"י בנדה הנ"ל דסיבת קדושת שביעית דהני מינים היא משום עמידתם לריח, נתבאר לעיל (הערה 13) לביאורו של החזו"א דהני דמתני' עומדים גם לטעם כמקרה ולכן חשיבי כהנאה השוה בכל וליכא למיפשט מהכא לבעיא דירושלמי במיני בשמים שאינם עומדים כלל לאכילה. אבל לפי שיטת המשנה ראשונה הנ"ל (שם) דפירש בהני מינים דמתני' דקדושתם משום שעומדים לריח ולא הזכיר מידי שראויים גם לטעם ולאכילה, ומשמע שמפרש דמתני' אתא לאשמועי' שסגי בהא גרידא שעומדים לריח כדי ליקדש בקדושת שביעית, וא"כ תמוה מה יפרש בבעיא דהירושלמי מדוע לא פשטה ממשנה דידן, וצ"ע. [והנה משמעות דברי החזו"א דמתני' לבעיא דהירושלמי דלא פליגא על ש' הבבלי, ואף דלכאורה הרי בסוגיית הגמ' דידן בסוכה מבואר דרך לר' יוסי מוקמינן לגדר של הנאה השוה בכל אבל לחכמים הגדר הוא דבעי' דבר שהנאתו וביעורו שוה, וצריך לומר דסובר החזו"א דלכו"ע בעינן שיהא הנאה השוה בכל אלא דלחכמים בעינן שיהא דומיא ד"לאכלה" גם לגבי הנאתו וביעורו שוה, דפלוגתיהו דרבנן עם ר' יוסי היא רק להוסיף עוד הגבלה בדמיון "לאכלה". ויש לדון בנפסק"מ מהא דבעינן לגדר של הנאה השוה בכל, כגון לענין עישון טב"ק דבפשטות הוה הנאתו וביעורו שווין אבל היא הנאה שאינה שוה בכל, ויעויין בדרך אמונה (פ"ז ה"ט ציון ההלכה רכ"ב) שמביא דטב"ק יש בו קדושת שביעית, ויעויין בזה].

16 ומשום דאינם מתקיימים בארץ. ויעויין ברש"ם דמפרש שכבונה לא שנה התנא דיש להן ביעור כיון דחלק מהם אין מתקיימים ויש להם ביעור וחלק מהם מתקיימים ואין להם ביעור, ויעו"ש.

17 בהני מינים דלעיל משנה ג' "קליפי רימון וכו' " לא קתני במתני' דיש להם ביעור, ושיטת הרמב"ם (פ"ז ה"ט) דבאמת אין להם ביעור, והתוי"ט מדקדק בזה משיטת הרמב"ם דחולק על שיטת הר"ש והרא"ש שפירשו דכל שלא קתני בהדיא דאין להם ביעור מוכח שיש להם ביעור, אלא סובר דכיון שלא קתני בהדיא דיש להם ביעור יש לומר דאין להם ביעור. [ויעויין משנה ראשונה לעיל משנה ג' דפירש בשיטת הרמב"ם, דאם היה דין ביעור היה לו לתנא לפרשו שלא ניתי למיטעי לקולא, ומדלא קתני דיש ביעור מוכח שאין ביעור]. ולפי זה ביאר התוי"ט ששיטת הרמב"ם בהני דמתני' דאין להם ביעור, כיון דלא קתני שיש להם ביעור. ומה שהרמב"ם הביא משנתנו כצורתה ולא הדגיש בהדיא דאין להם ביעור כמו שהדגיש בהני דמשנה ג', ביאר התוי"ט בזה "שסמך אדלעיל מיניה שפי' בדין דמשנה ג' דאין להם ביעור". א ב ל המשנה ראשונה כאן כתב דליכא למימר הכי בשיטת הרמב"ם, כיון דבהדיא קתני בסמוך (משנה ז') שהורד יש לו ביעור, ותימה על התוי"ט שנעלם ממנו משנה זו. וכן פירשו המהרי" קורקוס והרדב"ם בשיטת הרמב"ם (פ"ז ה"ט) דיש ביעור להני דמתני', כדגרסינן בגמ' בנדה, והמהרי" קורקוס הוסיף להוכיח ממה שכתב הרמב"ם בהדיא לדין דמשנה ז' שלורד יש ביעור. [והנה המהרי" קורקוס והרדב"ם שם כתבו לחזק נקיטתם בשיטת הרמב"ם דיש להם ביעור מהא דבמתני' לא קתני שאין להם ביעור, דאילו היה להם ביעור הוה ליה לתנא למיתנייה בהדיא, ויעויין בדבריהם. ולכאורה דבריהם תמוהים, דהא שיטת הרמב"ם מפורשת בהני דמשנה ג' דאין להם ביעור ואף שבמשנה סתום דבר זה, ומוכח דשיטתו דאין זה דקדוק לומר מדלא קתני בהדיא דיש ביעור אלמא דאין ביעור. ויתכן בביאור שיטתם על פי משנת"ל לעיל במשנה ג' (הערה 14) מדברי החזו"א בשיטת הרמב"ם דפירש דמשנה ג' היא ממש המשך אחד עם הכלל של משנה ב' ויעו"ש, ולפי"ז נמצא דבהדיא דמשנה ג' אין זה סתם התנא את הדין שאין לו ביעור, אלא הרי זה כמפורש שם בהדיא שאין להם ביעור כיון דהוה המשך אחד לכללא דמשנה ב' של אלו המינים שאין להם ביעור, וא"כ יתכן שפיר לומר אף בשיטת הרמב"ם דכשהתנא סותם כגון במתני' דהכא זה דקדוק לומר שיש דין ביעור, וצ"ע. [ויש לדון ביישוב שיטת התוי"ט היאך נתעלם מהמפורש במשנה בסמוך שורד יש לו ביעור, ובתוס' אנשי שם הביא בזה מספר הו"ע שדן לחדש דלעולם י"ל דבהא דמשנה ז' אין דין ביעור לורד עצמו, ורק השמן שקיבל טעם ממנה חייב בביעור, הואיל והשמן עצמו כשקדוש בקדושת שביעית הוא בר ביעור על כן אף שקיבל טעם שביעית חייב בביעור "דלא ליתו למיטעי ולומר דשמן של שביעית אין לו ביעור", אבל מסיים שם בנטייה שלא לחדש חידוש כזה שאין לו מקור בדברי חז"ל, ויעו"ש. ובשושנים לדוד (להלן מ"ו) נוקט כחידוש זה בשי' הרמב"ם לפי

מושגי שביעית

קדושת שביעית כבשמים ופרחים

במשנתנו מבואר שהורד הכופר והלוטם שהם מיני בשמים יש להם קדושת שביעית. והנה בירושלמי (פ"ז ה"א) נסתפקו אם מיני בשמים יש להם קדו"ש, וכי החזו"א (סי"ד סק"ט וכע"ז

ברש"ס) דמה שלא הוכיחו ממשנתנו שיש קדו"ש בבשמים, משום שמיני הבשמים שבמתני' יש להם גם טעם, וכמו שמצינו במשנה ז' ששורין הורד בשמן ליתן טעם בשמן [וכן הכופר ראוי לצביעה - רש"ס], אך צמחים ששימושם היחיד הוא ריח נסתפקו בירושלמי, ולא איפשיטא הך בעיא.

ע"מ לבאר ספק הירושלמי יש להקדים, דהנה במשניות מבואר שלא כל גידולי הקרקע קדושים בקדו"ש, אלא דווקא מינים המשמשים למאכל אדם או בהמה או לצביעה. הטעם לזה מבואר בגמ' (ב"ק קא): דילפי מדכתיב גבי שביעית 'לכם לאכלה' שקדו"ש חלה רק במין ששימושו 'דומיא דאכילה', וגדר דומיא דאכילה דשביעית הוא שיהיה מין ש'הנאתו וביעורו שווה' היינו שבשעת כילוי נהנים ממנו, דומיא דאכילה שההנאה באה בשעת הכילוי, ולכן צמח העומד לצביעה קדוש דחשיב הנאתו וביעורו שווה [שבשעת כילוי הצמח ביורה נצבע הצמר - רש"י], לעומת זאת סתם עצים אינם קדושים, דרוב עצים עומדים להסקה שהוא שימוש שאין הוב"ש, שהרי תחילה נשרף העץ ונעשה פחם ורק אח"כ משתמשים בו לגחלים.

עוד מבואר בב"ק שם דבעינן שיהיה מין שהשימוש בו שווה לכל דומיא דאכילה, למיעוטי מלוגמא הראוי רק לחולים או זילוף הראוי רק לעשירים.

עפ"ז יש לדון אם מיני בשמים חשיבי בכלל דומיא דאכילה דשביעית וחלה בהן קדו"ש או לאו, וזהו ספק הירושלמי וכדלקמן.

ביאורים בספק הירושלמי

א. בחזו"א שם [וכן ברש"ס ה"א לגירסא אחת] מבאר דספק הירושלמי האם שימוש דריח שהוא תענוג חשיב שווה בכל, דהא גבי יו"ט מצינו שמוגמר חשיב אינו שווה לכל נפש. בדרך אמונה (פ"ז ה"ט בבה"ל) הק' דשאני מוגמר ששורפים עצים על מנת להפיק מהם ריח ושפיר י"ל דאין פעולה זו שווה לכל נפש, אך מיני צמחים המפיצים ריח מצד עצמם איך נאמר שההנאה מן הריח הנוסף מהם אינה שווה לכל. וכי דצ"ל דעצם זה שריח טוב הוא תענוג מחשיבו אין שווה לכל וצ"ב.

ב. ברש"ס שם [לגירסא ב'] ביאר דספק הירושלמי הוא משום שבשמים אין הוב"ש שהרי ריח היא הנאה ללא ביעור. בקה"י (סי"ט) ביאר כוונתו דהספק הוא אם הנאה קודם ביעור חשיבא הוב"ש, דהא בגמ' מצינו רק שהנאה 'אחר' ביעור חשיבא אין הוב"ש כגון עצים להסקה, אך דבר שהנאתו 'קודם' ביעורו שמא קדוש כמין שהוב"ש.

הנאה קודם ביעור

הנה לרש"ס 'הנאה קודם ביעור' הוא ספק בירושלמי אי חשיב כהוב"ש, אמנם הרעק"א (ב"ק קא): פשיטא ליה מסברא דהוי כהוב"ש, וטעמו דהנה בגמ' מבואר דכלל זה דהוב"ש אמור גבי שני דינים: א. דדווקא מין שהוב"ש קדוש כמשנ"ת. ב. מינים הקדושים בקדו"ש צורת השימוש המותרת בהם היא דווקא באופן שהוב"ש, אך שימוש שאין הוב"ש בפירות שביעית אסור.

ומבאר הרעק"א דמה שנתחדש בשביעית דגדר דומיא דלאכלה הוא 'הנאתו וביעורו שווה' [אף שבשאר דיני התורה לא מצינו שהגדרת 'אכילה' היא הנאה הבאה עם כילוי], משום שבשביעית אסור להפסיד הפרי, ולא הותר כילוי הפרי אלא דומיא דאכילה שעם כילוי הפרי באה גם הנאה ואין כאן הפסד, אך באופן שבשעת הכילוי עדיין אין הנאה הוי עתה כמפסיד הפרי ללא תכלית. ועפ"ז כ' דרך הנאה אחר ביעור אסורה שבשעת הפסד הפרי עדיין לא הייתה הנאה, אך הנאה שקודם הביעור מותרת כהוב"ש דבשעת ההנאה אין כאן הפסד.

והוכיח מאיסור סחורה, דק' מדוע הוצרכו ללמוד איסור סחורה מדרשא ד'לאכלה ולא לסחורה, יתפול"ל שהוא שימוש שאין הוב"ש שהרי המוכר נהנה מבלי לכלות את הפרי, אלא ע"כ דרך הנאה אחר ביעור אסורה משום הפסד אך הנאה קודם ביעור מותרת, ולכן נצרך לימוד מיוחד לאיסור סחורה.

במש"כ הרעק"א דאין הוב"ש אסור משום הפסד, כן הוא בר"ש פ"ד מ"ז ובכפ"ת סוכה מ. במשנ"ר ובחזו"א סי"ג סק"ו. אמנם בכפ"ת הביא דהנה בב"ק קב. מצינו דכיבוס בפירות שביעית אסור משום דאין הוב"ש [שהיין מתקלקל ורק אחר כמה ימים הבגד מתנקה] ופירש"י דהוי סחורה, וביאר דרש"י לא ניח"ל לפרש דאין הוב"ש אסור משום הפסד דמה הפסד יש כאן הרי לאחמ"כ תבוא הנאה [אטו בהל' בל תשחית נחשיב כילוי כזה כהפסד כיון שאין ההנאה באה עמו ממש], ולכן פירש"י דהוי סחורה שמפסיד עתה

ע"מ להרויח אח"כ. אמנם גם סברא זו צ"ב הרי אין כאן מסחר עם אחר, ומדוע כשהנאה באה עם הכילוי לא יתחשב סחורה אלא רק בבאה לאחריה.

[ואולי י"ל דהא יסוד הקדו"ש שיעמדו הפירות

כהפקר לכלל והנוטל מן ההפקר לא ינהג בהם מנהג בעה"ב אלא ישתמש בהם בתור אחד מן הכלל, ולכן כילוי הפרי שהוא ההפקעה מן הכלל לא הותר אלא באופן שהוא עצמו הנאה דאין כאן תורת הפקעה מן הכלל אלא להיפך זהו שימוש כאחד מן הכלל, אך באופן שהכילוי וההנאה נפרדים זה מזה יש בכילוי לבדו הפקעה מן הכלל, [ואף שבהל' בל תשחית לא ייחשב הפסד אך לפעולת הכילוי יש יחס של מפקיע מן הכלל ולא יחס של משתמש כאחד מן הכלל והוא ניהוג בעה"ב העומד בסתירה לדין ההפקר]. ועד"ז תתפרש סברת הכפ"ת דחשיב סחורה וכמש"כ רש"י סוכה לט. דיסוד איסור סחורה הוא ההצנעה להרויח ולהעשיר שהוא ניהוג בעה"ב, כששמכלה פרי מן הכלל למטרת רווח עתידית עצם הכילוי עומד בסתירה להיתר השימוש רק כאחד מן הכלל, וצ"ע].

בקה"י הביא דבבעה"מ בסוכה (מ). כ' כהרעק"א דאי הוב"ש קדוש כל שכן שהנאה קודם ביעור קדוש וכ"כ המשנ"ר, אמנם בדר"א (פ"ה הכ"ב בבה"ל) דייק מכמה ראשונים דסברי דהנאה קודם ביעור אינו קדוש, [עיי"ש ובפ"ה ה"ט בדעת בעה"מ]. והק' איך יפרשו ראשונים אלו את ספק הירושלמי גבי בשמים, הרי הנאתן קודם ביעורן ואיך תחול עליהם קדו"ש. ותני' דיתכן דבשמים חשיבי הוב"ש דדרך למוללן בשעה שמריח והוי ביעור. א"נ י"ל דהא כללא דהוב"ש לא נזכר כלל בירושלמי אלא רק בבבלי ויתכן דהירושלמי לא ס"ל כלל זה.

י"ל"ע אם מותר להריח פרי שביעית לסוכרים דהנאה קודם ביעור אינה כהוב"ש, דהנה להריח בשמים ממ"נ מותר, דאי ריח שהוא הנאה קודם ביעור הוי כהוב"ש א"כ מותר להריח, ואי הנאה קודם ביעור לא חשיבא הוב"ש א"כ אין בבשמים קדו"ש דהם מין שאין הוב"ש, אך פרי שיש בו ריח [כגון אתרוג שביעית] דקדוש מפני שראוי לאכילה שמא ייאסר להריחו לסוכרים שריח שהיא הנאה קודם ביעור אינה כהוב"ש. בדר"א (פ"ז ה"ט בבה"ל) כ' דפשיטא דמותר דאין ההרחה מפסדת הפרי. [וביאור"ד דפירו"ש אינם כהקדש שאסורים בהנאה והותרו רק בהוב"ש, אלא דכילוי הפרי בלא הנאה עימו חשיב הפסד כנ"ל, אך הנאה שאינה מכלה ומפסידה את הפרי א"צ להתירה מדין הוב"ש דפירות שביעית אינם הקדש].

קדו"ש בהדסים פרחים וטבק העישון

בר"מ לא נזכר דין קדו"ש בבשמים. אכן בכמה אחרונים החמירו דיש בהן קדו"ש (משנ"ר אמרי בינה ח"א ס"י מרכ"ה מ"פ ז' הי"ד תפא"י מ"ב וכו' בחזו"א סי"ד סוסק"ט). בדר"א הביא שהחזו"א נזהר לעצמו בהדסים ממשומר ומאיסור סחורה אך לאחרים הקיל, וכן בצייץ הקודש טו הביא שמהרי"ל דיסקין התיר להבליע דמי האתרוג בהדסים. וכי בדר"א דאולי משום שבזמנינו עומדים רובם למצוה ונוי ולא לריח, [ואולי י"ל דהדסים משולשים הוי כמין אחר שכל גידולו רק למצוה ולא לריח וצ"ע].

פרחי נוי שאין בהם ריח נקט בס' השמיטה להגרימ"ט דאין בהם קדו"ש אף אי הנאה קודם ביעור חשיבא כהוב"ש דהנאת ראייה לא חשיבא הנאה גופנית, וכע"ז במנח"ש שהנאה שאינה מעצמיות הצמח אלא ממראהו אינה הנאה. פרחי נוי שיש להם ריח הובא מהגרי"ש דהוי כבשמים, ובשם הגר"ש הובא להקל דעיקר מטרתם לנוי ודמי לעצים דמשחן שהוב"ש ואפ"ה אין בהם קדו"ש דסתם עצים להסקה עומדים דאין הוב"ש.

האחרונים הביאו משו"ת גדולת מרדכי (סט) למהר"ם גלאנטי דטבק הטיטו"ן חשיב הוב"ש ויש בו קדו"ש, ודנו לומר דחשיב אין הוב"ש כיון שההנאה מעט אחר הביעור. עוד יש לדון עפ"י החזו"א דלעיל דספק הירושלמי גבי בשמים משום שריח שהוא תענוג חשיב אין שווה בכל כמוגמר, א"כ ה"ה בעישון שהוא תענוג והוא סכנה ייחשב אין שווה בכל.

קדו"ש בקטף

עוד במשנתנו נזכר שהקטף שהוא השרף הנוסף מעץ הקטף וגם הוא מין בשמים, לת"ק קדוש ולר"ש אינו קדוש לפי שאינו פרי. בר"ש הק' ממ"ג אם הקטף הוב"ש יהיה קדוש אף שאינו פרי ואם אין הוב"ש לא יקדש אף אם נחשב פרי. ותני' דהוב"ש אלא דאי אינו פרי טפל הוא לאילן והרי האילן אינו קדוש דסתם עצים להסקה הם עומדים ואינם הוב"ש, אך אם הוא פרי אינו טפל לאילן וקדוש דהוב"ש. אמנם בשו"ת הרשב"א (ח"ה סל"ח) מחדש דלכך מדין הוב"ש בעינן גם שם פרי לקדו"ש, ונחלקו ת"ק ור"ש אם שרף הקטף חשיב פרי או מיא בעלמא ואפ"י שהוב"ש אין קדוש.

פירות שביעית

מתורתם של הרבנים הגאונים שליט"א

הגאון ר' רפאל שמואלבין שליט"א

ביאור החילוק בין שם אוכל דשביעית לקבלת טומאה

א] הר"ש בשביעית פ"ו מ"א הביא מירושלמי דפריך ומצינו דבר בתחילה אין קדו"ש חלה עליו

ובסוף קדו"ש חלה עליו, ומשני התיבון הרי הפואה והאיזוב והקורנית שליקטן לעצים אין קדו"ש חלה עליהן, חישב עליהן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן, א"ר חנינא שכן אם ליקטן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן מיד.

ובחזו"א סימן י"ג סקכ"א פירש בד' הר"ש דפירכת הירושלמי קיימא על עולשין, דמ"ט אם חישב עליהן יש להן שביעית, וכי מצינו דבר שבתחילה אין קדו"ש חלה עליו ובסוף קדו"ש חלה עליו, וע"כ משני דמצינו כן בפואה וכו' דאם חישב עליהן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן, ואף אם ליקטן מתחילה לעצים, וטעמא דמילתא הוא משום דאם ליקטן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן מיד, וע"כ מהני בהו מחשבה אף אחר לקיטה, כיון שהן ראוין לקדו"ש אם הי' מחשב בשעת לקיטה.

ועיקר הך מילתא, דהא דסיאה וכו' שחישב עליהן לאוכלין חלה עליהן קדו"ש, הוא אף בשחישב עליהן לאחר לקיטה, ואף אם ליקטן מתחילה לעצים, כ"ה מב' להדיא בירושלמי לקמן פ"ח ה"א, דאף אם ליקטן המוכר לעצים, ולקחון הלוקח לאוכלין חלה עליהן קדו"ש, עיי"ש, וכ"ה בפ"י הריב"מ צ' לקמן שם, דאף אם ליקטן לעצים ואח"כ חישב עליהן לאוכלין חלה עליהן קדו"ש.

ב] והנה בחזו"א שם כתב בדעת הר"ש, דבעלה הלוף השוטה נהגת שביעית אף קודם שימתקו, דאם לא היתה נהגת בהן שביעית קודם שימתקו, לא היתה נהגת בהן גם אחר שימתקו, דדוקא בעולשין מצינו למימר דאין נהגת שביעית עד שיחשוב עליהן ומהניא מחשבתו שתנהג בהן שביעית, שכן אם ליקטן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן מיד, אך בעלה הלוף השוטה, אי נימא דאין שביעית נהגת בהן עד שימתקו, לא היתה נהגת בהן גם אחר שימתקו, אך יש לדחות בזה למש"כ בפ"י הרש"ס, דכל הא דפריכין דמצינו דבר בתחילה אין קדו"ש חלה עליו ובסוף קדו"ש חלה עליו, הוא רק על הא דחלה עליו קדו"ש בסוף במחשבה בעלמא, אך ע"י מעשה מיתוק שפיר חלה קדו"ש, עיי"ש, - וכן פ' הגר"א בשנו"א בד' הירושלמי, דמביע"ל אם חלה קדו"ש על עלי הלוף השוטה קודם שימתקו, ומסקינן דחלה עליהן קדו"ש אף קודם שמימתקו, דאי נימא דהוא צריך למתקו, הרי אף אם קצר מתחילה לאוכלין אין חלה עליהן קדו"ש עד ימתקו, והיאך חלה עליהן לבסוף קדו"ש. ועיי"ש בחזו"א שהק', דמ"ש עולשין דצריך מחשבה לקדו"ש, דומיא דהא דאינם מקב"ט אוכלין בלא מחשבה, ומ"ש עלה הלוף דיש בהן קדו"ש קודם שימתקו, אף דאין מקב"ט אוכלין בלא מיתוק, וכעיי"ז הק' בס' שלום ירושלים ע"ד הרע"ב.

ג] ובפשוטו י"ל בזה, דשאני עלה הלוף השוטה, דאחר שמימתקו הוו אוכל מעליא, ואך שאין דרך כל אדם לטרוח עליהן ולמתקו, וע"כ אינם אוכל קודם מיתוק, וע"כ כיון שהן ראוים ליעשות אוכל מעליא, חיילא עליהן קדו"ש מיד, ומשא"כ בעולשין דאינם ראוים כ"כ לאכילה, וע"כ הן צריכין מחשבה, ע"כ אף דאם חישב עליהן מהני מחשבתו לחשבם כאוכל, מ"מ כיון דאינם אוכל מעליא, לא חיילא עליהן קדו"ש בלא מחשבה.

ד] וי"ל עוד בזה, דהנה בתורת זרעים לקמן פ"ח מ"א כתב דהא דבסיאה וכו' שחישב עליהן לאוכלין בשעת לקיטה חיילא עליהן קדו"ש, ול"ד להא דלענין תרו"מ ל"מ בהו מחשבה לחייבן, אא"כ חישב עליהן בשעת זריעה, וכמ"ש בנדה דנ"א, הוא משום דלגבי תרו"מ החיוב דידהו תלוי בשעת הבאת שליש, וע"כ בעינן דיהיו מיוחדים למאכל אדם בשעת הבאת שליש, וכיון דמחשבת חיבור לא שמה מחשבה, ע"כ ל"מ לחייבן אא"כ חישב עליהן בשעה שזרעו, ומשא"כ בשביעית דאינו תלוי דוקא בגידול, שהרי גם בירקות שישית שלקטן בשביעית חל בהן קדו"ש, ע"כ לא בעינן דיהיו מיוחדים למאכל אדם או בהמה בשעת גידולן, אלא גם בחישב עליהן בשעה שלקטן חל בהן קדו"ש ע"י הלקיטה.

ועיי"ש שכתב לפ"ו, דגם לענין שביעית ל"מ מחשבתו, אלא בשעת לקיטה, אך אחר הלקיטה ל"מ מחשבתו, ופירש כן בד' הירושלמי בפירקין, ובסו"ד עמד ע"ז מד' הירושלמי בפ"ח שם דמפורש דמהני מחשבתו אף אחר הלקיטה, וכ"ה גם פשטות ד' הירושלמי בפירקין, וכמ"ש לעיל אות ד', ותיקשי דמ"ש מהא דלענין תרו"מ ל"מ בהו מחשבה לחייבן אא"כ חישב עליהן בשעת זריעה.

ה] ונראה דהטעם בזה הוא, לפמ"ש כ' התוס' בחולין ד"ו. ובנדה ד"ג, דאף דתבלין דעביד לטעמא אינו חייב במעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין, מ"מ שביעית נהגת בו, דשביעית

נוהגת אף במאכל בהמה, וביאור דבריהם, דהא דמעשר וטומאת אוכלין אינם נהגין בתבלין, הוא משום דלחייב מעשר וליטמא טומאת אוכלין בעינן דיהא ע"ז תורת אוכל, ותבלין דעביד לטעמא, אין עליו תורת אוכל, וע"כ אינו חייב במעשר ואינו מיטמא טומאת אוכלין, ומשא"כ בשביעית דנוהגת אף בדבר שאין עליו תורת אוכל, שהרי מאכל בהמה אין עליו תורת אוכל, ונוהגת בו שביעית, והרי דשביעית נהגת בכל דבר העומד לתשמיש, אף שאין עליו תורת אוכל, והרי אף מיני הצובעין חיילא עליהן קדו"ש משום שהן עומדין לתשמיש האדם, ואף דאין עליהן תורת אוכל, וע"כ היא נהגת אף בתבלין, שהוא עומד לתשמיש האדם, ואף דאין עליו תורת אוכל.

ולפ"י נראה, דמה"ט הוא דלענין חיוב תרו"מ ל"מ מחשבה אלא בשעת זריעה, ולענין שביעית מהני מחשבה אף לאחר לקיטה, והיינו משום דלענין תרו"מ דאינם נהגין אלא באוכל, ע"כ כל שלא חישב עליהן בשעת זריעה, ובשעת חובתם לא הי' עליהן תורת אוכל, ול"ה כלל המין המחויב בתרו"מ, ע"כ אף אם חישב עליהן אח"כ וחייל עליהן תורת אוכל, אינם מתחייבים בתרו"מ, ומשא"כ בשביעית דה"ה נהגת בכל דבר, ע"כ אף קודם שחישב עליהן, הוו המין המחויב בשביעית, ואך דאיכא תנאה דאין קדו"ש נהגת אלא בדבר העומד לתשמיש האדם, ולזה מהניא מחשבתו אף אחר לקיטה, וזה ניחא טפי אי נימא דהא דאין שביעית נהגת אלא בדבר העומד לתשמיש האדם, אי"ז משום דדבר שאינו עומד לתשמיש לא חשיב, אלא הוא משום דהוא משום דעיקר דין קדו"ש הוא מכח דניתנה השביעית לאכילה, ואכמ"ל.

ו] ולפ"י נראה, דמה"ט הוא דעלי הלוף השוטה יש להן שביעית אף קודם שימתקו, אף דאינם מקב"ט אוכלין קודם שימתקו, ול"ד להא דעולשין אין להן שביעית בלא מחשבה, דומיא דהא דאינם מקב"ט בלא מחשבה, - והיינו משום דהא דעולשין אין עליהן תורת אוכל לקב"ט בלא מחשבה, הוא משום דאינם עומדין לאכילה, וע"כ ה"נ אין נהגת בהן שביעית, כיון שאינם עומדין לאכילת האדם, אך משא"כ הא דאין עלי הלוף השוטה מקב"ט קודם שימתקו, אי"ז משום דאינם עומדין לאכילה, דהרי אף אם חישב עליהן לאכילה והן עומדין למתקו ולאכלו, אינם מקב"ט בלא מיתוק, דכיון שהן מחוסרין תיקון אין עליהן תורת אוכל, ואף דאוכל אדם המחוסר תיקון דיש עליו תורת אוכל ומקב"ט אוכלין, היינו רק כשעיקרו הוא אוכל אדם, וכמ"ש א' בירושלמי, ולפ"י הרי דכ"ז הוא לענין טומאת אוכלין, דאינה נהגת אלא באוכל, וכיון דכ"ז שלא מיתקו אין עליהן תורת אוכל, ע"כ אינם מקב"ט, ומשא"כ לענין שביעית דנוהגת בכל דבר העומד לתשמיש האדם, הרי דאף קודם שמימתקו דאין עליהן תורת אוכל, מ"מ אם הן עומדין לאכילה, נהגת בהן שביעית.

והנה אמנם לפ"י יש להסתפק אם הא דיש להן שביעית אף קודם שמימתקו, הוא רק כשחישב עליהן לאכילה, דבכה"ג כיון שהן עומדין לאכילת האדם, נהגת בהן שביעית, אף דאין עליהן תורת אוכל, אך כל שלא חישב עליהן לאכילה, ואינם עומדין לאכילת האדם, אין נהגת בהן שביעית, דומיא דעולשין דאין נהגת בהן שביעית בלא מחשבה, או דאף אם לא חישב עליהן לאכילה נהגת בהן שביעית, משום דהן עומדין לאכילה טפי מעולשין, וכל הא דאינם מקב"ט הוא משום דהן מחוסרין תיקון ואין עליהן תורת אוכל, וכ"ה משמעות ד' הר"ש, דרק בעולשין צריך מחשבה, וצ"ע בזה. ועי' חזו"א סימן י"ד סק"ג שנראה שנקט דבעינן בהו מחשבה.

ז] ובוה מתפרשים עיקר ד' הירושלמי לפ"י הגר"א, דמסקינן דאם לא היה חל קדו"ש על עלה הלוף השוטה קודם שמימתקו אף אם קצר מתחילה לאוכלין, לא היה חל עליהן קדו"ש לבסוף, ול"ד לסיאה וכו' דכל שחישב עליהן אחר לקיטה לאוכלין חלה עליהן קדו"ש, משום דאם ליקטן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן מיד, ונראה דהטעם בזה הוא, דאי נימא דאין קדו"ש נהגת בעלה הלוף השוטה קודם שמימתקו אף אם קצר מתחילה לאוכלין שהן עומדין לאכילה, בע"כ דהיינו משום שהן מחוסרין תיקון, וע"כ לא חשיבי שיחול עליהן קדו"ש, ונמצא דאי"ז חפצא הראוי לחלות קדו"ש, וע"כ אף אם מיתקו אח"כ לא היתה קדו"ש חלה עליהן, ודמי להא דלענין תרו"מ כל שבשעת גידולו ל"ה עליו תורת אוכל ול"ה חפצא המחויב בתרו"מ, אף אם אח"כ חל עליו תורת אוכל, אינו מתחייב בתרו"מ, ומשא"כ בסיאה וכו' דאם ליקטן לאוכלין קדו"ש חלה עליהן מיד, ונמצא דבשעת לקיטה כבר הוו חפצא הראוי לחול עליו קדו"ש, ע"כ אף כשלא חישב עליהן בשעת לקיטה ולא חלה עליהן קדו"ש משום שאינם א"כ עומדין לאכילה, מ"מ אם חישב עליהן אח"כ לאכילה, חלה עליהן קדו"ש.

מפורש דאף אם חישב עליהן בתלוש לאדם, ה"ה מתחייבין בתרו"מ, ועיי"ש בדרך אמונה שהוכיח מד' התוס' והרא"ש בנדה שם דפליגי ע"ז, וצ"ע.

1 אמנם הנה בעיקר מה שנקט התורת זרעים בפשטות דלענין תרו"מ ל"מ מחשבה לאוכלין בשעת לקיטה או אחר לקיטה, וכ"כ החזו"א במעשרות סימן א' סק"י וסקכ"א, כבר עמדו במעדי ארץ תרומות פ"ב ה"ז ובדרך אמונה שם ה"ב בבאיאה"ל, דבר' התור"ד בנדה דנ"א. ובד' הראב"ד והרמב"ן בע"ז דמ"א.

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

בזיון קדשים בשביעית הרב אברהם דוב קרמר מודיעין עילית

מה שכתב מרן הגר"ד לנדו שליט"א שבזיון דקדשים ליתא בשביעית, לכאורה י"ל בפרק ה' משנה ג' במש"כ בשנות אליהו נדפס על הירושלמי מהדורת אוצר השביעית שהטעם שאסור למכור במידה ובמשקל זה משום בזיון.

תשובת רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

הדברים שם נראים סתורים מיני' ובי' אי כדסיפא משום בזיון אי כדמקודם משום גזרה, וצ"ע, ועי' בחזו"א בכל ענינים אלו וכל"ע – ס' שנו"א אינו מל' הגר"א וידוע שדינים לפעמים בהכתוב שם אי מהגר"א הם.

שיח שביעית

בענין דעת החזו"א בעושה סחורה בפירות שביעית דרך הבלעה הרב אברהם הרשטיין

כתב מרן הגר"ח ק שליט"א בשם החזו"א הבלעה לא מהני להתייר איסור סחורה. וכל דברי הגמ' שעושה הבלעה של אתרוג בדמי לולב איירי באופן שאין כלל איסור סחורה אף לולי הבלעה. אלא דנצרך להבלעה כלפי הדין דאין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ וכפלי זה מהני הבלעה שיחשב שאין כאן דמי שביעית. והקשו למרן הגר"ח מדיאיתא בגמ' בכורות דף לא דילפינן המוכר מעשר בהמה באופן של הבלעה דמועיל כמו דמבליע אתרוג בדמי לולב. ולדברי החזו"א אדרבה נאמר כמו שלא מועיל הבלעה לאיסור סחורה בשביעית (אלא איירי באופן שאין כלל איסור סחורה) נאמר דלא יועיל הבלעה לאיסור מכירה במעשר בהמה וקלסיה הגר"ח ק לשואל. אמנם נראה בישוב דברי החזו"א דהטעם שכלפי איסור סחורה לא מהני הבלעה הוא דאיסור סחורה הוא שנאסר לעשות שימוש בפירות שביעית שאינו אכילה ויצירת רווחים דממון נאסר בפ"ש וכל הבלעה הגורם לאדם לשלם הון רב על לולב זהו מכח שיקבל במתנה את האתרוג דשביעית וממילא יש כאן השתמשות אסורה בפירות שביעית ולזה לא יועיל הבלעה. אבל מעשר בהמה שנאסר למוכרו נאסר לעשות מעשה מקח במעשר בהמה ובוהו חזו"ן בפ"ש שאין כאן דין דמי שביעית וכל התשלום חל כלפי הלולב וממילא מכח ההבלעה המכירה נעשית רק בלולב ולכן יועיל גם במעשר בהמה שמבליעו ואז אין כאן מעשה מכירה במעשה בהמה ושירי דבמעשה בהמה אין התורה אוסרת להשתמש ולהרויח ממנו של ריבוי ממון מכוחו ולכן כל הנידון על מה נעשה המקח וזה מוכח משביעית שאין כאן מסירת דמי שביעית לע"ה משום שכל המקח חל בדבר השני ולישתרי הבלעה במעשר בהמה.

דבר שביעית

אמירה לנכרי על איסור סחורה בפירות נכרי הרב משה פוברסקי

במש"כ הרב אברהם הרשטיין שליט"א על נידון הגר"ד ל איך שרי לקנות פירות שביעית מגוי, והא יש בוה משום אמירה לעכו"ם, וכתב הגר"ד ל דיש לחלק, ונת' שם הדברים דאיסור סחורה בפירות שביעית הוא משום שניתנה לאכילה ולא לסחורה, ועכו"ם שלא ניתנה לו לאכילה ליכא בכמירת פירותיו משום איסור סחורה. לכאורה אין הכוונה משום דעכו"ם אסור באכילת פירות שביעית, שהרי כמש"כ שם אינו אסור בהם מדא"ל אלא מדרבנן, וכן אינו אסור בהם מצד עצם קדושתם. אלא הכוונה משום העכו"ם גופיה לא נצטווה בהם לאכלה בלחוד, ופירות שביעית ניתנו לו לכל דבר, ע"כ אין מכירתו שייכת לאיסור סחורה, ולהכי שרי לקנות ממנו. וכן לפי"ז ל"ש דרון במומר אי נימא דאסור לו לאכול פירות שביעית אם יש במכירתו משום איסור סחורה, דאף אם אסור לו לאכול מ"מ מצווה הוא על לאכלה ולא לסחורה, ולדידה לא ניתנו פירות שביעית אלא לאכלה, ע"כ יש במכירתו משום איסור סחורה.

חילול דמי שביעית על שוה פרוטה הרב מאיר ליכטר

[א] במ"ש הגר"ד ל בד' הגר"א אי ס"ל כד' הרש"ס, הא להדיא מב' מדבריו בס"י רצד דלית לי כוותי, שכ' (בהצ"ע) בד' התוס' בכורות ל. בטעם שלא כתבו בחומר שביעית ממעשר דל"ש בה הא דשמואל יעו"ש, הרי להדי' דלא ס"ל הכי. ומה שנסתפק בקק"ל אליבא דריה"ג, הנה לפמ"ש הרש"ש בד' רש"י ב"מ נו. דנקט דוקא עולה, משום דאליבא דריה"ג ליכא לאוקמי בקק"ל, ובב"מ נו. ורש"י קידו' יא: וכ"מ מב' הטעם דהקדש שוה מנה כו', משום דלית בהו אונאה, ומוכח דס"ל דאף בקק"ל כן, [ועי' רש"ש ב"ק יג. מ"ש בוה]. [ב] מ"ש במדור נו"נ באמונה (פ' לך לך) בענין שביעית באיסור"ן, הנה מהך דבכורות חזי' דלא פקעה קדו"ש אף לאחר שנאסרו בהנאה, דאם איתא, מאי אכפ"ל דהאימורין לשריפה, הא השתא ליכא עלייהו קדו"ש [הו"ל למינקט טעמא משום הפסד]. בד' ההפלאה, הא לא נקט בעצים אלא משום דאי לא"ה ל"ש בו חוקה, אבל משום שביעית מוכח בדבריו דשפיר חיילי כולהו. ג] בהא דזרע שדה חבירו, יעו"ש שו"ת מנח"ש ח"א סמ"ג מ"ש מזה, ועיקר הכוונה דאי לא חיילא קדו"ש באיסור"ן, א"כ לא שייך למיתני הכא אי שלו הוא או לא, דבלא"ה אין כאן קדו"ש. [ויל"ד ממ"ש הרמב"ם פ"ה מכלאים הי"ג ומן איסור"ן דכלאים, וקדו"ש חיילא לאחמ"כ]. [ד] בד' מתני' דאין מבייאין קני זבין כו', נחלקו המפ' בפ"י האי מתני', אי משום הך דפס' עא: דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, או משום שמא יפסל ומפסיד דמי שביעית, ועוד טעמים, אך לכולהו ל"ל משום הא, תיפול' דמיד שקנאן תו לאו דמי שביעית ניהו, [ואף באינן נאכלין, וגם לפי"ה א"ר מייירי נמי באינן נאכלין, ויעי' תוספ' שביעית

פ"ז הג"ה דאף בשלמים כן, וצ"ע מכאן על פיה"מ שפי' טעמא משום אכילה, ועי' תו"כ אמור לאכלה ולא למנחות, ואכ"מ]. ומ"ש לחלק בין קדו"ש לדמי שביעית, אדרבה, בקדו"ש דל"ש שתפקע ע"י חילול מסתבר טפי שלא תפקע ע"י איסור"ן.

הרב יששכר מאינץ כולל שיח יצחק בית שמש

בענין חילול ש"מ על ש"פ בדברי מהרש"ס שבשביעית ש"מ שחיללו על ש"פ מד' הגר"א כמע"ש ממון גבוה. נראה להאיר מכמה פנים. א. בדברי הגר"א מבואר שיסוד חידושו הוא משום שנקט שהטעם שחל חילול ש"מ על ש"פ הוא משום אין אונאה להקדש, [ודלא כהתור"ד ב"מ נו"ש ש"ל שאין אונאה נאמר כלפי מזה שאין צריך להשלים הממון ולא לעיקר החילול, ואכ"מ], ובאר"ש פ"ב מבכורים שציינן מרן נראה שהבין כן שתי' בנקודה זו קושיית הטו"א מפט"ח בשו"י, שאינו ממנו"ג אלא הדיוט ולא שייך שחמור מההקדש והרי"ז ככל אדם, ואם כנים הדברים לא זכיתו להבין ספיקת מרן בקק"ל דסו"ס הוא ממון בעלים והוי אונאה להדיוט ומה אכפ"ל ששיקרו לקדושה, ואולי ס"ל למרן דהגר"א מודה שצריך לסברת התור"ד, ויל"ע. ב. הגר"א ע"כ סובר כהראב"ד בתו"כ סוף בחוקותי שממו"ג פ"י שהוא ברשות ממון של גבוה, וכהקדש ממש, ודלא כמוש"כ בשיעורי הגר"י זכחים ו' מהגר"ח לדייק מהרמב"ם ש"ממו"ג אין פ'י רשות ממון של גבוה, שגבי הבעלות ודאי זה שלו ורק כלפי דיני שימוש דינן כשל גבוה [ועי' בשיעורי הגר"ש קידושיני ג], שלדרכו אי"ז שייך לנידון אין אונאה להקדש, וע"כ שהגר"א אינו סובר כן. ויל"ע דעת הרש"ס בזה, ולא מצאתי כעת ראייה מפורשת בפ"י למע"ש. ג. בעיקר הדבר נראה בס"ד ש"ל שהגר"א מודה לרש"ס. דמצאנו חידוש בכמה מהאחרונים שביארו שפירו"ש כלפי השימושים האסורים אינם שלו וכפ"י זה לא ניתנו לאדם, היינו שאין הביאור שהפירו"ש שייכים לאדם עם הגבלות בשימוש, אלא ההגדרה שניתנו לאדם רק לשימושים המותרים ולשימושים האסורים אינם שלו ודינן כהפקר, [טו"א ר"ה ל' ב' בקו"א, והנצי"ב בהעמ"ד ריש פ' בהר, ובמנח"ש ח"א סמ"ג, ועוד]. ונמצא ששביעית דומה למע"ש בזה שניתן לאדם להשתמש בפירות כבעלים ובאמת אין לו בעלות בפירות, אמנם חלוקים שבמע"ש הוי רשות גבוה ובשביעית הוי הפקר. ואם כנים הדברים מש"כ לעיל אות א.ו. ששיקור יסוד הגר"א כממו"ג משום גדר הבעלות נגעו בה [ולא משום חילול הקדושה ודלא כהתור"ד], א"כ י"ל שבחילול פירו"ש שהרשות ממון של הפירות הוא הפקר לא שייך אונאה כלל שאין כאן רשות ממון המתאנה, ושפיר י"ל שש"מ על שו"פ מחולל ושווה להקדש בנקודה זו שלתרוויהו אין רשות ממון שנאמר בו דין אונאה. ד'. יש כמה הוכחות שדברי הגר"א אינם מוסכמים לכל הראשונים, א' בתוס' ביצה ה' ב' וביקש כתב דעניים יכלו לפדות הרבעי ש"מ על ש"פ ובאו"ש פ"ב מממרים הוכיח דע"כ דר"א ס"ל שרבעי ממנו"ד עיי"ש ומתבאר שמועיל ש"מ על ש"פ גם למ"ד ממון הדיוט וכה"ק במנח"ש קמא ס"ה, ב' רש"י סנהדרין קי"ב בפ"י קמא ותוס' סוכה ל"ה סוכרים דנגבולין לכו"ע מע"ש ממו"ג ונחלקו רק בירושלים, והנה הפדייה ע"כ אינה בירושלים, ודברי הגר"א בביאור המחמירים לחלל בשוויז אינה שייכת לשיטתם שהרי בשעת פדיה לכו"ע הוי ממנו"ג. ג' בד' התוס' תמורה כ"ז ב' שחילק בין הבעלים לשאר אדם וכפי שביארו סברתו באחרונים בכמה אופנים [טו"א מגילה כ"ג ואבנ"ש שם ועוד] מתבאר ש"ל שיסוד סברת שמואל אינה משום אין אונאה להקדש אלא מטעם אחר, ועוד יש ראיות ואכ"מ. ונמצא שדברי הגר"א אינם מוסכמים ואפשר שהוא גם דלא כהרש"ס.

בענין אמירה לנכרי בסחורה הרב שמואל אריה שציגל כולל ישיבת מיר ירושלים

לכבוד הגיליון הנפלא אהלי שביעית-גיליון מס' 3 במדור דבר שביעית הובא קושית מרן הגר"ד ל מדוע מותר לקנות פירות שביעית מגוי ולא הוי באיסור אמירה לגוי שאומר לו שיעשה סחורה בפירות שביעית אי נימא שיש איסור אמירה לגוי גם בשאר איסורי התורה [דהגמ' בב"מ צ. הסתפקה בוה ויש מחלוקת ראשונים היאך קיי"ל אם מסקינן שם בגמ' שאסור בתורת ודאי או שמשפיקא אולינן לחומרא וזה דעת רוב הראשונים או שמשפיקא אולינן לקולא יעו"ש] והוסף מרן הגר"ד ל שאע"פ שאיתא שם בתוס' בגירסא אחת ששביעית ודאי אסור דהוי כשבת וכן למהרש"ל שם ודאי אסור משום שוה דין בקרקע שצריכה לשבות וכידוע אך נראה שכל זה רק לגבי עבודת קרקע ולא לגבי איסור סחורה בפירות שוה הוי כשאר איסורים. ויש להעיר בוה כמה הערות - א. בעצם הקושיא יש לציין לדברי הפרי מגדים (במש"ז ס"י ש"ז סק"ד וכן בס"י תס"ח סק"ב) שכל הצד בגמ' לאסור זה רק באיסור לאו אך לא באיסור עשה וכלשון הגמ' שם שאיירי בלאו ולפי"ז ינחה בפשיטות איך יש לציין שבת שובת בית אפרים יו"ד ס"י ס"ב פליג על זה. ועוד יש לזון דבזמן הזה דשביעית דרבנן בוה אין איסור אמירה להנה פליגי הראשונים האם יש איסור אמירה לגוי בערב פסח והשו"ע בס"י תס"ח ס"א הביא לב' הדעות והרמ"א כ' בהמנהג להתיר וטעם המתירים כתבו שם הפר"ח והגר"א דס"ל דכל האיסור אמירה הוי רק באיסור דאו' ולא באיסור דרבנן (ורק בשבת אסור גם באיסורים דרבנן כיון ששיקרו דאו') וגם בדעת האוסרים נראה שם בגר"א דאין הם אוסרים בכל איסור דרבנן אלא ש"ל דערב פסח הוא בכלל מועד והוי כחול המועד דגורו בו אטו שבת ולפי"ז נמצא דבשאר איסורי דרבנן לכו"ע אין איסור אמירה לנכרי ולפי"ז נמי נראה, ואין לומר דכיון דבזמן הבית הוי דאו' חשיב כעיקרו דאו' ובוה יש איסור דאי"כ גם בערב פסח נימא כן דהרי בזמן הבית הוי דאו' ומ"מ מתירים אך אולי יש לחלק דשם בפסח חסר בכל המהות של האיסור הדינן אין קרבן בשונה משביעית שלא חסר בכל החפצא והוי רק הבדל דיני ויל"ע. (ולומר דכיון דאסרו בעבודת קרקע אסרו גם בסחורה זה דחוק דהרי ס"ל למרן הגר"ד ל דשפיר הם חלוקים ביניהם לגבי עצם האיסור וכנ"ל). ועוד יש לזון לפי מה שחידש

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

הגר"א (ביו"ד סי' רצ"ז הראשון ס"ק ז') בדעת הרמב"ם והשו"ע שם דכל איסור אמירה לנכרי הוי רק בשעושה בממון ישראל וכדאיתא בב"מ צ. שאסור ב"פרת"י של הישראל אע"פ שלתוס' מיירי שם בדישת הישראל עיי"ש והדברים מיוחדים ואינם מוסכמים ואכמ"ל

אך לדבריו לכאן נראה דגם פה האיסור הוי בעשייה בממון הגוי ואע"פ שזה גופא האיסור במה שמוכרו לישראל אך מסתבר שזה נחשב בשל הנכרי ודו"ק ואם נימא שבכל מכירה זה נחשב שעושה לעצמו ואינו עבור הישראל דסו"ס מרויח ועושה בשביל הריוח אזי נראה גם לולי הגר"א דבעושה בממון הגוי לצורך הגוי מבוואר שם בראשונים שמוותר לכו"ע וכן נקטו רוב האחרונים בדעת השו"ע ודו"ק. ב.ועוד יש להעיר כמה שצידד שם מרן הגרד"ל ובהערות דבגוי שלא ניתנו לו הפירות לאכילה אין בזה איסור סחורה וא"כ חסר בכה"ג בכל סיבת וצורת האיסור ואין בזה איסור אמירה ויש לציין שדורש להתיר בכה"ג יש לדמות למש"כ התוס' בב"מ צ. דאין איסור אמירה במה שמביא בשר נבילה לגוי ואומר לו לאכלו כיון שמוותר לישראל גופיה להאכילו נבילה. אך יש להעיר דהשו"ע בסי' ש"ו ס"ט פסק מהראב"י והמרדכי דאסור לומר לנכרי לך בשבת למקום פלוני שהוא חוץ לתחום והבא למחר וכן נראה להדיא בדברי הרשב"א והריטב"א בשבת קנ"א. ותמוה דהרי נכרי אינו קונה שבתה כלל ואין בהליכתו איסור כלל וביותר דהישראל גופיה יכול להוציאו בידיו למחוץ לתחום ומודע אסור לו לומר לנכרי שייצא וזה פלא גדול ובע"כ צ"ל דכל שאינו עושה בעצמו אינו אומר לנכרי וא"ש טפי לדעת הרמב"ם בפ"ו משבת ה"א שטעם איסור אמירה זה שמא יבוא לעשות בעצמו אך יל"ע אי פליגי על סברת התוס' הנ"ל בב"מ לגבי נבילה. ושמא יל"ד דכל דברי התוס' שם בב"מ זה רק כשהגוי עושה לצורך עצמו וכמו שאיירו שם דאין מזורזתו עליו וזוהו חידשו שאם הישראל יכול לעשות זאת בעצמו זה מותר אך בגוונא דהשו"ע מיירי שזה לצורך הישראל ואולי בזה גם בכה"ג אסור דפה העשייה זה לצרכו וגרע טפי וצ"ע, ואם הדברים נכונים אזי כל כמה שנימא שפה זה לצורך הגוי נראה ודו"ק.

אליבא דהלכתא

פדיון פט"ח בבהמת שביעית. איסור הנאה ותפיסת דמים בספיחין הרב א. זעירא

[א] במדור אליבא דהלכתא כתב הרב העורך שליט"א לדון ע"פ הגמ' בבכורות (יב:) בהמת שביעית אין פודין בה את הודאי אבל פודין בה את הספק, אך הדין באופן שזכית החמור באה רק ע"י הפדיון ומכל מקום לא יצא השה מרשותו, אם כה"ג הו"ל כמו פדיון ספק דש"י בבהמת שביעית כיון שאינו נותן את השה לכהן או דחשיב סחורה כמו פדיון ודאי כיון שהחמור בא לרשותו רק ע"י הפדיון. וכתב היכי תמציל לזה בכהן שיש פט"ח מאבי אמו ישראל שהדין הוא שמפריש שה והוא שלו אם חפקיר אותו כהן את השה והלך זה ופדאו דכה"ג השה שלו שהרי חמור זה אין בו חובת נתינת שה לכהן רק הפרשת שה להפקיע איסורו, וכיון שפדה את האיסור שבחמור ממילא דוכה בו וכלשון הגמ' להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר נתן הכסף וקם לו, ומה דקי"ל בעלמא דהפודה פט"ח של חברו פדיונו פדוי לבעלים היינו כמו שביארו בגמ' דקני להו בבני ובני אבל בפט"ח של הפקר דאין עליו בעלים לבני ובני ממילא דזוכה בו הפודה אותו. ויש לפקפק בהיכי תמצ"ז מותר עממי, דהא דעיקר ההנחה שכהן שהיה לו פט"ח הפקירו הוונה בו מפרשי טלה והוא לעצמו יש לדון טובא בזה דאמנם הכהן עצמו זכה בזכות זו להפריש טלה לעצמו ואף מוריש אותה לבן בתו ישראל, אבל הכיאה שהפקיר את החמור לכאן הזוכה בחמור אין לו מהיכן לזכות בזכות זו ושהא חמור של הסדיון שלו שהרי אינו זוכה רק בחמור גרידא ולא בזכות שהיה לבעל החמור לזכות בפדיונו של החמור לעצמו, וכמ"כ יש להסתפק בכהן שהיה לו טבל שנגמ"מ שזוכה במתנותיו מדין מתנות שלא הרומו כמי שהורמו ויכול הורישם לבן בתו ישראל, דאם יפקיר את הטבל לא יחא לזוכה זכות במתנות כיון שלא קנה אותם מהכהן, [ואף אם בטבל כן הדין יש לחלק בין פט"ח לטבל ואכמ"ל], וגדולה מזו כתב הר"מ (פ"ו ממעשר הט"ז) דכהן שמכר טבל שנגמ"מ לא זכה הלוקח במתנות וחייב ליתנם לכל כהן שירצה, הרי שזכית הכהן במתנות שלא הרומו אינה זכית ממון גמורה ואינו יכול רק להורישו לבן בתו אבל לא למוכרה, וכ"ש שאם הפקיר אין הזוכה זכאי במתנות, [אלא דיתכן ששא"ר פליגי על הר"מ בדין זה ואכמ"ל]. אמנם אף אי יתיבא ליה בעיקר הדין שהזכות של הכהן בפדיון הפט"ח קיימת אף למי שזיכה בחמור זה מהפקר, אכתי נראה פשוט דכל זה רק לו יצויר שזיכה בחמור עצמו מהפקר, דבכה"ג ע"י זכירתו בחמור זכה ג"כ בזכות הכהן שהפקיר את החמור שהפדיון של החמור יהא לעצמו, אבל כל כמה שאינו זוכה בחמור עצמו רק נותן שה בפדיונו פשיטא ששה זה שייך לכהונה ואינו יכול לזכות בו שהרי אכתי לא זכה בחמור עצמו דנימא שמכוח זה יזכה בפדיונו, והרי זה דומה לכהן שירש פט"ח ובא אחר והפריש שה בפדיונו דפשיטא שאתו שה שייך לשבת הכהונה ויתנו לכל כהן שירצה ואין הפודה מעכב את השה לעצמו, [וכמו כהן שהיו לו טבלים והלך ישראל אחר והפריש עליהם תרו"מ מכרי שלו דיתן את התרו"מ לכל כהן שירצה]. [ב] כתב החזו"א (יג טז) דאין ספיחין איסורי הנאה אלא אסרו אכילתן ושאר תשמישין ולפ"י לכאורה רשאי ג"כ למוכרו לנכרי, [דבפשוטו אין מכירה נכללת בשם תשמישין], ואף למאי דנקט החזו"א (י יז) דדמי הספיחין נתפסים באיסור ספיחין לכה"פ לר"ע דאיסור ספיחין מה"ת, אכתי משכח"ל שימכור בהקפה ולא יתפסו הדמים בקדושה, ואף דפירות שביעית אין מאכילים אותם לנכרי, בפשוטו אין איסור להאכיל ספיחין דר"ע לנכרי כשם שאין איסור להפסידם, ונמצא שיש דרך להנות מן הספיחין והוא חידוש, וצ"ע. והנה הוכחת החזו"א מהסוגיא בב"מ ק"ח דהבטה בהפקר קונה את הספיחין לשומרים ואם היו אסורים בהנאה לא היו זוכין בהם, [ודוחק לאוקמי בד' שדות שאין בהם גזירת ספיחין], והנה כל זה לחכמים

דאסרי ספיחין משום גזירה אבל לר"ע דאסרי מה"ת יתכן לומר דאסור אפילו בהנאה, והיה אפשר לפרש בזה לשון התוס' בקידושין (ג.) דספיחין אסורים אפילו לאכילה וכ"ש לסחורה, שיש שהוכיחו מזה דאיכא קדושת שביעית ואיסור סחורה בספיחין דר"ע, והוא

דבר זר דכיון דלא נאמר בהו קרא דלאכלה מה"ת שיתחדש בהם איסור סחורה, ובפשוטו כשם דש"י להפסידן ה"נ ליכא בהו איסורא דסחורה, וכוונת התוס' דספיחין אסרי בהנאה וממילא דלא גריעי משאר פירות שביעית ואסורים כמ"כ בסחורה מלתא דאיסור הנאה דידהו ולא משום שיש בהם קדו"ש לאסרם באיסור לאכלה ולא לסחורה, דקדו"ש דידהו אוסרתם לגמרי באכילה וכ"ש בסחורה. ובעיקר מש"כ החזו"א שספיחין תופסים דמיהם לאיסורא דספיחין, יל"ע מהא דהוכיח החזו"א (יד יג) מהא דאין לוקחין תרומה דמי שביעית משום שמביא את התרומה לבית הפסול אחר הביעור, דאין פדיון דלמי שביעית שנאסרו אחר הביעור דאל"כ אין כאן הבאת תרומה לבית הפסול שהרי יכול לפדותה, ולכאן כמ"כ אין כאן תפיסת דמים דאל"כ אמאי לא תהני התפיסת דמים להוציא את הדמי שביעית לחולין כמו כל פרי שני שמתחלל על ידי שתופס דמיו, ובפשוטו מוכח כאן דשביעית האסורה בהנאה אין בה תפיסת דמים כלל ולא נתחדש דין תפיסת דמים רק לפירות הקדושים בקדושת שביעית ואיכא בהו הדין לאכלה, וא"כ אף ספיחין דר"ע לא יחא בהם כלל תפיסת דמים, ויל"ע.

זהב הארץ

הבלעה בשביעית ומעשר בהמה ה' י"א הכהן שפירא ישיבת בי"מ תפרח

מה שהקשה הגר"ר משה ואב איתן שליט"א מ"ש בכור ממעשר בהמה והשווה בגמ' בבכורות לא ות"י בשם ספר שמיטה כהלכתה דבמעשר בהמה נאסרה המכירה וכיוון שמוכר אגב העצמות לא נעשתה מכירה בבשר אולם בשביעית נאסרה סחורה היינו הרווחת ממון וסו"ס יש כאן הרווחת ממון מפרי השביעית, ולא זכית להבין מה החילוק ביניהם סו"ס הגמ' השוותה ובשניהם ליכא איסור וכל החילוק הוא ההתם ליכא איסור סחורה אלא איסור נתינת פירות שביעית לעם הארץ וא"כ איסור סחורה לא שייך שם וא"כ לק"מ. ועי' בהערה מס' 3 לשיח שביעית (פ' יורא) בשם מו"ז היזו הים דבשביעית ומעשר בהמה הדמים לא נתפסים עבור הקדושה אלא יוצאים לחולין והוא ההוכחה מהבלעה.

נושא ונותן באמונה

שביבת קרקע בשותפות של מחלל שביעית הרב יהושע זעליג אדלשטיין

במה שנסתפק הגרמ"א סלושץ שליט"א בעשה דשביבת הארץ אם יש תוספת איסור בכל קרקע שלו שאינה שובתת. שמעתי ממרן הגרד"ל שליט"א דפשוט שעל כל משהו קרקע יש עשה בפנ"ע, ודמי לעשה דשביבת בהמתו שעל כל בהמה יש עשה בפנ"ע. [השאלה היתה לענין מי שאחרים עובדים בשדהו בעל כרחו והוא אנוס מלהפקיר כל שדהו האם צריך להפקיר לכה"פ מה שיכול, ועי"ז השיב דמי לשביבת בהמתו דאם בהמה א' שלו אינה שובתת ודאי מוזהר עדיין על שאר בהמותיו שישבתן]. והוסיף הגרד"ל דאי איכא למיבעי היינו בשביבת בהמתו באותה הבהמה עצמה אם יש תוספת איסור במה שהוא בעלים על כולה יותר מאילו הוא בעלים על מקצתה. [וזהו כמו שנסתפק הגרמ"א סלושץ, אלא דהוא דימה זה למקצת קרקע, והגרד"ל אמר דבקרע כל משהו הוי כמו בהמה נוספת]. ואמר דמסתבר דבזה אין תוספת איסור. ובעיקר מש"נ דבכל משהו קרקע יש עשה בפנ"ע, יש לדון לפ"י בהא דאי' בסנהדרין דף כ"ו א' 'מכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא' והתו' בגיטין ס"ב א' 'ד"ה אין עודרין] כתבו דשמא סכנת נפשות היה בזה אם לא יפרעו מס למלך, ובהערות הגרד"ל שליט"א על המנ"ח העיר דמ"מ היה להם להפקיר שדותיהם כדי שלא לעבור בעשה דשביבת הארץ, וכתב ד"ל דהוי יותר מחומש ולמצות עשה אין חייב להוציא יותר מחומש. אמנם אי נימא דבכל משהו איכא עשה בפנ"ע א"כ היה להם להפקיר לכה"פ מקצת מקרקעותיהם עד כדי חומש מנכסיהם.

בהנ"ל,

הרב יהונתן מרק

במה שדן הגרמ"א סלושץ בהערת החוט שני שאם יפקיר חלקו יזכה שותפו לפ"ד השער משפט, יש לציין בזה עוד לד' מרן הגר"י"ש אלישיב בקובץ תשובות ח"א סי' רכ"ט, שנקט ג"כ שיפקיר ולא חייש לכך שיוזכה הלה בחלקו, יעו"ש מה שדן בגוף ד' השער משפט.

האם שביעית משמטת פדיון הבן הרב חיים סנדוירסקי כולל קרית ספר מודיעין עילית

בדרך אמונה הלכות ביכורים פרק י"א הלכה א' הביא את דברי שו"ת קול אליהו שמחדש שביעית משמטת פדיון הבן, כל דבריו שייכים רק לשיטת הרמב"ם שכל חוב נשמת ולא רק חוב שהוא כתוצאה מהלוואה [ועיין בתוך דבריו שהתייחס לקושיית מרן שליט"א אך השמיטה תשמט הא אי אפשר ליגוש דהוה ממון שאין לו תובעים וכתב דנחשב ליש לז תובעין מאחר וכל הכהנים יכולים לבא ביחד ולהכריחו לפדות אצל אחד מהם]. ומקשיין העולם מהגמרא שדנה בהוה לפדות ובנו לפדות מי קודם ואיך שייך היכי תמצ"י כזה הרי כבר עבר על האבא שמיטה וחובו נשמט, ונראה לישב דאירי שהאבא היה ספק בכור ולאחר השמיטה נודע שהוא ודאי בכור וחייב בפדיון אולם בשנת השמיטה לא היו יכולים ליגוש אותו שהרי קיימ"ל המוציא מחבירו עליו הראיה, וממילא השביעית לא שמטה את החוב, [ועיין רמב"ם שמיטה ויובל פרק ט' הלכה

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

ח' שפוסק שמלוה כפרנית אינה נשמטת מאחר ואין אפשרות לגנוש וה"ה כאן]. עוד יתכן לומר דאירי שפדה במתנה ע"מ להחזיר אחר השמיטה והכהן לא החזיר שבטלה המתנה ואינו פדוי אולם בשנת השמיטה החוב היה גבוי ולא היה בכלל נגיש. ויש שהקשו דהרי

החוב של הפדיון הוא לכל שבט הכהונה ויכול להפטר ע"י שפודה את חובו אצל כהן אחד וא"כ הרי ודאי שיש כהן שעשה פרוזבול וכלפיו נשאר חוב, ודומה לאם היו מתים כל הכהנים ונשאר כהן אחד שהחוב יהיה כלפיו וה"ה כאן ולא יכול לומר אני רוצה שהחוב יהיה רק כלפי הכהנים שלא עשו פרוזבול וכיון שכן מדוע שתשטם השביעית את פדיון הבן, אולם לא קשה כלל מאחר דפרוזבול יסודו מסירת החוב לבי"ד וממון שאין לו תובעין לא שייך למסור לבי"ד שהרי אין לכהן שום חוב שיש לו וכות תביעה עליו.

בדין בשמים ופרחים שיש בהם ריח ושאינן בהם ריח לענין קדו"ש הרב אביעד אברהם קורצטג

פרק ז משנה ו' הורד והכפר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהם שביעית, וכו' וברש"י בניה ח. פירש וורד והכפר דאלו מיני פרחים שיש בהם ריח ומיני בשמים, ומבואר מזה דחידשה המשנה דאף גידולים שיש בהם תשמישי ריח ובושם נוהג בהם קדושת שביעית. ובר"ש דיש להם שביעית וצריך להפקירם ואסור לעשות מהם סחורה ולא אמרין דלהוי כעצים שאין בהם קדו"ש, דהא טעמא דעצים אין בהם קדו"ש משום שאין הנאתם וביעורם שוה, וה"נ בכלל עצים הם, (ואפילו עצים דמשחן אין בהם קדו"ש), ולוה קמ"ל דאלו יש להם שביעית. מיהו זה גופא צ"ב, דמהאי טעמא דעצים דאין בהם קדושת שביעית, דאין הנאתם וביעורם שוה, כמבואר בב"ק ובסוכה, מה"ט אף הני אמאי יש בהם קדושת שביעית, הא אין הנאתם וביעורם שוה, ואמאי נהגו בהם שביעית וצ"ב. ובמשנה ראשונה כתב דהנהו דעבידי לריח ובשמים, הנאתם קודם ביעורם, ואם נותנם לתבשיל הנאתם וביעורם שוה, דבשעה שהתבשיל קולט הריח כלה העיקר כמו גבי צבעים דאיתא בגמ' בב"ק דחשיב הנאתם וביעורם שוה, עיי"ש. וביאר תרי טעמי, האחת דאף בשימוש ריח, לא הוי כעצים, דבעצים הנאתן אחר ביעורם, ובאלו הנאתן קודם ביעורם, וטעם השני משום שיש בהם שימוש בתבשיל, ואזי הנאתם וביעורם שוה ודומיא דעצים. ובטעמא קמא הרי חדיית לן חידוש, דבגמ' איתא דעצים אין בהם קדו"ש, דאין הנאתם וביעורם שוה, ובפשטות רק באלו שהנאתם וביעורם שוה יש קדו"ש, דמקור האי דינא דתיב ל"כ לאוכלה, דומיא דאכילה שהנאתו וביעורו שוה, יצאו עצים שאין הנאתם וביעורם שוה, ובפשטות אף יש למעט כל שביעורם קודם הנאתם, דהא אינו דומיא דמאכל, דכל שימוש שיש בו ביעור, אין בו קדו"ש, לאפוקי מאכל שבשעת הנאתו ביעורו, דאזי לא חשיב שנעשה בו ביעור, אלא נעשה בו אכילה ומתבער אגב האכילה, ובמשנה אחרונה מבואר דחידש דלא בא לומר דבעינן שיהיה הנאתו וביעורו שוה, אלא למעט שאם ביעורו קודם להנאתו אסור, אבל אם הנאתו קודם לביעורו מותר, וכדבריו מבואר ברע"א ק"א בב"ק קא: דביאר דינא דעצים אין בהם קדו"ש, דהנאתם אחר ביעורם, היינו דכיון שבשעת ההפסד הרי עדיין לא נהנה, הרי זה כמפסיד בלא תכלית, אבל בהיפוך הנאה דקודם ביעור דלא נפסד ליכא איסור. וביאור הדבר, דכל שביעורם קודם להנאתם, הרי עושה פעולת הפסד בדבר, משא"כ בהנאתו וביעורו שוה, חשיב תשמיש בחפץ, וממילא מתכלה (ודומיא דאכילה דלא נחשב הפסד הפרי אף שנאכל, דאדרבא זהו תשמישו, וכן נמי כל שהנאתו וביעורו שוה הרי זה תשמיש ולא הפסד), וכן נמי כל שהנאתו קודם לביעורו, כיון שהוא עושה תשמיש במאכל, והלה ממילא מתכלה אח"כ שפיר איהו 'משתמש' ולא הוי מפסיד פירות שביעית. והנה בכל עיקר דין המשנה צ"ע דברושלמי פ"ז ה"א, מסתפק מיני בשמים אם יש להם שביעית או אין להם שביעית, ויל"ע אמאי לא פשט מהמשנה, ובחזו"א (יד ט') נקט ע"ד הפירוש השני דבמשנ"א הנ"ל, דמיני הבשמים שבמשנה, אלו יש להם טעם וכן הוכיח ממשנה ז', דנותנים אותו בתבשיל, ועיקר דינא אתי לאשמעינן דאע"ג שאינו אוכל מצד עצמו, אלא שכובשים אותו בשמן ושאר דברים, ועיקרו לריח בתבשיל, אף בזה נוהג שביעית, ולא הוי כמלוגמא דלא מקרי שוה לכל נפש, עיי"ש, וכ"כ בתורת זרעים דאלו עשויים לתבל את המאכל והוי אוכל אדם, ולפ"ז גם א"ש דהנאתם וביעורם שוה, ואין ראייה לנידון הנאתם קודם ביעורם. ולפ"ז גבי פרחים ומינים שעומדים לריח או מיני בשמים, ואינם מין תבלין למאכל, לא שייך לדינא דמתני', דמתני' הוא עוד הלכה במיני מאכל, דאף תבלין למאכל, יש בו קדו"ש, ולא הוי כעצים, והוי הנאתם וביעורם שוה, אבל מיני ריח ובשמים שלא עומדים לאכילה, וכן פרחי נוי שיש בהם ריח טוב, הוא תליא בנידון הירושלמי, וכיון שהוא ספק, תליא היאך נידון ספק שביעית, האם ספק דרבנן לקולא ככל ספק דרבנן, או כספק דאורייתא, דכל שיש בו עיקר מדאורייתא, נידון כספק לחומרא וכן נראה בחזו"א סי' כב. וע"ע במנחת שלמה מהדו"ת סי' כג-ג, וכתב גבי פרחים שאת שיש בהם ריח ומבשמים תליא בספק הירושלמי הנ"ל וכיון שנשאר בספק, מסתבר שיש להחמיר, (וע"ע בחזו"א סי' כב, דאף דשביעית בומה"ו דרבנן, לא אמרין ספק דרבנן לקולא, דיש בו עיקר מדאורייתא, עיי"ש), מיהו הוסיף דאף בשושנים שאין בהם ריח ואינם מיני בשמים, וענינים ליפות בהם את הבית או לשלחן לדורון, דלכאורה כיון שאין נהנין מעצמיותם אין נוהג בהם קדושה, ומ"מ כתב דיש להסתפק דאעפ"כ נוהג בהם קדו"ש, דכתב הרמב"ם בפ"ה משמטה ה"א שנוהג שביעית גם במיני כבוסים ומלוגמאות, וה"נ אפשר דהו"ל כמיני כבוסין שג"כ אין נהנין מגוף הדבר כי אם בזה שהם מסירים את הכתם מן הבגד ואפ"ה נוהג שביעית, עיי"ש מה שדן, ומיהו מבואר מדבריו, דאף דבעצים לא נוהג קדו"ש, כל זה בהנאה שביעורם קודם הנאתם, הא לשאר הנאות אף מיני הנאות שאין הנאתם וביעורם שוה, ואולי אפילו אלו שאין בהם ביעור כלל, ג"כ נוהג בהם שביעית, ועיי"ש.

בענין סחורה בפירות עכו"ם. הרב יצחק דרבקין – כולל בית הלל בני ברק

בדרך אמונה (כפ"ד הכ"ט כבאור ההלכה ד"ה גוי) כתב וז"ל: וגיסו הגר"ש ברום וצ"ל שאל ממרן (החזו"א) אם מותר לקנות פירות גוים בשביעית מישראל הסוחר בהן על סמך המקילים, והשיב שאסור, ושאל הרי אין איסור דלפני עיור כאשר על ההוא יש על מי לסמוך והשיב אין עליהן על מה לסמוך, ולאחד השיב אין להם רשות לנהוג כן, ומעשה שא' סמך על המקילין ולא ביער יין של שביעית והורה לו מרן לשפוך את היין שנאסר, עכ"ל. ויל"ע דהרי החזו"א (הל' שביעית סי' סע"ו) כתב וז"ל: ואותן שמוכרין [ע"י עצמן ולא ע"י שליח] פרדסיהן לנכרי אף שעוברים בזה משום לא נתנם מ"מ הוי מכירה ולדעת סה"ת פקעה מהן קדושת שביעית, ואע"ג שקשה לסמוך על זה, מ"מ יש להם על מי שיסמכו, ולכן אין לאסור פירותיהן דיעבד, עכ"ל. ולכאורה הדברים סותרים את הוראתו הגר"ש ברום וצ"ל שאין למוכרים פירות נכרי על מה לסמוך, הרי בספרו כתב להדיא שאותן הסומכים על ספר התרומה שבוה"ז אין קדושת שביעית על פירות נכרי יש להם על מי שיסמכו, וא"כ מדוע הקונה פירות נכרי מהסוחר בהם עובר משום לפני עיור הרי הסוחר יכול לסמוך על סה"ת, וצ"ע.

סכך בספיחין, ספיחין שיצאו לשמינית הרב אפרים שמואל לניאדו ישיבת היכלו, רמת שלמה, י-ם

א] יש לדון אם מותר לסכך סוכה בספיחין. דדבר המקבל טומאה הוא רק אוכלי אדם, אבל באוכלי בהמה פסק השו"ע [תרכט, א] דמסככין בפנינו, ומאיך נוהגת בהם שביעית ואיסור ספיחין. וכן במיני צובעים. האם שרי לסכך בהו לחזו"א, דספיחין אסורים בהנאה, וכאן הא הויא לצל. או שמותר דמצוות לאו להנות ניתנו. ב] כתב הר"מ [פ"ד ה"ה] ספיחין של שביעית שיצאו למוצאי שביעית אסורין באכילה. והוא מהתוספתא. וכתב מרן הגר"ק בירק מיידי שיצא במחובר למוצ"ש. [ומקורו בחזו"א]. והנה בעינן במקורות קצת קשה לומר כן. דבשביעית פ"ו מ"ד "מאימתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצ"ב. רבי התיר ליקח ירק במוצ"ש מיד". ופסק הרמב"ם [ה"ז] כרבי דאין לו איסור כלל, אחר שביעית. ובהל' י"ג כתב הר"מ גבי יוצאין משביעית לשמינית אימתי הזמן הקובע אותם לשביעית, בתבואה וקטנית הולכין אחר עונת המעשרות, הפרגין והשומשמן האורז והדוחן- אחר גמר פרי, והירק אחר לקיטתו. הרי מפורש שלקטתה קובעת, וא"כ נלקט בשמינית יהי מותר. ומרן הגר"ק נדחק בזה, וכ' שם "ומ"מ אף אם נלקטו בשמינית אסורין משום ספיחין עד שיעשו כיוצ"ב, או עד חנוכה". וזה צ"ע דא"כ מה מהני דנלקט בח', ולאיהו דבר אולינן בתר לקיטה. וכן גבי פול המצרי מפורש שם בהט"ו "עבר וזרעו בו ויצא לח'... ואם זרעו לירק הואיל ונלקט בשמינית בין ירקו בין זרעו מותר". וא"כ יוצא לנו מפורש בדברי הר"מ שבמוצאי שביעית אולינן בירק בתר לקיטה לקולא כמו שמפורש בדבריו בהל' י"ג וט"ו. וכן ממשיך שם בהט"ו וירקו מותר. וא"כ לא שייך להעמיד את ד"ספיחי שביעית שיצאו אסורין" ה"ה בירק, שהרי בו מפורש דאולינן בתר לקיטה. ודע דג' מינים אסורין חז"ל באיסור ספיחין תבואה וקטנית, אורז דוחן ודעמייהו, וירקות. והנה השלב הקובע את האיסור בתבואה הוא הבאת שליש [ול' הר"מ- עונת המעשרות], אורז דוחן וכו'. הוא אחר השרשה [פ"ב מ"ז] והרמב"ם פסק אחר גמר פרי, ובירק בתר לקיטה. וההלכה דספיחין שיצאו אסורין, הוא אך בתבואה שהגיעה לעונת המעשרות בשביעית, וכן באורז דוחן ודעמייהו (או נגמר הפרי) בשביעית אזי אחר שיצאו למוצ"ש אמר' בהו שאסורין כי קבעה בהן ההלכה לאיסורי שביעית וכלש' הר"מ "ספיחין של שביעית". וזה אך בהו שנעשו בשביעית, אבל בירק שלעולם אולינן בי בתר לקיטה לא שייך ביה ספיחין שיצאו במחובר. והגר"ק כ' בה"ה "ומעיקר הדין מותר בין לענין איסור ספיחין בין לענין קדושת"ש דאולינן בתר לקיטה. אבל אסרו חכמים גזירה שמא ילקוט בשביעית ויטמין בשביעית". לא ידעתי היכן נזכר גזירה זו, ולמה נגזר כן. ולפי דרכנו אנו, מעיקר הדין אסורין באיסור זה, ואיירי בשאר ספיחין שאולינן בהו בתר שלב קודם (עונת המעשרות, או גמר פרי) אך לא בירק. ולש' זה מצינו בר"מ [הט"ו] גבי פול המצרי שזרעו לזרע אסור במוצאי שביעית כשאר הספיחים (ולא כולם), ואם זרעו לירק- מותר.

איסור הנאה מגידולי נכרים בשביעית הב' א. ברורמן ישיבת נתיבות הכמה, וולפסון

יש שדנו לאסור בזמנינו גידולי נכרים באכילה [ואפי' לדעת הב"י קודם שחזר בו], מצד מעשה נכרי, וכדאיתא ב"מ צ: גבי 'הלין תורי' ונפסק אבהע"ז ה' יד'. וחשיב שנעשה בשביל ישראל כיוון שרוב הקונים מישראל, כדמצינו גבי שבת כה"ג גבי לקיטה וחזימום מרחץ (מכשירין פ"ב ה' ו'). והמנהג להתיר. והנה עיין בב"מ שם, דמבואר דבכל איסורי תורה אסור מעשה נכרי רק למי שנעשה בעבורו, ומצינו כה"ג דאסור רק לו, גבי שבת בס' 'שכה' ח', דבהביא עכו"ם מחוץ לתחום, וכתב שם הכנסת הגדולה, דאסור להחליף עם אחר שגם בעבורו הביא נכרי, והקשה ע"ז האילה רבה מ"מ שם ד"נהנהו תרי חסידי הוו מחלפי אהדדי", ובתוספת שבת י"שב דכיון דהתם מיירי שסירסו עכו"ם בלא ידיעתם ורק החמירו על עצמם משום מראית העין, כמבואר שם בתוס', א"כ מדינא שרי, אך לעולם היכא שאסור מדינא, אסור להחליף [ובגוף דברי התוס'] אינו מוכרח שאינו אסור מדינא]. עכ"פ מבואר דלביאור התו"ש בדעת הכנה"ג, לא אסור בדיעבד בשאר איסורי תורה אלא בעשה מדיעבד, אך בלא ידיעתו שרי מדינא, ושאינו משבת דאסור בכל אופן, ובלאו הכי חלוק דין שבת משאר איסורים, דבשבת בעשה נכרי מלאכה דאין אסור לכל ישראל, ואילו ב'הלין תורי' אסור רק לו, וביאור החילוק נראה, דבשבת האיסור בדיעבד הוא דין נפרד מהאיסור אמירה, ומטרתו כבדי שלא תהיה תועלת באמירה לנכרי, ולכן אסור אף לאחרים

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

והרי מבטל דין "הלאכלה" שבהם ויעוין בדברי הגאון הגדול ר' מ"מ לובין שכתב בזה בתרי אנפי. אופן א': דכיון דאינו בדרך סחורה לא נכלל באיסור כיון שגדר האיסור הוא לבטל ה"לאוכלה" בדרך סחורה ולפי הסבר זה אכתי לא יובן מפני מה בדרך הבלעה לא יועיל

לסחור דלכאורה לא נחשב דרך סחורה (וכמו סחורה בדרך הבלעה במעשר בהמה) ובאופן ב' כתב ד"ל דאם נותן לחברו לאכול (בדרך המותרת לסחורה) לא נחשב ביטול "הלאכלה" כיון שמקבל פרות אחרים תחתיהם לאכול ומה שא"כ שעושה סחורה באופן האסור לא נחשב שמישיג אוכל בפרות שביעית אלא עושה רווחים בפרות שביעית שהדבר נאסר והנה לפי דרך זו ניתן לבאר כפי הנ"ל שמאחר שיסוד איסור סחורה בשביעית הוא מחמת ביטול "הלאכלה" בזה שמרויח ע"י פרות שביעית מבטל בכך את דין ה"לאכלה" כיון שעושה רווחים ע"י הפרות שביעית ואינו כשאר סחורה המותרת בשביעית שנחשב רק כמישיג אוכל שווה בכלל דין "לאכלה" שמתור בשביעית ומה שא"כ באיסור סחורה במעשר בהמה הוא איסור עצמי וע"כ בדרך הבלעה שאינו בדרך סחורה יהיה מותר, ובדרך דומה ראיתי שמביאים בשם החו"ב שביעית סימן ז' ו' שאין היתר בדרך סחורה והבלעה בפרות שביעית ויש ליישב הקושיה מבכורות שבמעשר בהמה האיסור הוא מצד כבוד המעשר ומשו"ה במכור בהבלעה שרי. ומה שא"כ בשביעית שכונות התורה שהפרות יהיו מוזמנים לאכילה ולא שירויחו בהם ובוה ליכא היתר בהבלעה אלא שאכתי צ"ע דיעוין לש' החו"ב (סימן י"ד ס"ק י' ד"ה במש"ק) וז"ל מה שכתבנו דאין מצוה לאכול פרות שביעית וכו' אבל כוונת הרמב"ן מבואר בדבריו וכו' ז"ל אבל אין עשה באכילתם וכו' ואילו צריך ראיות שיש מצוה באכילתם לא היה מספיק מה שמצינו איסור סחורה לא היה מספיק מה שמצינו איסור סחורה דסחורה אינה מבטלת אכילתן שהרי הלוקח יאכלם ע"ל ומרהיט דבריו משמע שסובר שאיסור סחורה הוא איסור עצמי שאינו תלוי באכילה כלל וא"כ יקשה על החו"ב כיצד יפרנס הגמ' בבכורות לשיטתו שסובר שלא מועיל הבלעה באיסור סחורה. מאי שנא-איסור סחורה בשביעית שאסור בהבלעה לדברי הגמ' בבכורות שרוצה להתיר סחורה במעשר בהמה בדרך הבלעה.

חילוק בתפיסת קדושת שביעית מתפיסת הקדש ומע"ש הרב אלהן וינברג כולל נפש חיה ב"ב

ע"פ מה שהקדמנו בגליונות הקודמים דקדושת שביעית חיילא אף על הרשות ממון ולהכי נאסרה סחורה דמפקיע הקדושה שעל הממון, נבין כמה דינים בדיני קדושת הפירות שביעית. דהנה מצוינו במשנה פ"ח מ"ד שלוקח ככרות ומשלם אח"כ מדמי שביעית לפי הר"מ והככרות קדושים. וכע"ז ברמב"ן בע"ז סב' ב' שאם קנה בפירות שביעית ואח"כ נתן דמים שהם מתקדשים. והאחרונים התקשו שהיכן כאן החילול. והנה בהך דינא דחילול מצוינו כמה דינים מיוחדים שאינם בפדיון הקדש. חדא כאן דנעשה החילול אח"כ ממילא אע"ג דליכא מעשה חילול, בהנך תרת, דמזה רואים דאינו מעשה חילול כשאר הקדש, רק דכל דנחשב תשלום בדיני ממון ממילא מועיל גם לגבי הקדושה. ועוד ד' חילוקים משאר דיני חילול ופדיון. א' שהקדושה נשארה בפרי (ותמורה שאני דאסור). ב' לחד מ"ד שא"א בכלל לעשות דרך חילול רק דרך מקח (פלוג' בסוכה לט' ב'). ג' שבשביעית הקדושה מוכרחת לעבור לדבר הנקנה, ולא כמעשר שני שיכול להחליט דהקדושה נשארת על הדמים, כמו שיתבאר לפנינו אות ג' מסקנת החו"ב. א. ועוד יש ענין שמצינו בשביעית ומע"ש שאין בהקדש שבשניהם אין הקדושה נתפסת על מה שאינו ראוי לקדושה, ואם קונה דבר כזה הקדושה נשארת בהדמים כמבואר בראשונים גבי יאכל נגדס בפרק ח' משנה ח' שאוכל נגד המעות. והצד השוה בין מעשר שני להקדש הוא, דבשניהם הקדושה אינה מנהיגה דין חדש שנוסף על החפצא, כמו קרבן שיש לו דין הקרבה. ואילו בשניהם דין הקדושה הוא לאכול את הפירות, והרי ענין האכילה אינו מתחדש ע"י הקדושה, אלא מעיקרא היה בפירות את האכילה, אלא דהקדושה היא רק לאוכלם באופן מסויים, אך עיקר ההנהגה של האכילה לא התחדשה ע"י הקדושה. ומ"מ כמעשר שני אע"ג דאי"ל דין נפרד מהפרי מ"מ יש בזה תוספת והגבלה בדיני הפרי שיש לאוכלו בירושלים בקדושה דווקא. אבל בפירות שביעית אין שום הגבלה נוספת על הפירות, רק לאכלם כמות שהם ולא להסיבם לשום ענין אחר שאינם עומדים לו ואפי' נאסר כל מה שלא כדרך.

קטף בשביעית ובערלה הרב גדליה וקסמן

הר"ש פ"ז מ"ו כת' דבערלה אסור השרף מאת פרי דמרבא את הטפל לפריו כמו קליפי אגוזים אך בסוף המשנה כת' הר"ש [בפ' הירושלמי] דקסבר ר' פדת ר' יהושע שרי בערלה מדאורייתא אפילו בשרף הפגין אלא דמדרבנן החמירו בערלה והיינו דשרף הפגין אינם אפילו בכלל טפל לפרי וגרע מקליפין ובהו"א יד' סק"ו סד"ה פ"ו מפרש הטעם משום שקליפין הם שומרים ומש"ה הם בכלל הטפל לפרי ולא שרף והיינו דאת מרבא רק שומר כלשון הגמרא ברכות לו: הטפל לפרי ומאי ניהו שומר ולכ' נחלקו בזה דברא"ש ברכות שם ס"ד כת' אקליפין משום דהוי שומר ודרשינן את פריו לרבות... אבל גרעינין מדחיבין בערלה אלמא פרי ניהו והיינו דכיון דגרעינין אינו שומר אינו בכלל את הטפל ובמע"ש ובפנים מאירות ח"א ס' סה' ד"ה ועתה ובאלפ"מ כת' שכ"ה כונת תוס' שם ד"ה קליפי אך הרשב"א שם ד"ה קליפי מפרש דאף גרעינין אסורין בערלה מאת פרי והנה באי גרעינין הוי שומר לפרי לענין טומאה נחלקו הראשונים דהר"ש בעוקצין פ"ב מ"ב גר' כל הגלעינין... אין מצטרפות דאינו שומר וכן גר' הרמב"ם לפנינו ובהל' טומאת אוכלין אך בפ' הרא"ש שם כת' דהוי שומר [ובנפ"מ שם מעיר דאיכא סתירה בש' הרא"ש במכרות להל' ערלה] וכת' שברמב"ם גר' מצטרפות והשו"א ערלה פ"ג סוף מ"א נוקט בש' הרשב"א בברכות דגר'

[שלא יגיד לצורך אחרים], ולכן אסרו בכל גווי גם בלא ידיעתו, שלא חילקו באיסור, אך גבי שאר איסורים, לא עשו סייג כזה, ורק גוף האמירה אסור, ומה שמבואר שמ"מ לו אסור להנות, הוא בתורת קנס על שעבר על איסור אמירה, ולכן לא שייך לאסור אלא למי שעבר,

וכמו"כ דווקא בעשה בידיעתו ובהערמה, וכמבואר בלשון הגמ' שם שהוא קנס. ומעתה יל"ד להתיר גידולי נכרים בזמנינו, מכח דברי התו"ש דבלא ידיעתו שרי מדינא, וא"כ בימינו הוי שלא בידיעת הקונים, ואף שהסיטונאי יודע, מ"מ אין איסור למכור אלא לאכול ע"י"ש, ועוד דמסתבר שכשעושה הנכרי בשדהו ולא בשל ישראל, חשיב שלא בידיעתו דלא שייך הערמה. אך גוף דברי התו"ש צ"ע, דבטור ונמשך אחריו הרמ"א אבהו"ע שם, משמע להדיא דאסור אף בלא הערמה, כל שמכירו ומכוון בטובתו, וצ"ל דאף דאסור בלא הערמה, מ"מ דווקא בידיעתו, ומ"מ לא משמע כן [ובפרט שנראה שמקור דברי הטור הם דברי תוס' הנ"ל דווקא]. וייתכן לומר דלעולם אף בלא ידיעתו אסור מדינא משום מראית העין, וכלפי קושית הא"ר על הכנה"ג יש ליישב ברווח ע"פ מה שהתבאר לעיל, דכל מה שאסר הכנה"ג להחליף מבואר בדבריו, מצד דאי שרי תהיה תועלת באמירה לעכו"ם, משא"כ גבי הל"ן תורי שכל האיסור בדיעבד הוא בתורת קנס, [ורק שאסור גם בלא ידיעתו משום מראית העין], א"כ די שקנסו לאסור להנות בעצמו, ודברינו מוכרחים ממש"כ שם שאסר למכור היכא שמרוויח מהמכירה, ואילו גבי הל"ן תורי הלכה כאב"י ד"דיך שקנסת עליהן מכירה, כמבואר בב"י שם, ודוק. אך ייתכן שגם לפ"ז יש ללמד זכות על מה שנהנים מגידולי עכו"ם בזמנינו, דאף אי אסור גם בלא ידיעתו מדינא, מ"מ הרי התבאר ששורש הדין הוא קנס, ורק משום מראית העין אסור כמבואר שם בתוס', וא"כ ייתכן שכשנכרי עושה בשלו, ולא לצורך ישראל מסוים, בזה לא שייך מראית העין ורק גבי שבת אסור ככה"ג, [ועיין בלשון הטור והרמ"א הנ"ל "במכירה" וייתכן שבדווקא], וצ"ע. וקיצרנו.

הליכה על עשבים בשביעית הרב יהושע בן דב

א. יש לשאול האם מותר לילך על עשבים בשביעית או דילמא אסור משום שלכאורה יש כאן הפסד מאכל בהמה. והנה לא שמענו איסור בזה. [שו"ר בספר תורת הארץ שכתב שאסור]. ויש מתרצים לפי שבמקומינו אין מצויין בהמות, וכנטיית החו"ב לענין קליפות שהכל הולך לפי המקום והזמן. [נב]. יש מקום לחלק בין עשבים לקליפות, דקליפות יש להם מסלול טבעי להגיע לאשפה של האדם, אבל עשבים הם בעיקרם מאכל בהמה, ואטו אי בודד שיש בו עצי פרי מותר לזרוק בהם חץ בשביעית ולהפסידם, ויש לחלק. [אבל עדיין אין זה מיישב מקומות שיש בהם בהמות האם ומדוע מותר לילך על גבי עשבים. וכן אין זה מיישב האם ומדוע מותר לילך בגינות המלאים נשירה של פירות עצי סרק (-פיקוס השדרות) שידוע שהם מאכל עטלפים- דשכיחי באתרן. ב. ביאור היתר עשיית מלוגמא ממאכל בהמה- נראה דמלוגמא העיקר דאינו בתורת שביעית ואעפ"כ מותר לעשות ממאכל בהמה שליקטו לבהמה מלוגמא לאדם משום שכשייש לאדם צורך גדול בצמח פוקע ממנו הייעוד למאכל וחל עליו ייעוד שלא נוהגת בו קדושת שביעית, וכמובן יסוד הדבר שהתורה לא זיכתה לבהמה במקום שיה נוגד צורך גדול של בני אדם, ואין הטעם שבעשיית מלוגמא לאדם מקיימין בצמח מצוות שביעית, דלא שייך שיהיה שימוש מותר בפירות שביעית בתור קיום פרשת שביעית, ושמן העומד לכך לא תנהג בו קדושת שביעית. [והא דמאכל אדם אין מאכילין לבהמה, משום שכלפי האדם אין הנאות מן הצמח וביעורו של הצמח שוה, ונתיישרה קושית מרן זללה"ה ס"ג סק"ו סוד"ה לפרש"י]. ותדע שהרי אם החליף מאכל אדם במאכל בהמה, כלומר מאכל אדם שנתקלקל וירד לדרגת מאכל בהמה, מבואר בירושלמי שאסור לעשות ממנו מלוגמא לאדם, אף שוראי מותר להאכילו לבהמה, וקשה הרי מלוגמא לאדם היא קיום גדול יותר של מצוות שביעית מאכילת בהמה או עכ"פ שניהם שוים, אם כן יהיה מותר. אלא התשובה היא שמלוגמא לאדם אינה בתורת שביעית, וההיתר לעשותה היא משום שזכות האדם מפיקה זכות הבהמה וקדושת שביעית הנגרת ממנה, אך צמח שנתקדש בלי אפשרות מילוט מקדושת שביעית ואחר כך נתקלקל קצת, הרי לעולם הוא נשאר בלי אפשרות מילוט מקדושת שביעית. ג. השתא אפשר שהכי נמי יש לומר לגבי משהו הנפסד בדריכה על עשבים, דכשאותו משהו בא לאסור על בני אדם ללכת על אדמה זו, פוקע מהאי משהו זכות הבהמה וקדושת שביעית, דאטו קדשתינהו לכולהו שבילי. מיהו יתכן שיש מקרים שהנוק למאכל בהמה הוא גדול והתועלת של האדם במעבר היא קטנה ואכן יהיה אסור. ולמעשה צ"ע בכ"ז.

הבלעה באיסור סחורה הרב אורי פדר כולל מורשה ודעת

דבר הקושיה מהגמ' בבכורות לא' ב' שכתבה שיש להתיר למכור מעשר בהמה בהבלעה דומיא דשביעית דאמר רב הונא דהלוקח לולב מחברו בשביעית ולא רצה ליתן את האתרוג במתנה מבליע לו דמי אתרוג בלולב ואי נימא שבשביעית לא מהני הבלעה לענין סחורה אלא רק לענין דמי שביעית לע"ה א"כ לא יובן מה דימתה הגמ' אהדי דהרי מוכח איפכא דלגבי איסור סחורה לא מהני הבלעה וכמו"כ י"ל שיהיה כן הדין לגבי מעשר בהמה. יש לדון לפי מה שחקרו בגדר איסור סחורה האם הוי איסור עצמי של סחורה בפרות שביעית או שייסודו הוא מצד ביטול "הלאכלה" והיינו דאין איסור מצד שעושה סחורה בפרות אלא מצד שמונע את הדין של "לאכלה" וא"כ י"ל דלפי הצד שגדר האיסור הוא מצד ביטול "הלאכלה" י"ל דכל שמשמש בפרות הוא מונע מהם את אכילתם ויעבור בזה איסור ונראה שאף ע"י הבלעה יעבור איסור כיון שמשמש בפרות לא לאכילה אך באיסור סחורה כמעשר בהמה י"ל שהוי רק בדרך סחורה רגילה ולא בהבלעה ולכן שרי. אלא שאכתי יהיה קשה לפי צד זה מפני מה מהני באופנים מסוימים מותר לסחור בפרות

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

דתנן בערלה פ"א מ"ז ברישא דהמשנה דשרף דאין להם ערלה ומשמע אע"פ שאינה פרי קודש אא"כ אינה אלא מים דלא כמש"כ הרשב"א הנ"ל בח"ז ומ"מ צ"ב דמנלן דהטעם שאין במ"ג ערלה הוא משום שהוא כמים הרי יל"פ דנתמטע מחמת שאינו פרי ובערלה שם איתא אף

אינו מצטרף [ואינו שומר] ובפנים מאירות הנ"ל אילו בש' הרשב"א שם וכת' דלענין ערלה הוי טפל אע"פ שאינו שומר [האחרונים נוקטים דשומר לענין ערלה ולענין טומאה שוין] וברשב"א בברכות שם אינו מזכיר דגרעין הוי שומר ואי ננקוט דדעת הרשב"א דאת פרי

עלין ולולבין פטורין

הרב מרדכי איתן ב"ב

הבלעה לענין איסור סחורה

הנה דנו האחרונים וגם כאן כתבו בזה חכמי האהל בענין היתר הבלעה בפירות שביעית האמור במסכת סוכה האם נאמר רק לענין איסור מסירת דמי שביעית לעם הארץ או דגם איסור סחורה ניתר בכ"י. ונראה להביא בזה ראיה לאיסור מדתנן בפירוקן הצבע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית, ובמפרשים האחרונים יש ב' שיטות מהי הסחורה. התו"ט ביאר דעצם השכירות בפירות שביעית אסורה ואפילו היה הצבע של בעל הבית אסור היכא דשכרו מרובה, והביא לכך מקור מדברי התו"ט בע"ז גבי חמרין. ובתו"ט אנשי שם ביאר דאירי בצבע של הצבע והאיסור הוא משום מכירת הצבע. וברמב"ם מוכח כהפירוש הב', הן בפירושו שכתב אינו מותר לאדם שיעשה ממנו סחורה אלא אם יודמן לו אבל אם נתכוין לצבוע בשכירות מצבועו שביעית אינו מותר. משמע דאירי על צבע שלו שהותרה לו בו רק סחורה באופן שהזדמן לו אך לא לצבוע בו בשכר. וגם מדבריו ביד יש להוכיח דלא ס"ל שיש איסור בעצם השכירות דאת דינא דהחמרים פירש (בפ"ו ה"ג) דאירי כשעברו איסור בפירות ובלא"ה אין איסור בעצם נטילת השכר על הפעולה בפירות שביעית, וכן דעת רוב הראשונים שם, וא"כ כאן בהכרח אירי כשצובע בשלו. [ובאמת כן הוא פשוט לשון המשנה שיש כאן סחורה ממש ואילו לפי ביאור התו"ט א"ז אלא גזירה שמא יבוא לעשות סחורה. גם, אם נקטינן דדברי הירושלמי כאן שאסור אפילו בטובת הנאה נאמרו דווקא גבי צבע ולא בשאר סחורה, קשה הדבר שיהיה חומרא בדבר שהוא גזירה משום סחורה טפי מסחורה גופה, ועוד דהלא התו"ט כתבו דרק בשכר מרובה אסור וטוה"נ מסתבר שנידון כשכר מועט]. והשתא לפי ביאור זה במשנה יש ללמוד דהבלעה לא מהניא, שהרי התשלום לצבע הוא גם בעד הפעולה ולא תמורת הצבע לבדו ומ"מ אסור ולא שרינן מטעם הבלעה. איברא דראיה זו תלויה בנידון איזה אופן חשיב הבלעה, דאי נימא דהבלעה היא דווקא כשמפרש שהפירות שביעית הם מתנה יש לדחות דאולי בכה"ג באמת יהיה מותר לצבוע אלא דהכא אירי בסתם [אף כי יש להעיר קצת למה לא השמיעונו דאפשר לצבוע בדרך היתר באופן של הבלעה כדרך שאמרו בסוכה דמבליע דמי האתרוג בלולב]. אולם לפי מה דנראה מדברי הר"ש דהבלעה היא כמו לענין שבת שכולל התשלום בתוך תשלום על דבר אחר א"כ גם כאן היה צריך להיות מותר, ויהיה מוכח דהבלעה אינה מתירה [ונצטרך לחילוקי האחרונים דדווקא בגזירה דאחים התיר הר"ש הבלעה]. והנה הובא בגליון הקודם מאחרונים שהוכיחו דהבלעה שריא מדברי התוספתא והירושלמי שמבואר לענין מוכרי ירקות הכבושים ביין או מיני מזונות החלוטים בשמן שביעית שמחשב את דמי היין או הקמח והבטלה ונטול את הדמים עליהם, הרי דמותר למכור בהבלעה. ולענין דיש לדחות ששם הפירוש שאכן אינו נוטל כפי שווי הפירות שביעית אלא רק כפי שווי שאר החומרים, והא פשיטא דשריא, וכל נידון הבלעה הוא רק כשהדמים הם גם כשווי הפירות הקדושים בקדושת שביעית. ואדרבה כן משמעות הלשון מחשב שצריך לחשב כמה שווי שאר החומרים הא לאו הכי אין היתר מצד הבלעה. ואמרו"ר שליט"א בזהב הארץ הביא מהרמב"ם בפיה"מ בסוכה - הובא במאירי שם - שהקדים דבשביעית יש איסור סחורה ואיסור מסירת דמים לעם הארץ ובהבלעה מותר, ומשמע מדבריו דהבלעה באה להתיר גם את איסור סחורה, ודלא כמשמעות הסוגיא דרק על דין מסירת דמי שביעית לע"ה אירינן. אולם עיי"ש במאירי שאחר שמביא דברי הרמב"ם כותב דע"ה אינו נוהר בסחורה ולכן אסור למסור לו דמים, אבל איסור סחורה על המוכר אין כאן דאירי במעט מעט וכיוצא"ב. נראה מזה שמפרש דברי הרמב"ם בדוחק [כדי שלא יסתור לפשטות הסוגיא] שר"ל דהטעם שאסור למסור לע"ה הוא מחמת דסחורה אסורה וע"ה אינו נוהר בזה [וכעין שכתב רש"י שם] אבל לאו למימרא דההבלעה מתירה את איסור הסחורה.

הרב משה שפיאצקי

קדושת שביעית בקטף

הריכמ"צ והר"ש הביאו לסוגיית הגמ' בנדה (ח). דא"ר פדת מאן תנא דאמר קטפא פירא, ר"א היא, דתנן ר"א ואמר המעמיד בשרף הערלה אסור, והיינו דלדעת רבנן דקטף ל"ה פרי, אין שביעית נוהגת בו, והתוס' בב"ק (ק"א): הקשו, דמ"ט תלי דין קדו"ש בהפלוגתא אם הוי פרי, דממ"נ אם הנאתו וביעורו שוה, הרי דאף אם אינו פרי שביעית נוהגת בו, ואם אין הנאתו וביעורו שוה, אף אם הוי פרי לא תהא שביעית נוהגת בו, וכע"ז הק' התוס' בנדה שם והר"ש. והתוס' בב"ק כתבו, דודאי קטף הוי הנאתו וביעורו שוה, ואפ"ה אם ל"ה פירא ה"ה בטל לגבי העץ, וה"ה כאילו הוא בתוך העלין ולא יצא לחוץ, אבל אם הוי פירא, ה"ה חשיב באפי נפש"ו ואינו בטל לגבי העץ ויש בו קדו"ש, וכ"כ התוס' בנדה שם והר"ש, וכתב הר"ש דלמ"ד דפליגי אף בקטפא דפירא, צ"ל דכיון דדרך קטף לבא באין כמו בפרי, בטליון זה וזה אגב אילן, מאחר דקטפא לאו פירא הוא. אמנם בתשו' הרשב"א (ח"ז סי' שני"ג) למד מסוגיית הגמ' שם, דכל שאינו פרי לענין ערלה אף אינו פרי לענין שביעית, והרי דס"ל דכללא הוא דכל שאין עליו תורת פרי, אין שביעית נוהגת בו. ונתפרשו הדברים בד' הרשב"א (ח"ה סימן ל"ח) וז"ל. עוד כתבת ק"ל מאי קאמר מפני שאינו פרי, ומה בכך, והלא שביעית נוהגת בכל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה אע"פ שאינו פרי וכו', תשובה וכו', וכך נ"ל הדברים דאי לאו דקטפא פרי, אפי' הוי מאכל אדם ומאכל בהמה אין לו שביעית, לפי שאין

כולל כל הטפל אפילו אינו שומר יש להעיר דבשו"ת הרשב"א ח"ה סמ"א ד"ה תחילה ובה" נדה ח: מפרש הגמרא שם ותדע לך... דכיון דאפילו באילן העושה פירות מודו ליה בקטפא דפירא [דאיכא ערלה] אף על גב דעיקר פירא לאו היינו האי קטפא כל שכן בקטפא דגוזא דאילן דאינו עושה פירות דאיכא למימר דקטף זהו פרי [לענין שביעית] וצ"ב מאי מוכיח מדמודה לענין ערלה דהוי פרי הא יל"פ דבערלה אסור משום שהוא בכלל הטפל לפירי ולכ' מבואר דש' כהר"ש בסוף המשנה דאין הקטף בכלל הטפל לפירו בערלה [וקצת יש לדחות דהגמ' מוכיח מלשון המשנה מפני שהוא פרי דלא משמע משום טפל] ומאי שנא מגרעין ואולי י"ל כעין שכת' הר"ש לעיל לענין שביעית דאע"פ שקטף הנאתו וביעורו שוה אם אינו פרי הוא בטל אגב האילן כיון שדרך הקטף לבא באילן כמו בפרי ואולי אף בערלה אע"פ שראוי שיאסר משום שהוא טפל לפרי אם אינו פרי בטל לאילן מה"ט ויש לחלק דטפל לפרי אינו בטל לאילן כמו הפרי ואינו דומה לשביעית שקדוש מחמת עצמו אך כל זה אינו מוכר ברשב"א. וכיון שבשביעית הקדושה היא דינים והנהגות בגוף הפרי שיעמוד למה שהוא, משו"כ אין קדושת הפרי פוקעת ע"י פדיון, ואע"פ תופס פדיונו, כיון דהקדושה נתפסת גם ברשות ממון, והממון התחלף להכי חיילא הקדושה על חליפיו. ולכן לחד מ"ד אין הקדושת פירות שביעית נעשית דרך חילול דאין בזה דבר נוסף על גופו של חפץ שיעבור בחילול, אלא במכירה עוברת בעל כרחו, כש"ל, דהרי סו"ס רשות הממון התחלפה, ולא מועיל דעתו בזה. ומיושב ג"כ מה שמבואר בראשונים דהקדושה היא כפי גדר הממון כל שעומד כנגד הדבר ההוא ואף שלא נעשה מעשה חילול, דהקדושה היא עצם עמידת החפץ כמות שהוא, ונתפס על החלק הממוני שאף הוא עניינו עמידת הממון לבעליו, וע"ז חל הדין שביעית כיצד יעמוד. וכל שמבחינה ממונית נחשב תמורה סגי בזה שתתחלל הקדושה. ומידידי הרב משה ענבל שליט"א שמעתי נ"מ נוספת שיש רק בקדו"ש ולא בשאר קדושות, הא דהחליף יין בשמן אין עושים עם הדמים אלא שימושים המותרים ביין, משא"כ במעשר שני דכל נתפס יש בו קדושה בפני"ע, והטעם כמש"ל, דשביעית זו קדושה עצמית והדמים נתפסים כמותה, משא"כ במעש"ש שזו קדושה נפרדת שחלה על הפירות ועצם הקדושה יכולה להפקע מהפרי ראשון ולעבור לפרי אחר, בזה אין נאסר כפי שהיה מכבר, דהרי פקעה הקדושה מהפרי ראשון. ואולי י"ל טעם אחר בש' הרשב"א והר"ש שאין השרף נאסרת מטעם הטפל לפירו דאולי הטפל לפירו לא נאמרה בכל הגדל עם הפרי ורק היכא שהפרי עיקר והוא טפל ובטל להפרי אך השרף חשוב [יותר מקליפי אגוזים ורימונים] וכיון שהוא חשוב אינו טפל ואע"פ שהפרי עצמו ודאי חשוב יותר מ"מ אין השרף נטפל להפרי וצריך בירור בכל זה

הורד והכפר בשביעית

הורד והכפר רש"י נדה ח' מפרש מיני בשמים הם וכן הר"ש כת' כופר מין בושם ובחז"א ס"ד ס"ט ד"ה וזה וד"ה ועיקר כת' דעדיף משאר בשמים דיש בהם טעם ומ"מ כת' דעיקרן לריח אך הרשב"א נראה דמפרש שהם מאכלי אדם דבשו"ת ח"ז ס' שנו' כת' הרשב"א אמרנו דידן ועלי הורד הם שנאכלין ולא הורע ובתש"ו שם מבואר שהיה מאכל חשוב בזמן הרשב"א והיה צורך להתיר לאכול הורד כשהוא ערלה משום צורך הבריות [ויש לציון הטור או"ח ס' רד"ו והב"י שם] ואפילו לענין קטף כת' השואל בשו"ת הרשב"א ח"ה ס' לח' [אין לומר ד] והקטף אינו לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה מדעריב ליה בהדי הוורד והכפור דמאכל אדם ניהו ואי קטפא לאו מאכל אדם... ולא מאכל בהמה היכי עריב ותני להו והרשב"א משיב גם מה שאמרת דאי לאו מאכל אדם ולא מאכל בהמה היכי עריב ותני ליה... הטבת לראות. הר"ש מפרש לשון המשנה מפני שהוא פרי שמה"ט אין הקטף בטל אגב האילן אך הרשב"א בשו"ת ח"ז ס' שנו' כת' דאי לא תימא הכי [דורד הוי פרי לענין ערלה] מנא לן דהא מתניתין דשביעית ר' אליעזר ולא רבנן דילמא רבנן ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא לענין ערלה דבעינן פרי ממש אבל לענין שביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה נוהג בו שביעית אלא שמע מינה דכל שאינו פרי לגבי ערלה אינו פרי לגבי שביעית... והיינו דאפילו מאכל אדם ומאכל בהמה אם אינו פרי לענין ערלה אין בו קדושת שביעית ולכ' תמוה דבשביעית אינו מוזכר פרי ולכ' הרשב"א לש' ב"ק קב' ד"ה ה"ג דמפ' שכת' ולפי פירושו [דהר"א אב"ד] ספיח סטים וקוצה אתיא כר' יוסי ויש להן שביעית ואע"ג דחשבינן להו דהנאתן ובעורן שוה לא מודו בה רבנן דלאכלה כתיב ולא נאסר אלא מידי דאכילה כפירות ובשמ"ק שם מהרשב"א מסיק דאפילו עצים דמשחן אין בהם קדושת שביעית לרבנן [ולכ' מש"ב עצים דמשחן אין הנאתן אלא לאחר ביעורן צ"ל אע"פ דאין הנאתן לאחר ביעורן] והרשב"א כת' אהאי פ' ונכון הוא ופליג ארש"י ותוס' דאפילו לרבנן כל שהנאתו וביעורו שוה קדוש בקדושת שביעית ושי' דרק מידי דאכילה ולכ' בתש"ו שבה"ו מחדש יותר דלרבנן דאפילו מידי דאכילה אין בה קדושת שביעית אא"כ חשיב פרי ולפי"ו ניהא סוגיא דברכות לו: דדן אי סמדר הוי פרי לענין ערלה ומייתי משביעית דשביעית מטעם פרי אך צ"ע דא"כ אמאי קדושים עלין וירקות בשביעית ואולי לענין שביעית הם בכלל פרי וכמו דמברכין עליהם פרי האדמה אך הרי לענין ערלה פטורין כדתנן ערלה פ"א מ"ז ואיך מייתי הרשב"א אורד לענין ערלה ואולי רק בגדל באילן דוקא פרי ולא בגדל בקרקע וצ"ע. ובשו"ת הרשב"א ח"ה ס' לח' הנ"ל דאי לאו דקטפא פרי אפילו הוי מאכל אדם ומאכל בהמה אין לו שביעית לפי שאין שביעית נוהגת אלא מן האילן והוי כמו הגפנים... אי אמרת דלאו פירא אינו אלא כמים בעלמא ואין לו שביעית ולכ' צ"ל והוי כמי גפנים

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

שביעית נוהגת, אלא מן האילן, והוי כמי הגפנים, ואי אמרת דקטפא פירא שפיר, אלא אי אמרת דלאו פירא אינו אלא כמים בעלמא ואין לו שביעית, עכ"ל. ואמנם לא נתפרש בד' הרשב"א טעמא דמילתא דכל שאין עליו תורת פרי אין שביעית נוהגת בו, דמ"ש מעצים

דאם היתה הנאתו וביעורן שוה היתה שביעית נוהגת בהן. ויש שפירשו בזה, בזה כמ"ש החזו"א (מעשרות סי' א' סק"ט) לדון דקור פטור מן השביעית כיון דלא חשיב כאוכל, ואע"ג דלענין שביעית ל"ב אוכל אלא תשמיש דהנאתו וביעורו שוה, מ"מ הנאת אכילה לא חשיבא אלא במידי דאוכלא, והרי קטפא לאו פירי הוא, עכ"ד, וי"ל דזהו מש"כ הרשב"א, דאם קטפא לאו פירא הוא ואין שביעית נוהגת בו, אף שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה. אך בל' הרשב"א שכתב דאין שביעית נוהגת אלא מן האילן והוי כמי הגפנים, נראה דטעם הא דכל דל"ה פרי אין שביעית נוהגת בו, ול"ד לעצים דאם היתה הנאתו וביעורן שוה היתה שביעית נוהגת בהן, הוא משום דאין שביעית נוהגת אלא באילן עצמו, וע"כ אינה נוהגת אלא או בעץ עצמו, או בפרי האילן דנמי הוא מכלל עיקר האילן, אך הגדל באילן ואין עליו תורת פרי, ל"ה מכלל עיקר האילן, ואין שביעית נוהגת בו. ושמעתי מהר"ד פרייזלר לדון נפק"מ לפי"ז בקטף דעצים דמשחן, דלשיטת התוס' כיון דבטל לגבי העץ א"כ פשיטא דבעצים דמשחן יקדש הקטף בקדו"ש, אבל להרשב"א דהקטף הוא ענין אמצעי דמכלל עץ נפק ולכלל פרי לא בא, יל"ד דלא יחול עליו קדו"ש, ואכת"י צ"ע בזה.

הנה יל"ד בגרעיני משמש בזמנינו, שהילדים משחקים עמם [הנקראים גוגואים], וצריך לברר אם קדושים בקדו"ש. הנה לפי הר"ש והרא"ש הגרעינים לכאורה ל"צ להיות קדושים, דהא לר"ש והרא"ש רק הגרעינים הראויים למאכל בהמה קדושים, והיפשיתי בספרים אם בהמות אוכלות גוגואים, ומצאתי במשפטי ארץ (פכ"ג ס"ט) שמנה את הגוגואים בכלל אלו שאין נאכלים לבהמות, וא"כ לדבריהם לכאורה פשוט דאין בהם קדו"ש. מה שיש לדון הוא לפי המהר"י קורקוס והכס"מ דפי' דקדושת הגרעינים הם מחמת טפילותם לפרי, אך יש תנאי שיהיו ראויים להסקה דאם לא ראויים לכלום אין להם קדושה וכנ"ל, יל"ד דנהי דכיום לא משתמשים עם גרעינים להסקה, מ"מ משתמשים בהם למשחק, ושוב יהיו קדושים מחמת הטפילות לפרי ומתמלא התנאי שיהיו ראויים למשוח ע"י המשחק. [ואף דלא הוי סיבה עצמית לקדושה דל"ה הנאתו וביעורן שוה כמשי"ת בהמשך, מ"מ לא גרעו מהסקה דג"כ הנאתו לאחר ביעורו ומ"מ סגי בשימוש זה להתקדש מכח טפילותו לפרי]. אך באמת יל"ד לא רק לשיטת המהר"י והכס"מ המחודשים, אלא אף לר"ש, ומטעם חדש. דהנה קדושת שביעית חלה על אוכלי אדם ועל אוכלי בהמה [כדכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולבהמתך], ובמשנה (שביעית פ"ז מ"א) מבואר דאף מיני צבעים, והגמ' (בסוכה מ). מבארת שנדרש מ'לכם' שכל שהנאתו וביעורו שוה דומיא דלאכלה, לאפוקי עצים להסקה שתחילה שורפם ואח"כ אופה בגחלים. ומבואר בגמ' (סוכה מ). דלאו דוקא צבעים, דאף לולב ששימש למטאטא (כדפי' רש"י שם) ג"כ הנאתו וביעורו שוה, וקדושה בקדו"ש. [ואף על בשמים מסתפק היר' (פ"ז ה"א)]. וא"כ לכאורה יל"ד דאף השימוש של הילדים בגרעינים למשחק, הוא סיבה שהגרעינים הללו יהיו קדושים [כמו לולב למטאטא]. והנה יש מקום לדון שכיון שרק עומד למשחק לילדים, לא חשיב שוה לכולם [ע"ד מלוגמא שהיא רק לחולים ומה"ט

בטעם איסור סחורה בלוקח

במה שהעיר הבח' י. זילבר ב"מ תפרח, על מה שנתקשה הגר"י וולפסון בסברת המ"ד דאפי' הקונה עובר באיסור סחורה, וכ' דלכא' אפש"ל דיסוד דין סחורה הוא שיראה שאינם הבעלים של השדה וזוהו שקונה מראה שהפירות של הבעלים ולא של הקב"ה. ולכא' יש להעיר, דהא אפי' נימא דזהו הטעם מ"מ ודאי שהחייב הוא על הבעלים, כמב' בתורה פ' בהר וכו', וא"כ על הקונה אין את החיוב להראות שהוא לא בעלים, כיון שבאמת אינו בעלים, ובמה שקונה מסייע לבעלים לעבור על האיסור ולהראות שהוא לא בעלים. עוד יש להעיר לפמ"ש במושגי שביעית בגליון פ' ניצבים עמ' כ. הדובא בשם הגר"ש דכיון דקונה לצורך אכילה אין סתירה ללאכלה שזה כל יסוד האיסור בסחורה שע"כ יסתר הלאכלה ואפי' למ"ד דהקונה ג"כ עובר זה רק בקידושין שא"י רק צורך אכילה דהא בזה נחלקו הנוב"י והר"י הלוי והמקנה כמב' שם נוב"י סי' עו. וכן נראה שלמדו הרבה אחרונים דזה רק דין מסייע כמב' בחזו"א סי' כו סק"ה וברדך אמונה פ"ו בה"ל סק"ב (נתיב בינה סי"ו) ועי' בהערה אח"כ של הרב אברהם שוורץ שהעיר דיסוד דין סחורה הוא לא ביטול ההפקר אלא ביטול הלאכלה ולפי"ז ג"כ צ"ע טפי על המב' לעיל.

קדושת שביעית בגרעיני משמש

הנה יל"ד בגרעיני משמש בזמנינו, שהילדים משחקים עמם [הנקראים גוגואים], וצריך לברר אם קדושים בקדו"ש. הנה לפי הר"ש והרא"ש הגרעינים לכאורה ל"צ להיות קדושים, דהא לר"ש והרא"ש רק הגרעינים הראויים למאכל בהמה קדושים, והיפשיתי בספרים אם בהמות אוכלות גוגואים, ומצאתי במשפטי ארץ (פכ"ג ס"ט) שמנה את הגוגואים בכלל אלו שאין נאכלים לבהמות, וא"כ לדבריהם לכאורה פשוט דאין בהם קדו"ש. מה שיש לדון הוא לפי המהר"י קורקוס והכס"מ דפי' דקדושת הגרעינים הם מחמת טפילותם לפרי, אך יש תנאי שיהיו ראויים להסקה דאם לא ראויים לכלום אין להם קדושה וכנ"ל, יל"ד דנהי דכיום לא משתמשים עם גרעינים להסקה, מ"מ משתמשים בהם למשחק, ושוב יהיו קדושים מחמת הטפילות לפרי ומתמלא התנאי שיהיו ראויים למשוח ע"י המשחק. [ואף דלא הוי סיבה עצמית לקדושה דל"ה הנאתו וביעורן שוה כמשי"ת בהמשך, מ"מ לא גרעו מהסקה דג"כ הנאתו לאחר ביעורו ומ"מ סגי בשימוש זה להתקדש מכח טפילותו לפרי]. אך באמת יל"ד לא רק לשיטת המהר"י והכס"מ המחודשים, אלא אף לר"ש, ומטעם חדש. דהנה קדושת שביעית חלה על אוכלי אדם ועל אוכלי בהמה [כדכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולבהמתך], ובמשנה (שביעית פ"ז מ"א) מבואר דאף מיני צבעים, והגמ' (בסוכה מ). מבארת שנדרש מ'לכם' שכל שהנאתו וביעורו שוה דומיא דלאכלה, לאפוקי עצים להסקה שתחילה שורפם ואח"כ אופה בגחלים. ומבואר בגמ' (סוכה מ). דלאו דוקא צבעים, דאף לולב ששימש למטאטא (כדפי' רש"י שם) ג"כ הנאתו וביעורו שוה, וקדושה בקדו"ש. [ואף על בשמים מסתפק היר' (פ"ז ה"א)]. וא"כ לכאורה יל"ד דאף השימוש של הילדים בגרעינים למשחק, הוא סיבה שהגרעינים הללו יהיו קדושים [כמו לולב למטאטא]. והנה יש מקום לדון שכיון שרק עומד למשחק לילדים, לא חשיב שוה לכולם [ע"ד מלוגמא שהיא רק לחולים ומה"ט

במצות השבת שדה

לכבוד הרבנים שליט"א. נשאלתי ע"י הגאון ר' יצחק קרלין שליט"א. אדם שיש לו גינה פרטית שאינו עובד בה כלל, אולם לשכן מעלי יש עציץ נקוב שלכאורה יונק מהגינה שלו, האם יש על בעל הגינה מצות שבת שדהו להשביט בגלל העציץ של השכן או לא, כי די שבעל העציץ הנקוב שובת. מי שיודע בזה תשובה ברורה עם מקור ישמח לקבל.

קהילות
בבית רחבי הארץ
073-275-7000

נדריפול
בבית תורנים היום.

כלי מפואר
עמוד תורני מהדור
054.85.92.161:70

אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיכוי הרבים ניתן לתרום בעמדת קהילות מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי שביעית וכן בקו הצדקה בשלוחה הני"ל: 0732757000:0732757000

< וכן בעמדות נדרים פלוס

תורת הטהרה שלוחה 6394 קטגוריה 2 לאהלי שביעית או בנדרים פון: 037630585 שלוחה 6394

ניתן לשלוח הארות והערות במסכת שביעית - עד 500 מילים.

למדור נושא ונותן באמונה עד ערש"ק (כולל) פרשת חיי שרה למייל: 0761377@gmail.com

לקבלת הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת המייל: 4124127@GMAIL.COM

כמו"כ בכל עניני הגליון ניתן לפנות במייל הנ"ל או בפב"ל: 0548592161:0548592161

בחז"ל: 13479092906:13479092906